

raec.

Amstater 204

2

Ἐκ τῶν

ἈΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ

Περὶ τῆς πόλεως μακαρίας.
Περὶ τῶν ἀρχῶν καὶ ἀρχεσθαι.
Περὶ τῶν τῆς πόλεως ἀρετῶν.
Περὶ τῆς γαμικῆς ὁμιλίας.
Περὶ τῆς τῶν παιδῶν ἀγωγῆς καὶ
παιδείας.

CUM ANNOTATIONE CRITICA.

Frid. Volg. Reizii

LIPSIÆ

APUD IACOBÆERVM

MDCCCLXXVI, 304

1000

H

ALBERTUS

1500

1500

1500

1500

1500

1500

1500

uae sit optima ratio disciplinae
puerilis, multorum iam et fer-
monibus et scriptis agitata quaestio est.
Quis, qui Aristotelis ingenii et do-
ctrinae magnitudinem praedicari au-
diuit, non cupiat etiam illius de
re ista cognoscere disputationem? Ea
disputatio est ab Aristotele instituta in li-
bris Politicorum. Sed qui ex iis libris al-
teram partem eius disputationis contine-
bant, illi perierunt: et qui continent par-

) (2

tem

tem priorem, quos vetus descriptorum error septimum et octauum numerauit, Aristoteles, vt verisimillimum videtur, post primos tres collocauerat, hi paullo minus quidem quam alii eiusdem operis, tamen passim corrupti et lacerati sunt. Vetus haec est operis huius calamitas: nam quod nemo tot Graecorum Aristotelis Interpretum contulit se ad hos libros explicandos, propius vero est eam causam fuisse, quam neglectum vtilissimae partis philosophiae. Quantum igitur huius disputationis, et quomodocumque affectum illud, hodie reliquum habemus, id scholae nostrae publicae auditoribus interpretari constituimus. Quoniam autem Aristotelis Politicorum libri non ab omnibus possidentur aut haberi poterunt, qui nos audire, vel alias eam disputationem legere volent:

volent:

volent: eorum caussa *libri septimi capitum ultimorum, et octavi omnium*, exempla describenda curauimus. Conringius primus et solus in sua *Politicorum Aristotelis* editione capita singula in sectiunculas diuisit; et quae loca ipsi mutila et manca videbantur, ea pro vitii magnitudine stellulis pluribus vel paucioribus notauit: quem nos ita secuti sumus, vt sectiunculas numero indicaremus, non spatio distraheremus, et stellulam vnam ad vitium defectus arguendum satis esse putaremus. In orationis textu Conringius omnia dedit, qualia Heinsius: hic editionem Sylburgianam, Sylburgius maxime Victorianam expresserat. Hanc nos contulimus, ita vt repetita est a Guil. Morelio 1556. Itaque sicubi Victorianam appellamus, intelligimus Parisiensem, non Florentinam.

Et

VI

Et quoniam plus in particula excerpta licet, quam in opere integro scriptoris, nostram passim vel aliorum coniecturam, indicio ad lectorem facto, recipere nihil dubitauimus.

Lipsiae post nundinas autumnales a.
Chr. MDCC LXXVI,

ΑΡΙΣΤΟ.

ἈΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΤΟ Η

ΚεΦ. ιγ΄.

Ἐκ τίνων καὶ ἐκ ποίων δεῖ συνεσάναι τὴν μέλλουσαν
ἔσεσθαι πόλιν μακαρίαν.

Περὶ δὲ τῆς πολιτείας αὐτῆς, ἐκ τίνων,
καὶ ἐκ ποίων δεῖ συνεσάναι τὴν μέλ-
λουσαν ἔσεσθαι πόλιν μακαρίαν, καὶ
πολιτεύεσθαι καλῶς, λεκτέον. ² Ἐπεὶ δὲ
δύ' ἔστιν ἐν οἷς γίγνεσθαι τὸ εὖ πᾶσι τέτοιον δ' ἔστιν,
ἔν

² τέτοιον δ' ἔστιν] Camerarius et Conringius putant
orationem fieri καταλληλοτέραν, si deleatur, quae
in antiquo codice absit, particula δέ. Sed est
hoc membrum alterum προτάσεως, et infra de-
mum, post longam interiectionem, ἀπόδοσις in-
fertur his verbis, ὅτι μὲν ἔν. Vidit hoc Lambi-
nus, qui quod interpositum est, id in sua versione
vncis inclusit. Nos in Graeco textu idem feci-
mus.

ἐν μὲν, ἐν τῷ τὸν σκοπὸν κείσθαι καὶ τὸ τέλος
 τῶν πράξεων ὀρθῶς· ἐν δὲ, τὰς πρὸς τὸ τέλος
 φερέσας πράξεις εὐρίσκειν· (3 ἐνδέχε-
 ται γὰρ ταῦτα καὶ διαφανεῖν ἀλλήλοις
 καὶ συμφωνεῖν· ἐνίοτε γὰρ ὁ μὲν σκοπὸς
 ἔκκειται καλῶς, ἐν δὲ τῷ πράττειν τῆς τύχης αὐτῆς
 διαμαρτάνουσιν· ὅτε δὲ τῶν μὲν πρὸς τὸ τέλος
 πάντων ἐπιτυγχάνουσιν, ἀλλὰ τὸ τέλος ἔθεντο
 φαῦλον· ὅτε δὲ ἑκατέρη διαμαρτάνουσιν·
 4 οἷον, περὶ ἰατρικὴν· ἔτε γὰρ, ποῖόν τι δεῖ τὸ
 ὑγιαῖνον εἶναι σῶμα, κρίνουσιν ἐνίοτε καλῶς, ἔτε
 πρὸς τὸν ὑποκείμενον αὐτοῖς ὄρον τυγχάνουσι τῶν
 ποιητικῶν· 5 δεῖ δ' ἐν ταῖς τέχναις καὶ
 ἐπιστήμασι ταῦτα ἀμφοτέρω κρατεῖσθαι, τὸ τέλος,
 καὶ τὰς εἰς τὸ τέλος πράξεις·) 6 ὅτι μὲν εἶναι
 τῆς εὐζήνης καὶ τῆς εὐδαιμονίας ἐφείνεται πάντες,
 φα·

mus. Si post ἐπεὶ nihil aut non multum inter-
 cedit, sequitur φανερόν vel δῆλον simpliciter: si
 parenthesis longior constructionem obscuravit,
 sicut Aristoteles dicere, φανερόν μὲν εἶναι, φανερόν
 τοίνυν, ut *Polit.* 1, 8.

2 ἐν δὲ, τὰς πρὸς τὸ τέλος] Plene dicere debuit,
 ἐν δὲ, ἐν τῷ τὰς πρὸς τὸ τέλος. Hoc, ἐν τῷ, apud
 animum repeti Aristoteles ex membro priori vult.
 Similis ellipseos exemplum infra cap. 16, §. 11.

6 τῆς εὐζήνης] Pronuntiandum sine apostropho,
 τῆς τε εὐζήνης. Cum apostropho enim auditum,
 accipitur pro τῆς εὐζήνης.

Φανερόν. ἀλλὰ τῶν τοῖς μὲν ἐξῆς τυγχάνειν, τοῖς δὲ ἄλλοις, διὰ τινὰ τύχην ἢ φύσιν· δεῖται γὰρ καὶ χορηγίας τινὸς τὸ ζῆν καλῶς· τῶν δὲ, ἐλάττωτος μὲν τοῖς ἀμεινον διακειμένοις· πλείονος δὲ, τοῖς χεῖρον. 7 οἱ δ' εὐθύς ἔκ ὀρθῶς ζητῶσι τὴν εὐδαιμονίαν, ἐξῆς ὑπαρχούσης.

8 Ἐπεὶ δὲ τὸ προκείμενόν ἐστι, τὴν ἀρίστην πολιτείαν ἰδεῖν· αὕτη δ' ἐστὶ, καθ' ἣν ἀριστ' ἀν πολιτεύοιτο πόλις· ἀριστα δ' ἀν πολιτεύοιτο, καθ' ἣν εὐδαιμονεῖν μάλιστα ἐνδέχεται τὴν πόλιν· δῆλον ὅτι τὴν εὐδαιμονίαν δεῖ τί ἐστι μὴ λανθάνειν.

9 Φαμὲν δὲ καὶ διωρίσμεθα ἐν τοῖς ἠθικοῖς,

A 5

(εἴ τι

6 ἐξῆς τυγχάνειν] Camerarii vetus liber, τυγχάνει. Quod Couringius minime debuit concinnum dicere. Non intelligit Aristoteles facultatem quam felicitas praebet: pugnant et oratio, et sententia, et argumentum. Sed intelligit facultatem adipiscendae felicitatis. Nempe construendum sic, τῶν (τῶν τε εὐ ζῆν καὶ τῆς εὐδαιμονίας) τυγχάνειν, τοῖς μὲν ἐξῆς (ὑπάρχει, vel ἐστὶ, nihil vtilitius hac verbi substantiui omissione,) τοῖς δ' ἄλλοις.

9 Φαμὲν δὲ καὶ διωρίσμεθα ἐν τοῖς ἠθικοῖς] διωρίσμεθα, in libris deest. Sed Victorius ait videri fuisse in vetere translatione. (Hanc translationem veterem Latinam quingentis abhinc annis dicunt impulsu Thomae Aquinatis factam esse a Thoma Cantipra.

(εἴ τι τῶν λόγων ἐκείνων ὄφελος,) ἐνέργειαν εἶναι καὶ
 χρῆσιν ἀρετῆς τελείαν καὶ ταύτην ἔκ ἐξ ὑποθέσεως,
 ἀλλὰ ἀπλῶς. **ΙΟ** λέγω δ' ἐξ ὑποθέσεως, τὰ
 ἀναγκαῖα· τὸ δὲ ἀπλῶς, τὸ καλῶς· οἷον, τὰ
 περὶ τὰς δικαίας πράξεις· αἱ γὰρ δίκαιαι τιμω-
 ρίαι καὶ κολάσεις, ἀπ' ἀρετῆς μὲν εἰσιν, ἀναγ-
 καῖαι δὲ, καὶ τὸ καλῶς ἀναγκαίως ἔχουσιν· αἰρε-
 τώτερον μὲν γὰρ μηθευὸς δεῖσθαι τῶν τοιούτων,
 μήτε τὸν ἄνδρα, μήτε τὴν πόλιν. **ΙΙ** αἱ
 δ' ἐπὶ τὰς τιμὰς καὶ τὰς εὐπορίας, ἀπλῶς εἰσι
 κάλλι-

practensi homine Brabantino.) Ipse tamen addere
 noluit, suspiciens declarationem quondam fuisse.
 Aristoteles id quod hoc loco simpliciter ait, in
 Ethicis ratione definitum proposuit. Plato *Polit.*
 6. p. 413. media, Φαμέν τε καὶ διορίζομεν τῷ λόγῳ.
 Aristoteles *Polit.* 7, 6. φράζοντας καὶ διορί-
 ζοντας.

ΙΟ αἱ γὰρ δίκαιαι πράξεις] Particula γὰρ, et inter-
 punctio ante articulum αἱ, accessit a nobis, ut
 magnam difficultatem parua correctione minuere-
 mus. Post οἷον, repetite apud animum, ἐξ ὑπο-
 θέσεως.

ΙΙ αἱ δ' ἐπὶ τὰς τιμὰς καὶ τὰς εὐπορίας] ἔσοι, γινώ-
 μενοι, πραττόμενοι. Τὸ ἐπὶ τι γινόμενον, quod quis
 facit ad aliquam rem quam nondum habet, con-
 sequendam. Τὸ ἐπὶ τινι γινόμενον, 1) quod fit
 ob aliquam rem quae iam est, per consequen-
 tiam. 2) quod fit pacto, lege, conditione, ut
 aliquid aliud praestetur. 3) quod quis facit
 aliquo suo vel alieno bono vel malo.

κάλλισται πράξεις. τὸ μὲν γὰρ ἕτερον, κακῆ
τινος αἴρεσις ἐστίν· αἱ τοιαῦται δὲ πράξεις, τῆ-
ναντίον· κατὰσκευαὶ γὰρ ἀγαθῶν εἰσι καὶ γεν-
νήσεις.

12 χηρῆσαιτο δ' ἂν ὁ σπερδαῖος
ἀνὴρ καὶ πενία, καὶ νόσῳ, καὶ ταῖς ἄλλαις τύ-
χαις ταῖς Φαύλαις, καλῶς· ἀλλὰ τὸ μακάριον
ἐν τοῖς ἐναντίοις ἐστί.

13 καὶ γὰρ τῆτο
διώρισα κατὰ τῆς ἠθικῆς λόγῳ, ὅτι τοιῦτός ἐστιν
ὁ σπερδαῖος, ὃν διὰ τὴν ἀρετὴν τὰ ἀγαθὰ ἐστί,
τὰ ἀπλῶς ἀγαθὰ. δῆλον δ' ὅτι καὶ τὰς χηρῆσεις
ἀναγκαῖον σπερδαῖας καὶ καλὰς εἶναι ταύτας
ἀπλῶς.

14 διὸ καὶ νομίζουσιν ἄνθρωποι
τῆς εὐδαιμονίας αἴτια τὰ ἐκτὸς εἶναι τῶν ἀγα-
θῶν· ὥσπερ εἰ τῆ κιθαρίζον λαμπρὸν καὶ κα-
λῶς, αἰτιῶτα τὴν λύραν μᾶλλον τῆς τέχνης.

15 Ἀναγ-

12 τὸ μακάριον ἐν τοῖς ἐναντίοις] Nempe in opibus,
in prosperitate valetudinis et omnium rerum.
Fuit homo doctus, qui putaret hic dici, beatam
vitam in rebus positam esse inter se contrariis.

14 εἰ τῆ κιθαρίζον λαμπρὸν καὶ καλῶς] Corrigit Mu-
retus *Var. Lect.* 9, 5. εἰ τῆ κιθαρίζον Λάμπρον
καλῶς. Vt Lamprus musicus intelligatur, cuius
mentio apud Platonem principio Menexeni. Sed
hunc si Aristoteles intellexisset, non dixisset κιθα-
ρίζον, sed κιθαρίσση. Nam dudum iste Lamprus
mortuus erat. Caeterum bis hoc loco subintel-
ligi debet pronomen τις infinitum: oratio enim
plena est, εἴ τις τῆ κιθαρίζον τινὰ λαμπρὸν καὶ κα-
λῶς. Λάμπρον, adverbialiter, vt Homerus *Il.* 5, 6,
Λάμπρον παμφαίνησι, *clare, splendide collucet.*

15 Ἀναγκαῖον τοίνυν ἐκ τῶν εἰρημένων, τὰ μὲν
 ὑπάρχειν, τὰ δὲ παρασκευάσαι τὸν νομοθέτην.
 16 διὸ κατ' εὐχὴν εὐχόμεθα τὴν τῆς πόλεως σύστα-
 σιν, ᾧν ἡ τύχη κυρία· (κυρίαν γὰρ αὐτὴν ὑπάρχειν
 τίθεμεν·) τὸ δὲ σπυδαίαν εἶναι τὴν πόλιν, ἔκτετι
 τύχης ἔργον, ἀλλ' ἐπισήμης καὶ προαιρέσεως.
 17 ἀλλὰ μὴν σπυδαία πόλις ἐστὶ, τῶ τῆς πολί-
 τας, τῆς μετέχοντας τῆς πολιτείας, εἶναι σπυ-
 δαίης· ἡμῖν δὲ, πάντες οἱ πολῖται μετέχουσι τῆς
 πολιτείας. 18 τῆτ' ἄρα σκεπτόμεν, πᾶς
 ἀνὴρ γίνεσθαι σπυδαῖος. καὶ γὰρ εἰ πάντας ἐν-
 δέχεσθαι σπυδαίης εἶναι, μὴ καθ' ἕκαστον δὲ τῶν
 πολιτῶν, ἔτιωσ αἰρετώτερον. ἀλλ' ἐκ ἐνδέχεται.
 ἀκο-

18 ἀλλ' ἐκ ἐνδέχεται] Hoc versionem Lambinianam
 secuti addidimus. Nisi expressit Aristoteles, ac
 in animo habuit. Qui hunc locum ita ut nihil
 subintelligerent, interpretari et illustrare volue-
 runt, aut qui aliquid in eo corrigendum putarunt,
 Victorius, Ramus, Camerarius, Conringius, dis-
 sonant inter se ipsi, nec sensum clarum aut verum
 expediunt. Conditionem ab Aristotele positam,
 impossibilem esse verum est: et haec verba quae
 aliquid arguunt, ἀκολουθεῖ γὰρ τῶ καθ' ἕκαστον, τὸ
 καὶ πάντας, quid aliud quam eius conditionis re-
 pugnantiam arguunt? Posuit autem eam condi-
 tionem, quoniam supra quaesierat, initio secundi
 capituli, πότερον τὴν εὐδαιμονίαν τὴν αὐτὴν εἶναι φα-
 τέον, εἴως τε ἐκάστου τῶν ἀνθρώπων καὶ πόλεως, ἢ μὴ
 τὴν αὐτὴν; Et responderat ibi hoc tantum, con-
 sentire

ἀκολουθεῖ γὰρ τῷ καθ' ἕκαστον, καὶ τὸ πάν-
 τας. 19 ἀλλὰ μὴν ἀγαθοί γε καὶ σπυ-
 ρδαῖοι γίγνοντα διὰ τριῶν. τὰ τρία δὲ ταῦτά
 ἐσι, φύσις, ἔθος, λόγος. 20 καὶ γὰρ
 Φῦνα δεῖ πρῶτον· οἶον, ἄνθρωπον, ἀλλὰ μὴ
 τῶν ἄλλωντι ζώων· εἶτα, καὶ ποιόντινα τὸ σῶμα
 καὶ τὴν ψυχὴν. 21 ἐνιά τε ἔθεν ὄφελος Φῦ-
 ναί·

fentire omnes eandem esse. Piccartus notat, pun-
 gi hoc loco Platonem, qui putasset beatam rem-
 publicam suam esse posse, quamvis nulla eius
 pars beata esset.

18 τῷ καθ' ἕκαστον] Morelius, τὸ καθ' ἕκαστον,
 vitiose.

20 εἶτα, καὶ ποιόντινα] Editiones quaedam vulga-
 res, ἔτω, καὶ ποιόντινα. Quam lectionem ipsa
 quoque Moreliana dat, et aliter hunc locum in-
 terpungit. Sed Victorius vertit, *deinde*. ποῖος;
 cuiusmodi? ποῖός, cuiusdammodi.

21 ἐνιά τε ἔθεν ὄφελος Φῦνα] Conringius malit, ἐνία
 δέ. Vertit Lambinus, *autem*: Ramus, *tametsi*;
 Victorius, *enim*. Sed Aristoteles usurpare ita
 solet particulam encliticam τέ, post dictionem
 primam illatae nouae periodi. Vt sequenti cap.
 14, §. 15. et 31. Et libro sequenti 8, cap. 2,
 §. 3 et 4. cap. 4, §. 3. Victorius in his omnibus
 locis varie, *autem*, *enim*, *quoque*. Verterim ego,
ac, vel *atque*. Harum enim particularum pote-
 stas aeque varia est.

ναι· τὰ γὰρ ἔθῃ μεταβαλεῖν ποιεῖ. ἔνια γὰρ
 ἐστὶ διὰ τῆς φύσεως, ἐπαμφοτερίζοντα διὰ τῶν
 ἔθῶν * ἐπὶ τὸ χεῖρον καὶ τὸ βέλγιον. 22 τὰ
 μὲν ἔν ἄλλα τῶν ζώων, μάλιστα μὲν τῇ φύσει ζῆ,
 μικρὰ δὲ ἔνια καὶ τοῖς ἔθεσιν, ἄνθρωπος δὲ καὶ
 λόγῳ· μόνον γὰρ ἔχει λόγον. 23 ὥστε δεῖ
 ταῦτα συμφωνεῖν ἀλλήλοις. πολλὰ γὰρ παρὰ
 τὰς ἐθισμὰς καὶ τὴν φύσιν πράττῃσι διὰ τὸν λό-
 γον, εἰάν πειθῶσιν ἄλλως ἔχειν βέλγιον. 24 τὴν
 μὲν τοίνυν φύσιν, οἷος εἶναι δεῖ τὰς μέλλοντας
 εὐχειρώτερος ἔσεσθαι τῷ νομοθέτῃ, διωρισμεθα
 πρότερον. τὸ δὲ λοιπὸν ἔργον ἤδη παιδείας. τὰ
 μὲν γὰρ ἐθιζόμενοι μανθάνουσι, τὰ δ' ἀκρόντες.

ΚεΦ.

21 ἔνια γὰρ ἐστὶ.] *Nonnulla enim sunt a natura data,*
quae utroque moribus inclinantur, et in deterius,
et in melius. Haec est vera sententia, et integra
 oratio, quae arguit nos recte post φύσεως inter-
 punxisse. Conringius interpunxerat post ἐπαμ-
 φοτερίζοντα, et ideo in verbis quae sequuntur,
 deesse aliquid putabat, ita supplendum, διὰ τῶν
 ἔθῶν δὲ μεταβαλλόμενα. Peccavit in ea re cum
 interpretibus omnibus quos inspexi. Nulla enim
 qualitas naturalis est, quae non aut bona sit, aut
 mala: nulla est aut neutrum, aut utrumque:
 nulla igitur media. Sed nonnullas consuetudo
 inflectit, bonas in deterius, malas in melius. De
 bonis qualitatibus potuit Aristoteles dicere, non
 de mediis, ἔνια ἔδὲν ὄφελος φύσει. Porro qui con-
 iungunt haec, ἔνια γὰρ ἐστὶ διὰ τῆς φύσεως ἐπαμφο-
 τερί-

Κεφ. ιδ.

Ὅτι ἀναγκαῖον πάντας ὁμοίως κοινωνεῖν τῷ κατὰ μέρος ἀρχὴν καὶ ἀρχεσθαι* καὶ τίνων τὸν νομοθέτην σοχάζεσθαι δεῖ.

Επει δὲ πᾶσα πολιτικὴ κοινωνία συνέστηκεν ἐξ ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων, τῷτο δὴ σκεπτόμενον, εἰ ἑτέρας εἶναι δεῖ τὰς ἀρχοντας καὶ τὰς ἀρχομένους, ἢ τὰς αὐτὰς διὰ βίαν· δῆλον γὰρ ὡς ἀπολαθεῖν δεήσει καὶ τὴν παιδείαν κατὰ τὴν διαίεσιν ταύτην. 2 εἰ μὲν τοίνυν εἴησαν τοσούτον διαφέροντες ἄτεροι τῶν ἄλλων, ὅσον τὰς θεὰς καὶ τὰς ἥρωας ἠγάμεθα τῶν ἀνθρώπων διαφέρειν, εὐθύς πρῶτον κατὰ τὸ σῶμα πολλὴν ἔχοντας ὑπερβολὴν, εἶτα κατὰ τὴν ψυχὴν, ὥστε ἀναμφισβήτητον εἶναι καὶ φανερὰν τὴν ὑπεροχὴν τοῖς ἀρχομένοις τὴν τῶν ἀρχόντων· δῆλον ὅτι βέλτιον αἰεὶ τὰς αὐτὰς, τὰς μὲν ἀρχεῖν, τὰς δ' ἀρχεσθαι καθάπαξ. 3 ἐπεὶ δὲ τῷτ' ἔξ ῥάδιον λαβεῖν, ἔδὲ ἐστίν, ὥσπερ ἐν Ἰνδοῖς φησὶ Σκύλαξ, εἶναι

τερίζοντα, etiam alio modo faciunt Aristotelem inepte loqui. Nam illa ἔνια quid aliud sunt, nisi ἔνια τῶν φύλων, ἔνια τῶν διὰ τῆς φύσεως ὄντων, quaedam naturales qualitates? Ergo Aristoteles dixisset, ἔνια γὰρ ἐστὶ τῶν διὰ τῆς φύσεως ὄντων, διὰ τῆς φύσεως ἑπαμφοτερίζοντα.

εἶναι τῆς βασιλέας τοσῶτον διαφέροντας τῶν ἀρχομένων, φανερόν ὅτι διὰ πολλὰς αἰτίας ἀναγκαῖον πάντας ὁμοίως κοινωνεῖν τῷ κατὰ μέρος ἀρχεῖν καὶ ἀρχεῖσθαι. 4 τό, τε γὰρ ἴσον ταυτόν τοῖς ὁμοίοις· καὶ χαλεπὸν μένειν τὴν πολιτείαν τὴν συνεσηκυῖαν παρὰ τὸ δίκαιον. μετὰ γὰρ τῶν ἀρχομένων ὑπάρχουσι, νεωτερίζειν βεβλόμενοι, πάντες οἱ κατὰ τὴν χώραν· τοσούτους τε εἶναι τῆς ἐν τῷ πολιτεύματι τὸ πλῆθος, ὥστ' εἶναι κρείττους πάντων τῶν, ἐν τι τῶν ἀδυνάτων ἐσίν. ἀλλὰ μὴν ὅτι γε δεῖ τῆς ἀρχοντας διαφέρειν τῶν ἀρχομένων, ἀναμφισβήτητον. πῶς ἔν ταῦτ' ἔσαι, καὶ πῶς μεθέξουσι, δεῖ σκέψασθαι τὸν νομοθέτην. 6 εἴρηται δὲ πρότερον περὶ αὐτῶν. ἢ γὰρ φύσις δέδωκε τὴν αἵρεσιν, ποιήσασα τῶν αὐτῶν τῷ γένει, τὸ μὲν, νεώτερον,

6 δέδωκε τὴν αἵρεσιν] Aldus, item Ramus interpres, διαίρεσιν. Et id rectius esse Conringius iudicabat. Non ego.

6 ποιήσασα τῶν αὐτῶν τῷ γένει] Sic Isengrinus, et Lambini ac Rami versio. Alii, ποιήσασα αὐτῷ τῷ γένει ταυτό. Sylburgius arbitratur, ποιήσασα αὐτὸ τῷ γένει ταυτό. Quod et Victorii versio exprimit. Conringius dubitat, annon rectius, ποιήσασα ἐν αὐτῷ τῷ γένει ταυτό. Sed huius viri maior aliarum rerum quam Graecarum litterarum scientia fuit.

τερον, τὸ δὲ, πρεσβύτερον· ὧν τοῖς μὲν, ἀρ-
 χεσθαι πρέπει, τοῖς δ', ἀρχειν. 7 ἀγα-
 νακτεῖ δὲ εἰδὲς καθ' ἡλικίαν ἀρχόμενος, εἰδ' εἰ
 νομίζει εἶναι κρείττων· ἄλλως τε καὶ μέλλων ἀν-
 τιλαμβάνειν τῆτον τὸν ἔρανον, ὅταν τύχη τῆς
 ἰκνημένης ἡλικίας. 8 ἔστι μὲν ἄρα ὡς τὰς
 αὐτὰς ἀρχειν καὶ ἀρχεσθαι φατέον· ἔστι δὲ ὡς
 ἑτέρας. ἄς τε καὶ τὴν παιδείαν ἔστιν ὡς τὴν αὐτὴν
 ἀναγκαῖον· ἔστι δ' ὡς ἑτέραν εἶναι. τὸν τε γὰρ
 μέλλοντα καλῶς ἀρχειν, ἀρχθῆναί φασι δεῖν
 πρῶτον. 9 ἔστι δ' ἀρχὴ, καθάπερ ἐν τοῖς
 πρώτοις εἴρηται λόγοις, ἢ μὲν, τῷ ἀρχοντος χά-
 ριν, ἢ δὲ, τῷ ἀρχομένῃ. τῶν δὲ, τὴν μὲν,
 δεσποτικὴν εἶναι φάμεν, τὴν δὲ, τῶν ἐλευθέρων.*
 10 διαφέρει δ' ἕνια τῶν ἐπιταττομένων, εἰ τοῖς
 ἔργοις, ἀλλὰ τῷ τίνος ἕνεκα. 11 διὸ
 πολλὰ τῶν εἶναι δοκούντων διακονικῶν ἔργων, καὶ
 τῶν

7 οὐδ' εἰ νομίζει εἶναι κρείττων] Vera et elegans haec
 est correctio, nescio a quibus facta, sed a Victo-
 rio memorata. Vulgo, εἰδὲ νομίζει κρείττων εἶναι.

8 τὸν τε γὰρ μέλλοντα] Visitatus erat, καὶ γὰρ τὸν
 μέλλοντα.

10 διαφέρει δ' ἕνια] Haec non probe cohaerent cum
 superioribus: nec explicatum hic est, quorsum
 pertineat illa memorata diuisio imperii in herile
 et ciuile. Conringius.

B

τῶν νέων τοῖς ἐλευθέροις καλὸν διακονεῖν. πρὸς γὰρ τὸ καλὸν καὶ τὸ μὴ καλὸν, ἔχ' ἕτω διαφέρεσιν αἱ πράξεις κατ' αὐτάς, ὡς ἐν τῷ τέλει, καὶ τῷ τίνος ἕνεκεν.

12 Ἐπεὶ δὲ πολίτης καὶ ἄρχοντος τὴν αὐτὴν ἀρετὴν εἶναί φασιν, καὶ τῶν ἀρίστων ἀνδρός· τὸν δ' αὐτὸν, ἀρχόμενόν τε δεῖν γίνεσθαι πρότερον καὶ ἄρχοντα ὑστερον· τῆτ' ἂν εἴη τῷ νομοθέτῃ πραγματευτέον, ὅπως ἀνδρες ἀγαθοὶ γίνωνται, καὶ διὰ τίνων ἐπιτηδευμάτων· καὶ τί τὸ τέλος τῆς ἀρίστης ζωῆς.

13 διήρηται δὲ δύο μέρη τῆς ψυχῆς· ὧν τὸ μὲν ἔχει λόγον κατ' αὐτὸ, τὸ δ' ἔκ' ἔχει μὲν κατ' αὐτὸ, λόγῳ δ' ὑπακχεῖν δυνάμενον. ὧν φασὶν τὰς ἀρετὰς εἶναι, κατ' αἷς ἀνὴρ ἀγαθὸς λέγεται πως.

14 τρίτων δ' ἐν ποτέρῳ μᾶλλον τὸ τέλος, τοῖς μὲν ἕτω διαίρεσιν ὡς ἡμεῖς φασιν, ἔκ' ἀδηλον πῶς λεκτέον. αἰεὶ γὰρ τὸ χεῖρον τῶν βελτίονός ἐστιν ἕνεκεν· καὶ τῆτο φανερόν ὁμοίως ἐν τε τοῖς κατὰ τέχνην, καὶ τοῖς κατὰ φύσιν. βέλτιον δὲ τὸ λόγον ἔχον.

15 διή-

14 βέλτιον δὲ τὸ λόγον ἔχον] Verba haec ad id pertinent, quod proxime antecedit. Male Conringius ab iis orditur sequentia. Lambinus ea omisit ut scholion, quod mihi non videbantur.

15 διήρηται τε ὁ λόγος διχῆ, καθ' ὅνπερ εἰώ-
θαμεν τρόπον διαιρεῖν· ὁ μὲν γὰρ πρακτικὸς ἐστὶ
λόγος, ὁ δὲ θεωρητικὸς. ὡσαύτως ἔν ἀνάγκῃ
διηρηθαι καὶ τῆτο τὸ μέρος. 16 δῆλον
δ' ὅτι καὶ τὰς πράξεις ἀνάλογον ἐρῶμεν ἔχειν.
καὶ δεῖ τὰς τῆ φύσει βελτίονος αἰρετῶτερας εἶναι

B 2

τοῖς

15 διήρηται τε ὁ λόγος διχῆ] De particula τε, mo-
nuimus ad cap. 13, §. 21. ὁ λόγος, a nobis addi-
tum est. Loquitur iam Aristoteles non de ratio-
nali parte animi, verum de ipsa ratione, illaturus
ex eo quod rationis partes duae sint, etiam ra-
tionalem illam animi partem duplicem esse.

15 ὡσαύτως ἔν ἀνάγκῃ] Lambinus hunc locum sine
caussa pro mendosissimo habet. Addit verba,
quae intelligi facile poterant, et addit sententiarum
ordine male mutato. *Quoniam igitur necesse est
actiones ad eundem modum esse diuisas, quemad-
modum ea, quorum sunt actiones, diuisa sunt:
hanc autem animi partem ita oportet esse diui-
sam: scilicet et harum partium actiones ex pro-
portione inter se respondere dicemus.* Restitue
verum ordinem sententiarum, et videbis, quae a
Lambino addita sunt, ea breuem scriptorem nullo
damno perspicuitatis omittere potuisse. *Ita ergo
etiam hanc animi partem oportet esse diuisam.
Quoniam igitur necesse est actiones ad eundem
modum esse diuisas, quemadmodum ea, quorum
sunt actiones, diuisa sunt: scilicet et harum par-
tium actiones ex proportione inter se respondere
dicemus.*

16 δῆλον δ' ὅτι καὶ τὰς πράξεις ἀνάλογον ἐρῶμεν ἔχεν]
Particula δέ, a nobis huc retracta est ex eo loco,
vbi

τοῖς δυναμένοις τυγχάνειν, ἢ πασῶν, ἢ τοῖν
 δυοῖν. αἰεὶ γὰρ ἐκάτω τῷ αἰρετώτατον, ἢ τυ-
 χεῖν ἔστιν ἀκροτάτη. 17 διήρηται δὲ καὶ
 πᾶς ὁ βίος εἰς ἀχολίαν καὶ εἰς χολήν, καὶ πό-
 λεμον καὶ εἰρήνην· καὶ τῶν πρακτῶν, τὰ μὲν
 εἰς τὰ ἀναγκαῖα καὶ χρήσιμα, τὰ δὲ εἰς τὰ
 καλά. περὶ ὧν ἀνάγκη τὴν αὐτὴν αἴρεσιν εἶναι,
 καὶ τοῖς τῆς ψυχῆς μέρεσι καὶ ταῖς πράξεσιν
 αὐτῶν. πόλεμον μὲν εἰρήνης χάριν· ἀχολίαν δὲ
 χολῆς· τὰ δ' ἀναγκαῖα καὶ χρήσιμα τῶν καλῶν
 ἕνεκεν. 18 πρὸς πάντα μὲν τοίνυν τῷ πο-
 λιτικῷ βλέποντι νομοθετητέον, καὶ κατὰ τὰ μέρη
 τῆς ψυχῆς, καὶ κατὰ τὰς πράξεις αὐτῶν· μάλ-
 λον δὲ πρὸς τὰ βελτίω καὶ τὰ τέλη. 19 τὸν
 αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ περὶ τῆς βίης, καὶ τὰς τῶν
 πραγμάτων διαίρεσεις· δεῖ μὲν γὰρ ἀχολεῖν δύ-
 νασθαι,

vbi eam libri omnes positam habent, inter πρά-
 ξης et ἀνάλογον. At sermo Graecus has duas par-
 ticulas, καὶ et δὲ, interiecta dictione vna vel al-
 tera, non vsurpat nisi et post interpunctionem,
 et in ἐπίδοσι vel αὐξήσει facienda. nam hoc signi-
 ficant, praeterea etiam, vel, immo etiam, vt
 mox §. 19. Hic autem progressio fit, nulla nec
 ἐπίδοσις, nec αὐξήσις.

18 πρὸς πάντα μὲν τοίνυν] Heinsius, πρὸς ταῦτα.
 Recte id non admisit Conringius. Opponuntur
 haec inter se, πρὸς πάντα μὲν τοίνυν, μᾶλλον δὲ
 πρὸς τὰ βελτίω.

ναθά, καὶ πολεμεῖν, μάλλον δ' εἰρήνην ἄγειν
καὶ χολάζειν· καὶ τὰναγκαῖα, καὶ τὰ χρήσιμα
δὲ πράττειν, τὰ δὲ καλὰ δεῖ μάλλον. 20 ὡς τε
πρὸς τὰς τὸς σκοπὸς καὶ παιῖδας ἔτι ὄντας παι-
δευτέον, καὶ τὰς ἄλλας ἡλικίας, ὅσας δέονται
παιδείας.

22 Οἱ δὲ νῦν ἄριστα δοκῶντες πολιτεύεσθαι
τῶν Ἑλλήνων, καὶ τῶν νομοθετῶν οἱ ταύτας κα-
ταστήσαντες τὰς πολιτείας, ἔτε πρὸς τὸ βέλτιον
τέλος φαίνονται συντάξαντες τὰ περὶ τὰς πολι-
τείας, ἔτε πρὸς πάσας τὰς ἀρετὰς τὸς νόμους καὶ
τὴν παιδείαν· ἀλλὰ φορητικῶς ἀπέκλιναν πρὸς
τὰς χρησίμους εἶναι δοκῶσας καὶ πλεονεκτικωτέ-
ρας.

22 παραπλησίως δὲ τῆτοις καὶ τῶν
ὑπερόντινες γραψάντων, ἀπεφῆναντο τὴν αὐτὴν
δόξαν.

23 ἐπαινῶντες γὰρ τὴν Λακεδαι-
μονίων πολιτείαν, ἀγανταί τῶ νομοθέτῃ τὸν σκο-
πὸν, ὅτι πάντα πρὸς τὸ κρατεῖν καὶ πρὸς πόλε-
μον ἐνομοθέτησεν. ἃ καὶ κατὰ τὸν λόγον ἐσὶν
εὐέλεγκτα, καὶ τοῖς ἔργοις ἐξελήλεγκται νῦν.

24 ὡσπερ γὰρ οἱ πλείστοι τῶν ἀνθρώπων ζηλοῦσι
τῶν πολλῶν δεσπόζειν, ὅτι πολλὴ χορηγία γίνε-

B 3

ται

24 Ζηλοῦσι τῶν πολλῶν δεσπόζειν] Aldus, ζητῶσι. Et
sane ita etiam infra §. 31. legitur, ὅπως ζητῶσι
τὴν

ται τῶν εὐτυχημάτων· ἔτω καὶ Θίβρων ἀγά-
 μενος φαίνεται τὸν τῶν Λακόνων νομοθέτην, καὶ
 τῶν ἄλλων ἕκαστος τῶν γραφόντων περὶ πολιτείας
 αὐτῶν, ὅτι διὰ τὸ γεγυμνάσθαι πρὸς τῆς κινδύ-
 νης, πολλῶν ἤρχον. 25 καί τοι δῆλον, ὡς
 ἐπειδὴ νῦν γε ἔκετι ὑπάρχει τοῖς Λάκωσι τὸ
 ἄρχειν, ἔκ εὐδαίμονες· ἔδ' ὁ νομοθέτης ἀγα-
 θός. ἔτι δὲ τῆτο γελοῖον, εἰ μένοντες ἐν τοῖς νό-
 μοις αὐτῶν, καὶ μηδενὸς ἐμποδίζοντος πρὸς τὸ
 χρῆσθαι τοῖς νόμοις, ἀποβεβλήκασι τὸ ζῆν κα-
 λῶς. 26 ἔκ ὀρθῶς δ' ὑπολαμβάνουσιν ἔδὲ
 περὶ τῆς ἀρχῆς, ἣν δεῖ τιμῶντα φαίνεσθαι τὸν νο-
 μοθέτην. τῆ γὰρ δεσποτικῶς ἄρχειν ἢ τῶν
 ἐλευθέρων ἀρχὴ καλλίων, καὶ μᾶλλον μετ' ἀρε-
 τῆς. 27 ἔτι δ' ἔδ' διὰ τῆτο δεῖ τὴν πόλιν
 εὐδαίμονα νομίζειν, καὶ τὸν νομοθέτην ἐπαινεῖν,
 ὅτι κρατεῖν ἤσκησεν ἐπὶ τὸ τῶν πέλας ἄρχειν.
 ταῦτα γὰρ μεγάλην ἔχει βλάβην. 28 δῆ-
 λον γὰρ, ὅτι καὶ τῶν πολιτῶν τῶ δυναμένῳ τῆτο
 πειρα-

τὴν ἡγεμονίαν. Sed non video quare Conringius
 iudicet lectionem Aldinam esse meliorem. Aequè
 bona est altera, si non melior etiam. Vetus qui-
 dem interpres, ut Victorius notat, habuit in suo
 exemplo etiam infra, ὅπως ζηλώσι.

24 Θίβρων] Xenophonti et aliis, Θίμβρων.

26 ἡτῶν ἐλευθέρων] Articulus τῶν est necessarius, et
 eum habet editio Victoriana Parisiensis.

πειρατέον διώκειν, ὅπως δύνηται τῆς οἰκείας πό-
λεως ἄρχειν. ὅπερ ἐγκαλῶσιν οἱ Λάκωνες Παυ-
σανία τῷ βασιλεῖ, καί περ ἔχοντι τηλικαύτην
τιμῆν. 29 ἔτε δὴ πολιτικός τῶν τοιούτων

λόγων καὶ νόμων ἔθεις, ἔτε ὠφέλιμος, ἔτε ἀλη-
θής ἐστι. *

30 ταῦτά γὰρ ἄριστα καὶ ἰδία
καὶ κοινῇ, τὸν νομοθέτην ἐμποιεῖν δεῖ ταῖς ψυχαῖς
τῶν ἀνθρώπων. 31 τὴν γε τῶν πολεμικῶν

B 4

ἀσκη-

30 ταῦτά γὰρ ἄριστα καὶ ἰδία καὶ κοινῇ] Cohæret ora-
tio, et argumentum stringit: nullus igitur, vt
Conringius putat, inter hæc et priora hiatus.
Videtur Conringius hæsisse in Iectione Aldina,
quam commemorat in Emendationibus, ταῦτα
γὰρ ἄριστα, καὶ ἰδία καὶ κοινῇ τὸν νομοθέτην ἐμποιεῖν
δεῖ ταῦτα ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀνθρώπων. Hæc sane
lectio et obscurat nexum, et minuit vim argu-
menti. Victorius interdum aliter vertit, quam in
exemplo Graeco edit: nec versio eius apud Con-
ringium semper eadem est, quæ apud Zuingerum,
vtrius eorum culpa, non habeo dicere. Vt in
hoc loco exemplum Graecum a Victorio editum
omnia eadem habet, quæ supra dedimus, nisi
quod a nobis comina interpositum est, nequis
a vera constructione aberraret. At versio apud
Conringium, *Quæ enim optima sunt, et priua-
tim et publice legumlatorem oportet inserere in
animos hominum.* Apud Zuingerum autem, *Quæ
enim optima sunt et priuatim et publice, legum-
latorem oportet inserere hæc in animos ho-
minum.*

31 τὴν τε τῶν πολεμικῶν] Vult Conringius, τὴν δέ.
Atque ita vertunt et Victorius et Ramus. Conf.
quæ diximus ad cap. 13, §. 22.

ἄσκησιν ἔστιν χάριν δεῖ μελετᾶν, ἵνα καταδ-
 λώσωνται τὰς ἀναξίους, ἀλλ' ἵνα πρῶτον μὲν
 αὐτοὶ μὴ δελευώσιν ἑτέροις· ἔπειτα, ὅπως ζητῶ-
 σι τὴν ἡγεμονίαν τῆς ὠφελείας ἕνεκα τῶν ἀρχο-
 μένων, ἀλλὰ μὴ πάντων δεσποτείας· τρίτον δὲ,
 τὸ δεσπόζειν τῶν ἀξίων δελευεῖν. 32 ὅτι
 δὲ δεῖ τὸν νομοθέτην μᾶλλον σπυδάζειν, ὅπως
 καὶ τὴν περὶ τὰ πολεμικὰ, καὶ τὴν ἄλλην νομο-
 θεσίαν τῷ χολάζειν ἕνεκεν τάξει καὶ τῆς εἰρήνης,
 μαρτυρεῖ τὰ γιγνόμενα τοῖς λόγοις. 33 αἱ
 γὰρ πλεῖστα τῶν τοιούτων πόλεων, πολεμῶσαι μὲν
 σώζονται, κατακλιησάμεναι δὲ τὴν ἀρχὴν, ἀπόλ-
 λυνται. τὴν γὰρ βαφὴν ἀφιάσιν ὡσπερ ὁ σίδη-
 ρος, εἰρήνην ἄγοντες. αἴτιος δ' ὁ νομοθέτης, ἔ
 παιδεύσας δύνασθαι χολάζειν.

ΚεΦ.

31 τρίτον δὲ, τὸ δεσπόζειν] Sequimur lectionem Al-
 dinam. Conringius mendosam eam iudicat, et
 scribit cum caeteris editoribus, τῷ δεσπόζειν. Vo-
 lunt enim constructionem pendere ab illis verbis,
 τὴν τῶν πολεμικῶν ἄσκησιν μελετᾶν. Atqui μελετᾶν
 τι τῷ δεσπόζειν, pro μελετᾶν τι ἐπὶ τῷ δεσπόζειν,
 est insolita ellipsis. Aristoteli autem non est in-
 solitum in causis enumerandis variare constru-
 ctionem. Vt Polit. 5, 11. σοχάζεται γὰρ ἡ τυ-
 ραννὶς τριῶν· ἑνὸς μὲν, τῷ μικρὰ φρονεῖν τὰς ἀρχο-
 μένους· — δευτέρου δὲ, τῷ διαπιτεῖν ἀλλήλοις· —
 τρίτου δ', ἀδυναμία τῶν πραγμάτων. Construe,
 τρι-

ΚεΦ. ιέ.

Ποίας δεῖ ἔχειν τὴν πόλιν ἀρετάς.

Επεὶ δὲ τὸ αὐτὸ τέλος εἶναι φαίνεται καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ τοῖς ἀνθρώποις, καὶ τὸν αὐτὸν ὄρον ἀναγκαῖον εἶναι τῷ τε ἀρίστῳ ἀνδρὶ καὶ τῇ ἀρίστῃ πολιτείᾳ, φανερὸν ὅτι δεῖ τὰς εἰς τὴν χολὴν ἀρετὰς ὑπάρχειν. 3 τέλος γὰρ, ὡσπερ εἴρηται πολλάκις, εἰρήνη μὲν πολέμῳ, χολὴ δ' ἀχολίας. 3 χρήσιμοι δὲ τῶν ἀρετῶν εἰσι πρὸς τὴν χολὴν καὶ διαγωγὴν, ὧν τε ἐν τῇ χολῇ τὸ ἔργον, καὶ ὧν ἐν τῇ ἀχολίᾳ. δεῖ γὰρ πολλὰ τῶν ἀναγκαίων ὑπάρχειν, ὅπως ἐξῆ χολάζειν. 4 διὸ σάφρονα τὴν πόλιν εἶναι προσήκει, καὶ καρτερικὴν. κατὰ γὰρ τὴν παροιμίαν, εἰ χολὴ δούλοις· οἱ δὲ μὴ δυνάμενοι κινδυνεύειν ἀνδρείως,

B 5

δούλοι

τρίτον δ' ἔσοχάζεται ἢ τυραννίς, ἠδυναμία τῶν πραγμάτων. Ergo etiam hic, τρίτον δ' ἔχειν δεῖ τὴν τῶν πολεμικῶν ἀσκησιν μελετᾶν, τὸ δεσπόζαν τῶν ἀξίων δελεῦν.

4 κατὰ γὰρ τὴν παροιμίαν, εἰ χολὴ δούλοις.] Veretur Conringius, ne hoc fit a mala manu intrusum: non enim facile apparere, quid hoc ad rem faciat. Immo id facile apparet: nam hoc dicit philosophus, *Vt in otio vivere civibus liceat, eos convenit esse temperantes et fortes: qui hoc non possunt, oppressi ab hoste fiunt servi: servis autem non licet otiosi.*

δ᾿ ἄλλοι τῶν ἐπιόντων εἰσίν. 5 ἀνδρείας μὲν
 ἔν καὶ καρτερίας δεῖ πρὸς τὴν ἀχολίαν· Φιλοσο-
 φίας δὲ πρὸς τὴν χολήν· σωφροσύνης δὲ καὶ δι-
 καιοσύνης ἐν ἀμφοτέροις τοῖς χρόνοις· καὶ μᾶλ-
 λον εἰρήνην ἄγχει καὶ χολάζουσιν. ὁ μὲν γὰρ
 πόλεμος ἀναγκάζει δικαίως εἶναι καὶ σωφρονεῖν·
 ἢ δὲ τῆς εὐτυχίας ἀπόλαυσις, καὶ τὸ χολάζειν
 μετ' εἰρήνης, ὑβριτὰς ποιεῖ μᾶλλον. 6 πολ-
 λῆς ἔν δεῖ δικαιοσύνης καὶ πολλῆς σωφροσύνης
 τὰς ἄριστα δοκῶντας πράττειν, καὶ πάντων τῶν
 μακαριζομένων ἀπολαύουσας. 7 οἷον, εἰ
 τινὲς εἰσιν, ὥσπερ οἱ ποιηταὶ φασίν, ἐν μακάρων
 νήσοις. μάλιστα γὰρ ἔτοι δεήσουσας Φιλοσοφίας,
 καὶ σωφροσύνης, καὶ δικαιοσύνης, ὅσῳ μᾶλλον
 χολάζουσιν ἐν ἀφθονίᾳ τῶν τοιούτων ἀγαθῶν.
 8 διότι μὲν ἔν τὴν μέλλουσιν εὐδαιμονήσασιν καὶ

σπ8-

6 πολλῆς ἔν δεῖ δικαιοσύνης] Debebat sequi datius
 casus, τοῖς ἄριστα δοκῶσι πράττειν, καὶ πάντων τῶν
 μακαριζομένων ἀπολαύουσιν. Aut etiam dicere po-
 tuisset, πολλῆς ἔν δεόντας δικαιοσύνης οἱ ἄριστα δοκῶν-
 τες πράττειν, &c. quomodo loquitur §. 7. Atque
 ita etiam veterem interpretem videri legisse, mo-
 net Victorius. Nunc subaudiendum est verbum
 aliquod, ut μετέχων, quo utitur in eadem re
 §. 8. Non dicit Victorius ullam verbum subin-
 telligi debere, sed loquendi modum infrequentio-
 rem ac duriores vocat, eundemque opinatur esse
 Atticissimum.

σπερδαίαν ἔσεσθαι πόλιν, τρίτων δεῖ τῶν ἀρετῶν
 μετέχειν, Φανερόν. 9 αἰχρῶ γὰρ ὄντος
 μὴ δύνασθαι χρῆσθαι τοῖς ἀγαθοῖς, ἔτι μᾶλλον
 μὴ δύνασθαι ἐν τῷ χολάζειν χρῆσθαι· ἀλλ' ἀχο-
 λῶντας μὲν καὶ πολεμῶντας, φαίνεσθαι ἀγαθός·
 εἰρήνην δ' ἀγοντας καὶ χολάζοντας, ἀνδραποδώ-
 δεις. 10 διὸ δεῖ μὴ καθάπερ ἡ Λακεδαι-
 μονίων πόλις τὴν ἀρετὴν ἀσκεῖν. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ
 ἔταύτη διαφέρουσι τῶν ἄλλων, τῷ μὴ νομίζειν
 ταῦτα τοῖς ἄλλοις μέγιστα τῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ
 τῷ γενέσθαι ταῦτα μᾶλλον διὰ τινος ἀρετῆς.

11 Ἐπεὶ δὲ μείζω τε ἀγαθὰ ἢ τὰ τῶν πολέμων
 ταῦτα, καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τὴν τρίτων, ἢ τὴν τῶν
 ἀρε-

9 ἔτι μᾶλλον] Scilicet, αἰχρῶν ἐσι. Non, αἰχρῶ
 ὄντος, quod subintellexisse oportet Conringium,
 qui hanc §. 9. pro antecedente parte, et sequen-
 tis §. 10. principium pro consequente parte unius
 periodi habet, atque ideo in principio huius §. 9.
 legi vult, αἰχρῶ δὲ ὄντος, non, αἰχρῶ γὰρ ὄντος.
 Male: si enim pars consequens esset, διὸ δεῖ, non,
 ἔτι μᾶλλον, tum oratio duos haberet solocis-
 mos, unum detractionis, ἔτι μᾶλλον, pro, ἔτι
 δὲ μᾶλλον, alterum adiectionis, διὸ δεῖ, pro, δεῖ.

10 ταῦτα τοῖς ἄλλοις]. Dicit hoc, ταῦτα ἅπερ οἱ
 ἄλλοι, non, ταῦτα τοῖς ἄλλοις ἅπερ αὐτοῖς.

10 ἀλλὰ τῷ (scilicet νομίζειν) γενέσθαι ταῦτα μᾶλλον
 διὰ τινος ἀρετῆς]. Id est, μᾶλλον διὰ τῆς περὶ τοῦ
 πόλεμον ἀρετῆς, ἢ τῆς περὶ τὴν εἰρήνην.

11 ἐπεὶ δὲ μείζω τε ἀγαθὰ ἢ τὰ τῶν πολέμων ταῦτα]
 Non

ἀρετῶν, καὶ ὅτι δι' αὐτήν, Φανερόν ἐκ τούτων.
 πῶς δὲ, καὶ διὰ τίνων ἔσται, τῆτο δὴ θεωρητέον.
12 τυγχάνομεν δὴ διηρημένοι πρότερον, ὅτι Φύ-
 σεως, καὶ ἔθους, καὶ λόγου δεῖ. **13** τούτων
 δὲ ποίους μὲν τινὰς εἶναι χρὴ τὴν φύσιν, διώρισται
 πρότερον. **14** λοιπὸν δὲ θεωρήσεται, πρότερον
 παιδευτέοι τῷ λόγῳ πρότερον, ἢ τοῖς ἔθεσι. ταῦ-
 τα γὰρ δεῖ πρὸς ἀλλήλα συμφωνεῖν συμφωνίαν
 τὴν ἀρίστην· ἐνδέχεσθαι γὰρ διημαρτηκέναι καὶ τὸν
 λόγον τῆς βελτίστης ὑποθέσεως, καὶ διὰ τῶν
 ἔθων ὁμοίως ἤχθαι. **15** Φανερόν δὴ τῆτο
 γε,

Non habet Aldus, ἢ τὰ τῆ πολέμῃ. Sed non pos-
 sunt haec abesse. Locus autem est mire vitia-
 tus. Nos ita eum videmur legere atque intelli-
 gere debere, "Ὅτι δὲ μείζω τε ἀγαθὰ ἢ τὰ τῆ πο-
 λέμῃ ταῦτα, (nempe τὰ τῆς εἰρήνης,) καὶ μᾶλλον
 αἰρετέον ἀπόλαυσιν τὴν τούτων, ἢ τὴν τῶν ἀρετῶν,
 (subaudi τῶν περὶ τὸν πόλεμον,) καὶ ὅτι δι' αὐτήν,
 (per se, non, ut Victorius, per ans,) φανερόν
 ἐκ τούτων.

14 ὁμοίως ἤχθαι] Sic Aldus, et libri omnes calamo
 exarati, quos inspexit Victorius. Ipse tamen, et
 Lambinus, et Ramus, et vetus ille interpres, ita
 vertunt, quasi ὁμοίων scriptum sit, casu genitivo
 plurali. Ego malui ὁμοίως, aduerbium, et ὁμοίως
 ἤχθαι puto hic esse πρόβω τῆς βελτίστης ὑποθέ-
 σεως.

γε, πρῶτον μὲν, καθάπερ ἐν τοῖς ἄλλοις, ὡς ἡ
γένεσις ἀπ' ἀρχῆς ἐστὶ, καὶ τὸ τέλος ἀπό τινος
ἀρχῆς ἄλλῃ τέλει. ὁ δὲ λόγος ἡμῶν, καὶ ὁ νῦν,
τῆς φύσεως τέλος. ὡς τε πρὸς τῆς τὴν γένεσιν
καὶ τὴν τῶν ἐθῶν δεῖ παρασκευάζειν μελέτην.

16 ἔπειτα, ὡς περ ψυχὴ καὶ σῶμα δύο ἐστίν, ἕτω
καὶ τῆς ψυχῆς ὁρῶμεν δύο μέρη· τό, τε ἄλογον,
καὶ τὸ λόγον ἔχον· καὶ τὰς ἕξαις τὰς τρίτων δύο
τὸν ἀριθμόν· ὧν τὸ μὲν ἐστὶν ὄρεξις, τὸ δὲ, νῦν.

17 ὡς περ δὲ τὸ σῶμα πρότερον τῆ γενέσει τῆς
ψυχῆς, ἕτω καὶ τὸ ἄλογον τῆ λόγον ἔχοντος.
Φανερόν δὲ καὶ τῆτο· θυμὸς γὰρ καὶ βέλησις,
ἔτι δὲ ἐπιθυμία, καὶ γενομένοις εὐθύς ὑπάρχει
τοῖς παιδίοις· ὁ δὲ λογισμὸς καὶ ὁ νῦν, προῖδσιν
ἐγγίνεσθαι πέφυκε.

18 διὸ πρῶτον μὲν τῆ
σώματος τὴν ἐπιμέλειαν ἀναγκαῖον εἶναι προτέ-
ραν,

15 ὡς ἡ γένεσις ἀπ' ἀρχῆς ἐστὶ] Locus oblectior
propter breuitatem. Loquitur Aristoteles de ho-
minis origine ac perfectione. Originis principium
est corpus, et perfectionis finis ratio. Corpus
animo perficitur, qui est finis perfectionis corpo-
ris. Animus ratione perficitur, qui est finis per-
fectionis animi. Ergo verba haec, ἀπό τινος ἀρ-
χῆς ἄλλῃ τέλει, non significant, vt Victorius ver-
tit, ab aliquo principio alius finis, sed, vt Lam-
binus, ab aliquo principio, quod ipsum alius
(principii) finis est.

ραν, ἢ τὴν τῆς ψυχῆς· ἔπειτα, τὴν τῆς ὀρέξεως·
 ἕνεκα μὲν τοι τῶ νῦ τὴν τῆς ὀρέξεως· τὴν δὲ τῶ
 σώματος, τῆς ψυχῆς.

Κεφ. 15.

Πότε καὶ ποίως τινὰς ὄντας χρὴ ποιεῖσθαι πρὸς ἀλλή-
 λους τὴν γαμικὴν ὁμιλίαν.

Εἵπερ ἔν ἀπ' ἀρχῆς τὸν νομοθέτην ὄρᾶν δεῖ,
 ὅπως βέλτιστα τὰ σώματα γένηται τῶν τρε-
 φομένων, πρῶτον μὲν ἐπιμελητέον περὶ τὴν σύ-
 ζευξιν, πότε καὶ ποίως τινὰς ὄντας χρὴ ποιεῖσθαι
 πρὸς ἀλλήλους τὴν γαμικὴν ὁμιλίαν. 2 δεῖ
 δ' ἀποβλέποντα νομοθετεῖν περὶ ταύτην τὴν κοι-
 νωνίαν, πρὸς αὐτὰς τε καὶ τὸν τῶ ζῆν χρόνον,
 ἵνα

18 ἢ τὴν τῆς ψυχῆς] Articulus τὴν deest in Victo-
 riana: sed habet eum Aldus, recepitque Syl-
 burgius.

2 νομοθετεῖν περὶ ταύτην τὴν κοινωνίαν] Praepositio
 περὶ deest in Victoriana. Conringius tamen a
 Victorio eam textui esse insertam ait. Oportet
 igitur editionem Parisiensem a Florentina discre-
 pare. Illud clarum est, praepositionem hanc
 necessariam esse. Non enim dicitur, νομοθετεῖν
 τι, sed, νομοθετεῖν περὶ τι. Male Victorius in sua
 versione περὶ ταύτην τὴν κοινωνίαν refert ad ἀπο-
 βλέποντας.

ἵνα συγκαταβαίνωσι ταῖς ἡλικίαις ἐπὶ τὸν αὐτὸν
 καιρὸν, καὶ μὴ διαφωνῶσιν αἱ δυνάμεις· τῷ μὲν
 ἔτι δυναμένῃ γεννᾶν, τῆς δὲ μὴ δυναμένης· ἢ ταύ-
 τῆς μὲν, τῷ δ' ἀνδρὸς μή· ταῦτα γὰρ ποιεῖ καὶ
 γάσῃς πρὸς ἀλλήλους, καὶ διαφορὰς. 3 ἔπει-
 τα καὶ πρὸς τὴν τῶν τέκνων διαδοχὴν. δεῖ γὰρ
 ἔτε λίαν ὑπολείπεσθαι ταῖς ἡλικίαις τὰ τέκνα τῶν
 πατέρων· ἀνόνητος γὰρ τοῖς μὲν πρεσβυτέροις ἢ
 χάρις παρὰ τῶν τέκνων, ἢ δὲ παρὰ τῶν πατέρων
 βοήθεια τοῖς τέκνοις· ἔτε λίαν πάρεγγυς εἶναι·
 πολλὴν γὰρ ἔχει δυσχέρειαν. ἢ τε γὰρ αἰδῶς
 ἤτιον ὑπάρχει τοῖς τοιούτοις, ὡσπερ ἡλικιώταις,
 καὶ περὶ τὴν οἰκονομίαν ἐγκληματικὸν τὸ πάρεγγυ-
 γυς. 4 ἔτι δ', ὅθεν ἀρχόμενοι δεῦρο μετέ-
 βημεν, ὅπως τὰ σώματα τῶν γεννωμένων ὑπάρχει
 πρὸς τὴν τῷ νομοθέτῃ βέλησιν. 5 σχεδὸν
 δὴ πάντα ταῦτα συμβαίνει κατὰ μίαν ἐπιμέ-
 λειαν. 6 ἐπεὶ γὰρ ὤρισται τέλος τῆς γεννή-
 σεως, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰπεῖν, ἀνδράσι μὲν, ὅ
 τῶν ἐβδομήκοντα ἐτῶν ἀριθμὸς ἕχματος, πεντή-
 κοντα δὲ γυναξί, δεῖ τὴν ἀρχὴν τῆς συζεύξεως
 κατὰ τὴν ἡλικίαν εἰς τὴς χρόνους καταβαίνειν τέ-
 τας. 7 ἔστι δ' ὁ τῶν νέων συνδυασμὸς Φαῦ-
 λος

4 τῶν γεννωμένων] Aldus, τῶν γενομένων.

7 ἔστι δ' ὁ τῶν νέων] Scripserim libenter, inquit
 Con-

λος πρὸς τεκνοποιίαν. ἐν γὰρ πᾶσι ζώοις ἀτελῆ
 τὰ τῶν νέων ἔγγονα, καὶ θηλυτόκα μᾶλλον,
 καὶ μικρὰ τὴν μορφὴν. ὥστ' ἀναγκαῖον ταῦτό
 τῆτο συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων. τεκμή-
 ριον δέ· ἐν ὅσαις γὰρ τῶν πόλεων ἐπιχωριάζεται
 τὸ νέες συζευγνύουσι καὶ νέας, ἀτελεῖς καὶ μικροὶ
 τὰ σώματά εἰσι. § ἔτι δὲ ἐν τόκοις αἱ
 νέαι πονῆσί τε μᾶλλον, καὶ διαφθείρουται πλείους.
 διὸ καὶ τὸν χρησμὸν γενέσθαι τινὲς φασὶ δια-
 τοιαύτην αἰτίαν τοῖς Τροϊζηνίοις, ὡς πολλῶν δια-
 φθειρο-

Conringius, ἔσι δὲ καὶ ὁ τῶν νέων. Vellem causam
 dixisset. Progreditur Aristoteles ad alteram par-
 tem quaestionis de initio coniugii, non subsistit
 in prima, ut aliquid superaddat. Postquam osten-
 dit, quae relatio aetatis viri ad aetatem vxoris
 esse debeat, nunc illud pergit ostendere, a quo
 primum anno vir et mulier, quorum aetas circi-
 ter viginti annorum intervallo distat, recte con-
 iugium ineant. Plane igitur aliena hoc loco par-
 ticula καί.

§ διὸ καὶ τὸν χρησμὸν γενέσθαι] Locum hunc totum
 non satis intelligimus, ignorantia oraculi de quo
 loquitur: quod an hodie vsquam extet, dubita-
 mus. Nec satis assequimur coniecturam Victorii,
 quam in Commentario exponit. Forsitan, ut
 etiam Lambino visum est, in his verbis, ἀλλ' ἔ
 πρὸς τὴν τῶν καρπῶν κομιδὴν, aliquid excidit. Nam
 ea sic ille interpretatur, non, quod fructus ante
 tempus colligerentur.

Φθειρομένων δια τὸ γαμίσκεσθαι τὰς νεωτέρας, ἀλλ'
 ἔτι δὲ πρὸς τὴν τῶν καρπῶν κομιδὴν.

9 ἔτι δὲ καὶ πρὸς σωφροσύνην συμφέρει τὰς ἐκδόσεις
 ποιῆσαι πρεσβυτέραις· ἀκολαστότερα γὰρ εἶναι
 δοκῶσι νέα χρησάμεναι ταῖς συνουσίαις.

10 καὶ τὰ τῶν ἀρρένων δὲ σώματα βλάπτεσθαι
 δοκεῖ πρὸς τὴν αὐξήσιν, εἰάν ἐτι τῷ σπέρματος
 αὐξανόμενα ποιῶνται τὴν συνουσίαν. καὶ γὰρ
 τὸτῃ

10 εἰάν ἐτι τῷ σπέρματος αὐξανόμενα] σπέρματος ha-
 bent libri nonnulli scripti, et editio Aldina, Vi-
 ctoriana, Sylburgiana. Victorius in annotatione
 lectionum veteris interpretationis a se non recepta-
 rum, quae annotatio ad calcem exempli Graeci
 adiecta est, *Vetus tractatio*, inquit, *legit, σώμα-*
τος. nec tamen non receptam lectionem verio-
rum. At idem aliter postea iudicans, istam le-
 ctionem, *σώματος*, et expressit vertens, et in
 Commentario significavit probabiliorem sibi vi-
 deri. Etiam Lambinus et Ramus hanc lectionem
 secuti sunt, neque Conringius dubitat, quin ea
 sit rectior. Nonnulli codices, ut Victorius et
 Zuingerus testantur, neutrum nomen habent,
 neque *σώματος*, neque *σπέρματος*. Ego alteru-
 trum necessarium putans, praetuli, *σπέρματος*.
 Nam primum non video, quare τῷ σώματος potius
 quam τῶν σωμάτων Aristoteles dicat, orsus hanc
 periodum ita, καὶ τὰ τῶν ἀρρένων δὲ σώματα. De-
 inde ista lectio, τῷ σώματος, non continet ratio-
 nem, quare corporis adhuc augefcentis incremen-
 tum Venere impediatur. At si legimus, τῷ σπέρ-
 ματος, omnia bene habent. Nihil iam offendit

C

nume-

τάτῃ τις ὠρισμένος χρόνος, ὃν ἔχ ὑπερβαίνει πληθύνον ἔτι. **II** διὸ τὰς μὲν ἀρμόττει περὶ τὴν ὀκτωκαιδέκα ἐτῶν ἡλικίαν συζευγνύναμ, τὰς δ', ἐπὶ καὶ τριάκοντα, ἢ μικρόν. ἐν τοσούτῳ γὰρ

numerus unitatis, et intelligitur simul ratio eius rei quam philosophus dicit. Quamdiu αὐξάνεται τὸ σπέρμα, h. e. quamdiu vires accipit, et nondum pervenit ad summum robur, tamdiu etiam corpori affert incrementum. Ergo corpori ad incrementum nocet, quae per id tempus fit feminis iactura. Non enim hoc sine fine ad plus vigoris et vbertatis crescit: sed est certus quidam temporis terminus, quem superans, non amplius crescit. Atque hoc illud est, quod Aristoteles ipse continuo ait, καὶ γὰρ τάτῃ τις ὠρισμένος χρόνος, (τὴ αὐξάνεται τὸ σπέρμα,) ὃν ἔχ ὑπερβαίνει πληθύνον ἔτι. Accedit, quod verbum quo hic utitur, πληθύνει, usurpari de corpore non potest, de femine potest.

IO ὃν οὐχ ὑπερβαίνει πληθύνον ἔτι] Hoc idem est, ac si dixisset, ὃν ὑπερβαίνον οὐκέτι πληθύνει. Alterum vsitatius est apud Graecos: alterum facilius intelligent adfueti linguae Latinae.

II τοὺς δ', ἐπὶ καὶ τριάκοντα] Quod hic deest, id ex proximo tacite supplendum, τοὺς δὲ, περὶ τὴν ἐπὶ καὶ τριάκοντα ἐτῶν. Hoc genus ellipseos non inusitatum Aristoteli. Iam supra exemplum habuimus, cap. 13, §. 2.

II ἢ μικρόν] Lambini versio non expressit, at Victorij, aut paullo plus mixtusue. Agnosco equidem & sensum, & ellipsin.

II ἐν τοσούτῳ] Aldus, ἐν τούτῳ.

γὰρ ἀκμάζουσί τε τοῖς σώμασι σύζευξις ἔσται,
καὶ πρὸς τὴν παῦλαν τῆς τεκνοποιίας συγκατα-
βήσεται τοῖς χρόνοις εὐκαίρως. ἔτι δὲ ἡ διαδοχὴ
τῶν τέκνων, τοῖς μὲν ἀρχομένης ἔσται τῆς ἀκμῆς,
εἰὰν γίγνηται κατὰ λόγον εὐθύς ἢ γένεσις· τοῖς
δὲ ἤδη καταλελυμένης τῆς ἡλικίας πρὸς τὸν τῶν
ἐβδομήκοντα ἐτῶν ἀριθμόν.

C 2

12 Περὶ

II ἀκμάζουσί τε τοῖς σώμασι σύζευξις] Maior pars
librorum scriptorum habet, ἀκμάζουσα, non,
ἀκμάζουσι. Victorius non putat sententiam variari,
siue corpora eorum qui copulantur, siue ipsa co-
pula dicatur florens & virens. Ego copulam flo-
rentem ac virentem dici posse, haud nego: etiam
illud concedo, posse nonnunquam recte verti
ἀκμάζουσαν, *florere ac virere*. Sed non dicitur quid-
quam ἀκμάζουσαν, quod non intelligatur & creuisse
antea, & nunc desuisse amplius crescere. Atqui
coniugium non est ex iis rebus, quae naturam
habent ut crescant et augeantur. Ergo σύζευξις
ἀκμάζουσα dici non potest. At corpora naturam
crescendi habent, & quo tempore fecerunt eius
rei finem, eo tempore ad ἀκμὴν peruenerunt, &
sunt ἀκμάζοντα.

II εἰὰν γίγνηται — ἢ γένεσις] Conringius Zuinge-
rum ait legere, ἢ γέννησις. An Zuingerus bis edi-
derit hos libros, nescio: meum exemplum edi-
tionis Zuingerianae habet ipsum quoque, ἢ γέ-
νεσις. Atque ita omnes legunt. Mallem tamen,
ἢ γέννησις, quam lectionem etiam Victorius & Ra-
mus probarunt, ita vertentes, ille, *generatio*,
hic, *si procreentur*.

12 Περὶ μὲν ἔν τῃ ποτε δεῖ ποιεῖσθαι τὴν σύ-
 ζευξιν, εἴρηται. τοῖς δὲ περὶ τὴν ὥραν χρόνοις,
 δεῖ χρῆσθαι, οἷς οἱ πολλοὶ χρῶνται καλῶς καὶ
 νῦν, ὀρίσαντες χειμῶνος τὴν συναυλίαν ποιεῖσθαι
 ταύτην. δεῖ δὲ καὶ αὐτὰς ἤδη θεωρεῖν πρὸς τὴν
 τεκνοποιίαν, τὰ τε παρὰ τῶν ἰατρῶν λεγόμενα,
 καὶ τὰ παρὰ τῶν φυσικῶν. οἷ τε γὰρ ἰατροὶ τὰς
 καιρὰς τῶν σωμάτων ἱκανῶς λέγουσι καὶ περὶ
 τῶν πνευμάτων οἱ φυσικοὶ, τὰ βόρεια τῶν νοτίων
 ἐπαινεῦντες μᾶλλον.

13 Ποίων δὲ τινῶν τῶν σωμάτων ὑπαρ-
 χόντων, μάλιστα ὄφελος εἴη τοῖς γεννωμένοις,
 ἐπισήσασι μὲν μᾶλλον λεκτέον ἐν τοῖς περὶ τῆς
 παιδονομίας· τύπῳ δὲ ἱκανὸν εἰπεῖν καὶ νῦν.
 ἔτε γὰρ ἢ τῶν ἀθλητῶν χρήσιμος ἔστι
 πρὸς

12 τὴν συναυλίαν ποιεῖσθαι ταύτην] Vocabulo trans-
 lato ab arte musica usus est, ostendere volens eam
 rem, de qua loquitur, severam esse debere. Con-
 ringius malit cum Zuingero, τὴν συνουσίαν. Id
 siqui libri habent, extrusae lectionis verae locum
 scholion occupavit.

13 ποίων δὲ τινῶν σωμάτων ὑπαρχόντων] Supple,
 γεννῶν, vel simile aliquod verbum: nam ea de re
 adhuc loquitur.

13 τοῖς γεννωμένοις] Aldus, τοῖς γενομένοις, vi-
 tiose.

13 ἔτε γὰρ ἢ τῶν ἀθλητῶν] Athleticus habitus quo-
 dam victus genere comparatur, minimeque con-
 ueniens

πρὸς πολιτικὴν εὐεξίαν, ἔτε πρὸς ὑγίαν καὶ
τεκνοποιίαν· ἔτε ἡ θεραπευτικὴ καὶ κακοπονητικὴ
λίαν, ἀλλ' ἡ μέση τῶν πεπονημένην μὲν ἔν

C 3

ἔχειν

ueniens est ciuibus. Plato *Polit.* 3. Τί δὲ δὴ
σίτων πέρι; ἀθλητοὶ μὲν γὰρ οἱ ἄνδρες τῶ μεγίστῃ
ἀγῶνος, ἡ ἔχί; (Loquitur de militari ordine ci-
uium.) Ναι. Ἄρ' ἐν ἡ τῶνδε τῶν ἀσκητῶν ἕξις
προσήκεισ' ἂν εἴη τοιούτοις; Ἰσως. Ἄλλ', ἦν δ'
ἐγὼ, ὑπνώδης αὐτῇ γέ τις καὶ σφαλερὰ πρὸς ὑγίαν,
ἡ ἔχ' ὁρᾷς ὅτι καθεύδουσι τε τὸν βίον, καὶ ἔαν σμικρὰ
ἐκβῶσι τῆς τεταγμένης διαίτης, μεγάλα καὶ σφόδρα
νοσῶσιν ἔτοι οἱ ἀσκηταί; Ὅρω. Κομψώτερας δὴ
τινος, ἦν δ' ἐγὼ, ἀσκήσεως δεῖ τοῖς πολεμικοῖς ἀθλη-
ταῖς, ἔς γε ὡσπερ κύνες ἀγρύπνης τε ἀνάγκη εἶναι,
καὶ ὅτι μάλιστα ὄξυ ὄραν καὶ ἀκύν, καὶ πολλὰς με-
ταβολὰς ἐν ταῖς στρατιαῖς μεταβάλλοντας ὑδάτων τε
καὶ τῶν ἄλλων σίτων καὶ εἰλήσεων καὶ χειμώνων, μὴ
ἀκροσφαλεῖς εἶναι πρὸς ὑγίαν.

13 πρὸς πολιτικὴν εὐεξίαν] Corporis habitudo apta
fungendis muneribus ciuilibus, priuatis & publi-
cis, pacis et belli.

13 ἔτε ἡ θεραπευτικὴ καὶ κακοπονητικὴ λίαν] Voces,
θεραπευτικὴ, & κακοπονητικὴ, passiuam hoc loco
significationem habent. θεραπευτικόν, actiua signi-
ficatione, dicitur & id quod aptum est medelae
vitii quo aliqua res laborat, & id quod aptum
est culturae necessariae vel vtili ad alicuius rei bo-
nitatem excitandam vel adaugendam: quae poste-
rior significatio debet in Lexicis adscribi. Vi-
deamus iam, vtra harum significationum passiuae
accepta hoc loco quadret. Nam interpretes va-
riant. ἕξις θεραπευτικὴ, Lambino est *habitus qui*
reme-

ἔχειν δὲ τὴν ἕξιν· πεπονημένην δὲ πόνοις μὴ βί-
αίοις· μηδὲ πρὸς ἓνα μόνον, ὥσπερ ἡ τῶν ἀθλη-
τῶν

*remediis et curationibus eget; Ramo, habitus ob-
noxius pharmacis medicorum; Victorio, habitus
qui medicorum studio inducitur. Patet, Lambi-
num et Ramum interpretari hanc vocem priore
significatione; Victorium, posteriore. Iam lo-
quitur Aristoteles de corporis habitu, qui sit uti-
lis & ad πολιτικὴν εὐεξίαν, & ad bonam valetudi-
nem ac liberorum procreationem, eumque ha-
bitum negat esse neque athleticum, neque thera-
peuticum. Opponit igitur inter se hos duos
habitus, neque utilitatem eorum alterius utrius
vllam agnoscit. Hoc autem esset foede nugari,
si therapeuticus habitus esset is, quem Lambinus
et Ramus putant. Quis enim est, cui unquam in
mentem venire possit putare, habitum vitiosum
qui remediis et curationibus egeat, qui sit medi-
corum obnoxius pharmacis, utilem esse ad πολι-
τικὴν εὐεξίαν, ad bonam valetudinem, ad libero-
rum procreationem? Ergo therapeuticum ha-
bitum dixerit oportet Aristoteles eum, quem quis
diligentia et cultura meliorem facit. — κακο-
πονητικός, aetiva significatione, dicitur homo aptus
ad labores improbos perferendos, non, ut Lexica
interpretantur, ad laborem ineptus & debilis. Nihil
mirum est, a Lambino et Ramo, semel in errorem
abductis, male verti etiam τὸ ἕξιν κακοπονητικὴ. a
Lambino, habitus qui valde laboriosus et morbis
exercitus est; a Ramo, habitus morbosus. Plane
Aristoteles dicit habitum laboribus improbis com-
paratum. Id quod Victorius vidit, sic interpre-
tans, habitus valde multis laboribus partus. Unum
hoc*

τῶν ἕξις, ἀλλὰ πρὸς τὰς τῶν ἐλευθέρων πρά-
ξεις. 14 ὁμοίως δὲ δεῖ ταῦτα ὑπάρχειν
ἀνδράσι καὶ γυναιξί.

15 Χρὴ δὲ καὶ τὰς ἐγκύους ἐπιμελεῖσθαι τῶν
σωμάτων, μὴ ῥαθυμίας, μηδ' ἀραιᾶ τροφῆ
χρωμένας.

16 τὸ δὲ ῥαδίον τῶ νομοθέτη
ποιῆσαι, προστάξαντι καθ' ἡμέραν τινὰ ποιῆσαι
πορείαν πρὸς θεῶν ἀποθεραπείαν, τῶν εἰληχότων
τὴν περὶ τῆς γενέσεως τιμὴν.

17 τὴν μὲν
τοι διάνοιαν τὴναντίον τῶν σωμάτων ῥαθυμοτέρως
ἀρμόττει διάγειν. ἀπολαύοντα γὰρ φαίνεται τὰ
γεννώμενα τῆς ἐχέσης, ὥσπερ καὶ τὰ φυόμενα
τῆς γῆς.

C 4

18 Πε

hoc, *multis*, non recte: recte dixisset, *magnis*.
Laborum enim violentia, quam Aristoteles damnat
solam, cernitur in magnitudine ipsorum, quae
nimiam virium contentionem desiderat, non in
multitudine, quae per se ipsa nihil vetat conten-
tionem esse moderatam.

17 τὰ γεννώμενα τῆς ἐχέσης] Mendose omnes, τὰ
γενόμενα. Qui iam nati sunt, ii non possunt am-
plius e matris utero quidquam contrahere. Sen-
ius coegit interpretes, vt ita verterent, quasi τὰ
γεννώμενα scriptum esset. Ac Zuingerus diser-
tis verbis admonuit, sic legi debere. Qui quod
etiam τῆς ἐχέσης corrigendum ait in τῆς τεχέσης,
ratio

18 Περὶ δὲ ἀποθέσεως καὶ τροφῆς τῶν γι-
γνομένων, ἔστω νόμος, μηδὲν πεπηρωμένον τρέ-
φειν. 19 διὰ δὲ πλῆθος τέκνων, εἰάν ἡ
τάξις τῶν ἐθνῶν κωλύη, μηδὲν ἀποτίθεσθαι τῶν
γιγνο-

ratio cum fugit. ἡ τεκῦσα, est quae peperit. Ergo debuit retinere illud, τὰ γενόμενα. Par enim temporum ἀκαταλληλία est, siue τὰ γενόμενα τῆς ἐχέσης dicatur, siue τὰ γεννόμενα τῆς τεκῦσης. Accedit, quod natus infans nihil a matre potest amplius nisi cum eius lacte percipere. Atqui de hoc nutrimento agitur infra demum c. 17, §. 2. Hic autem praescriptum est mulieribus gravidis, quam viuendi rationem tenere debeant. — ἡ ἐχῶσα, pro, ἡ ἐχῶσα ἐν γαστρὶ, dignum Aristotele, quod ea breuitas hoc loco nihil obscuri aut ambigui habet.

18 περὶ δὲ ἀποθέσεως] ἀπόθεσιν hic omnes vertunt *expositionem*, haud recte, vt puto. Nam aliud est ἀπόθεσις, aliud ἐκθέσις. ἀπολιθέναι τὸ γιγνόμενον, est abiicere vel proiicere partum vt pereat; ἐκλιθέναι autem, exponere vt ab alio seruari possit. Lacedaemonii eos infantes qui paedonomorum iudicio vegeti & formosi non essent, in altam speluncam subterraneam ad montem Taygetum praecipitabant, & ei loco nomen erat ἀποθέτοι.

19 ἡ τάξις τῶν ἐθνῶν] Aldus, τῶν ἐθνῶν. Victorius diu se dubitasse ait, vtram harum lectionum sequeretur: denique magis alteram illam. probauit. Eandem habuit et vetus interpres, & Camerarii liber, secutique sunt Lambinus ac Ramus. —

ἢ

γιγνομένων * ὡρίσθαι γὰρ δεῖ τῆς τεκνοποιίας

C 5

τὸ

ἡ τάξις τῶν ἔθνων, varie dici potest. 1) descriptio gentium, quae vel ipsarum ab aliquo, vel aliarum rerum ab ipsis facta est. 2) locus & ordo quem inter se gentes habent. 3) munus & officium quod eae susceperunt. Hic intelligitur *descriptio a gentibus facta*, scilicet *numeri liberorum*, quantum liceat alere. *Victorii ordo gentium*, est valde obscura interpretatio. *Mores gentium*, *gentium instituta et leges*, quomodo Ramus & Lambinus vertunt, longius petitum est, & facile potest aliquem inducere, ut aliter ac debet construat verba quae sequuntur: id quod utrique illorum accidit.

19 μηδὲν ἀπορίσθαι τῶν γιγνομένων] Haec verba referunt Lambinus & Ramus, itemque Conringius, ad praecedens κωλύη. Sed ita oratio non habet ἀπόδοσιν. Conringius eam credidit excidisse, atque ideo post γιγνομένων stellulas indicio hiatus appinxit. Lambinus membrum quod sequitur, ὡρίσθαι γὰρ δεῖ τῆς τεκνοποιίας τὸ πλῆθος, eiecta particula γὰρ, ἀπόδοσιν esse voluit. Ramus ita est interpretatus, quasi non, εἰν, sed, ἴσως εἰν, scriptum esset. At oratio neque hiulca est, neque corrupta: modo construe aliter, & exple duas ellipses. εἰν ἡ τάξις τῶν ἔθνων κωλύη τὸ πλῆθος, μηδὲν ἀπορίσθαι δεῖ τῶν γιγνομένων. Solent Attici verbum δεῖ saepe omittere. omisitque Aristoteles paullo post iterum, initio proximi capitis.

19 ὡρίσθαι γὰρ δεῖ] Aldus, ὡρίσθαι γὰρ δεῖ. Quam lectionem secutus est Ramus. Caeteri alteram, quae veteris interpretis fuit, praetulerunt: nisi quod

τὸ πλῆθος. 20 εἰάν δέ τισι γίγνηται παρὰ ταῦτα συνδυαθέντων, πρὶν αἰσθῆσιν ἐγγενέσθαι καὶ ζῶν, ἐμποιεῖσθαι δεῖ τὴν ἀμβλωσιν· τὸ γὰρ ὅσιον καὶ τὸ μὴ, διωρισμένον τῇ αἰσθήσει καὶ τῷ ζῆν ἔσται.

21 Ἐπεὶ δ' ἡ μὲν ἀρχὴ τῆς ἡλικίας ἀνδρὶ καὶ γυναικὶ διώριται, πότε ἀρχεσθαι χρὴ τῆς συζεύξεως· καὶ πόσον χρόνον λειτουργεῖν ἀρμότῃ περὶ τεκνοποιίαν, ὠρίσθαι. 22 τὰ γὰρ τῶν πρεσβυτέρων ἐκγονα, καθάπερ τὰ τῶν νεωτέρων, ἀτελεῖ γί-

quod Lambinus, vt dixi, eiecit particulam γὰρ, & Conringius eam opinatus est argumento esse alicuius defectus in iis quae praecesserunt. Errasse autem hos, patet ex ea ipsa quam ostendimus priorum verborum constructione. Sexcenta exempla sunt & Graecorum & Latinorum, γὰρ & καὶ dicentium, vbi sententia est aduersatiua. Non oportet supernumerarios partus abiicere: sed oportet legitimo numero liberorum completo, facere finem procreandi.

20 εἰάν δέ τισι γίγνηται παρὰ ταῦτα συνδυαθέντων] τισί, & συνδυαθέντων, Homericæ plane constructio. Vt *Il.* 16, 531. "Ὅτι οἱ ὦκ' ἤκυσσε μέγας θεὸς εὐξάμενοιο. Et *Od.* 9, 256. ἡμῖν δ' αὖτε κατεκλάθη φίλον ἦτορ Δεισάντων. Locis iue aliis pluribus. — παρὰ ταῦτα, referendum est non ad συνδυαθέντων, sed ad γίγνηται. παρὰ ταῦτα τὰ περὶ τὸν ἄριθμὸν τῶν τέκνων ὠρισμένα. Et γίγνηται, pro, γίγνηται τι.

γίνεται καὶ τοῖς σώμασιν καὶ ταῖς διανοαῖς· τὰ δὲ
 τῶν γεγηρακότων, ἀφενῆ. 23 διὸ κατὰ
 τὴν τῆς διανοαῖς ἀκμὴν· αὕτη δ' ἐστὶν ἐν τοῖς πλεί-
 στοις, ἣν περὶ τῶν ποιητῶν τινες εἰρήκασιν, οἱ με-
 τεῖντες ταῖς ἐβδομάσι τὴν ἡλικίαν, περὶ τὸν χρό-
 νον τὸν τῶν πενήτηκοντα ἐτῶν. 24 ὡς τε
 τέτταρσιν ἢ πέντε ἔτεσιν ὑπερβάλλοντα τὴν ἡλι-
 κίαν ταύτην, ἀφείδωθαι δεῖ τῆς εἰς τὸ φανερόν
 γεννήσεως· τὸ δὲ λοιπὸν, ὑγιείας χάριν, ἢ τινος
 ἄλλης τοιαύτης αἰτίας, φαίνεσθαι δεῖ ποιημένους
 τὴν ὁμιλίαν. 25 περὶ δὲ τῆς πρὸς ἄλλην
 ἢ πρὸς ἄλλον, ἔσω μὲν ἀπλῶς μὴ καλὸν ἀπτό-
 μενον φαίνεσθαι μηδαμῆ μηδαμῶς, ὅταν ἢ καὶ
 προσαγορευθῆ πόσις. περὶ δὲ τὸν χρόνον τὸν τῆς
 τεκνοποιίας, ἐάν τις φαίνεται τοιῦτόν τι δρῶν,
 ἀτιμία ζημιόθω πρεπέση πρὸς τὴν ἀμαρτίαν.

22 τῶν γεγηρακότων] οἱ γεγηρακότες, *vieti senes*, qui
 ad extremam senectam peruennerunt. Ammonius:
 γῆρας, ἢ τελευταία ἡλικία. οἱ πρεσβύτεροι, *seniores*,
 quorum aetas in extremam senectam vergit. Idem
 Ammonius: γέρον, εἴτα πρεσβύτης, εἴτα ἐχανόγη-
 ρως. Plane igitur errat Victorius, in Commen-
 tario scribens, idem valere πρεσβυτέρων & γεγηρα-
 κότων. Haec opinio eum coegit verba construere
 aliter, & fateri sensum huius loci non valde pla-
 num esse.

23 διὸ κατὰ τὴν τῆς διανοαῖς ἀκμὴν] Repete, ἀφείδω.

ΚεΦ.

Γενομένων τῶν τέκνων ποίαν τινὰ δεῖ ἀγωγὴν ποιεῖσθαι
μέχρι τῶν ἑπτὰ ἐτῶν.

Γενομένων δὲ τῶν τέκνων, οἶεσθαι μεγάλην εἶναι
διαφορὰν πρὸς τὴν τῶν σωμάτων δύναμιν,
τὴν τροφήν, ὅποια τις ἂν ᾖ. 2 φαίνεται
δὲ διὰ τε τῶν ἄλλων ζώων ἐπισκοπῆσι, καὶ διὰ
τῶν ἐθνῶν οἷς ἐπιμελές ἐστιν εἰσάγειν τὴν πολεμι-
κὴν ἔξιν, ἢ τῆ γάλακτος πληθύουσα τροφή, μά-
λιστα οἰκεία τῷ σώματι. 3 ἀοινοτέρη δὲ,
διὰ τὰ νοσίματα. 4 ἔτι δὲ καὶ κινήσεις,
ὅσας ἐνδέχεται ποιεῖσθαι τηλικύτων, συμφέρει.
5 πρὸς

1 οἶεσθαι] Supple, δεῖ. Conf. notam secundam ad
§. 19. capituli antecedentis.

2 φαίνεται δὲ] Aldus, φαίνεται τε. Quod fortasse
melius. Vide quae supra diximus ad cap. 13,
§. 21. nota prima.

2 οἷς ἐπιμελές ἐστιν εἰσάγειν τὴν πολεμικὴν ἔξιν] Hanc
lectionem, inquit Victorius, erui e vetere transla-
tione: nam in excusis prius erat, οἷς ἐπιμελές ἐστιν
ἀεὶ τὴν πολεμικὴν ἔξιν.

2 πληθύουσα τροφή] Aldus, πλήθουσα. Non memini
a profaiciis usurpari verbum πλήθω, praeterquam
in hac vna formula, πληθύσεως ἀγορᾶς, pleno foro,
i. e. quo tempore frequens est forum.

5 πρὸς δὲ τὸ μὴ διασρέφεσθαι τὰ μέλη δι' ἀπα-
λότηλα, χρῶνται καὶ νῦν ἕνια τῶν ἐθνῶν ὀργάνοις
τισὶ μηχανικοῖς, ἀ τὸ σῶμα ποιεῖ τῶν τοιούτων
ἀσραβές.

6 συμφέρει δὲ εὐθύς καὶ πρὸς
τὰ ψύχη συνεθίζειν ἐκ μικρῶν παιδῶν. τῆτο
γὰρ καὶ πρὸς ὑγίαιαν, καὶ πρὸς πολεμικὰς πρά-
ξεις, εὐχρηστότατον. διὸ παρὰ πολλοῖς ἐστὶ τῶν
βαρβάρων ἔθος, τοῖς μὲν, εἰς ποταμὸν ὑποβά-
πτεν τὰ γιγνόμενα ψυχρὸν, τοῖς δὲ, σκέπασμα
μικρὸν ἀμπιχεῖν, οἷον Κελτοῖς.

7 πάντα
γὰρ ὅσα δυνατὸν ἐθίζειν, εὐθύς ἀρχομένων βέλ-
τιον μὲν ἐθίζειν· ἐκ προσαγωγῆς δ' ἐθίζειν. εὐ-
φυῆς δ' ἢ τῶν παιδῶν ἕξις, διὰ θερμότητα, πρὸς
τὴν τῶν ψυχῶν ἀσκησιν.

8 περὶ μὲν ἔν
τὴν πρώτην συμφέρει ποιεῖσθαι τὴν ἐπιμέλειαν
τοιαύτην τε καὶ τὴν ταύτη παραπλησίαν.

9 Τὴν δ' ἐχομένην ταύτης ἡλικίαν, μέχρι
πέντε ἐτῶν, (ἢν ἔτε πω πρὸς μάθησιν καλῶς
ἔχει προσάγειν ἕδεμίαν, ἔτε πρὸς ἀναγκαίους
πόνους,

7 εὐθύς ἀρχομένων βέλτιον μὲν ἐθίζειν] ἐν ἀρχῇ τῆ βίης,
ὅτε ἀρχοντοὶ τῆ ζῆν, ab ineunte aetate. Sylbur-
gius aptius iudicabat esse, ἀρχομένους. Caue cor-
rigas: nam est similis constructio, vt illa cap. 16,
§. 20. εἰάν δέ τισι γίγνηται παρὰ ταῦτα συνδυαζέν-
των.

πόνους, ὅπως μὴ τὴν αὐξήσιν ἐμποδίζωσι, λ δεῖ
 τοσαύτης τυγχάνειν κινήσεως, ὥς τε διαφεύγειν
 τὴν ἀργίαν τῶν σωμάτων ἢν χρὴ παρασκευάζειν
 καὶ δι' ἄλλων πράξεων, καὶ διὰ τῆς παιδείας.

10 δεῖ δὲ καὶ τὰς παιδείας εἶναι μὴτε ἀνελευθέ-
 ρους, μὴτε ἐπιπόνους, μὴτε ἀνειμένας. καὶ περὶ
 λόγων δὲ καὶ μύθων, ποίους τινὰς ἀκρίβειν δεῖ τὰς
 τηλικύτους, ἐπιμελὲς ἔστω τοῖς ἀρχαῖσι, ἔς κα-
 λῆσι παιδονόμοις.

11 πάντα γὰρ δεῖ τὰ
 τοιαῦτα προσδοκοῦν πρὸς τὰς ὑπερον διατριβὰς.
 διὸ τὰς παιδείας εἶναι δεῖ τὰς πολλὰς μιμήσεις
 τῶν ὑπερον σπυδαζομένων.

12 τὰς δὲ δια-
 τάσεις τῶν παίδων καὶ τὰς κλαυθμὸς, ἔκ ὀρθῶς
 ἀπαγορεύουσιν οἱ κωλύοντες ἐν τοῖς νόμοις· συμ-
 φέρουσι γὰρ πρὸς αὐξήσιν. γίνεσθαι γὰρ τρόπον
 τινὰ γυμνασία τοῖς σώμασιν. ἢ γὰρ τὸ πνεύ-
 ματος κάθεξις, ποιῆι τὴν ἰχὺν τοῖς πονῶσιν· ὃ
 συμβαίνει καὶ τοῖς παιδίοις διατριβομένοις.

13 ἐπι-

11 τῶν ὑπερον σπυδαζομένων] Zuingerus mendosum
 hoc esse ait, & scribi debere; σπυδαζομένων.
 Sed id opus non est: nam participium hoc, τὰ
 σπυδαζόμενα, vt nomen adhibitum est. Nomen
 autem ad omnia tempora conuenit, propterea quod
 ipsum nullam temporis habet significationem αἰ
 πρότερον διατριβαί, αἰ νῦν διατριβαί, αἰ ὑπερον δια-
 τριβαί.

13 ἐπισκεπτόμενον δὲ τοῖς παιδονόμοις τὴν τρίτων
διαγωγὴν, τὴν τ' ἄλλην, καὶ ὅπως ὅτι ἡλικία
μετὰ δέλων ἔσαι. ταύτην γὰρ τὴν ἡλικίαν, καὶ
μέχρι τῶν ἐπὶ ἑπτὰ ἐτῶν, ἀναγκαῖον οἴκοι τὴν τρο-
φήν ἔχειν.

14 εὐλογον ἔν ἀπελαύνειν ἀπὸ
τῶν ἀκισμάτων καὶ τῶν ὄραμάτων ἀνελευθερίας,
καὶ τηλικύτους ὄντας.

15 ὅλως μὲν ἔν αἰ-
χρολογίαν ἐκ τῆς πόλεως, ἔσπερ ἄλλό τι, δεῖ
τὸν νομοθέτην ἐξορίζειν. (ἐκ τῆ γὰρ εὐχερῶς λέ-
γειν ὅτι ἔν τῶν αἰχρῶν, γίνεσθαι καὶ τὸ ποιεῖν
σύνεγγυς.) μάλιστα μὲν ἔν ἐκ τῶν νέων, ὅπως
μήτε λέγωσι μήτε ἀκίσωσι μηδὲν τοιῶτον.

16 εἰάν δέ τις φαίνηται τι λέγων ἢ πράττων τῶν
ἀπηγορευμένων. τὸν μὲν ἐλεύθερον, μήπω δὲ
κατακλίσεως ἠξιωμένον ἐν ταῖς συσσιτίοις, ἀτι-
μίαις κολάζειν καὶ πληγαῖς. τὸν δὲ πρεσβύτερον
τῆς ἡλικίας ταύτης, ἀτιμίαις ἀνελευθεροῖς, ἀν-
δραποδωδίας χάριν.

17 ἐπεὶ δὲ τὸ λέγειν
τι τῶν τοιῶτων ἐξορίζομεν, φανερόν ὅτι καὶ τὸ
θεωρεῖν, ἢ γραφᾶς, ἢ λόγους ἀκλήμονας.

18 ἐπιμελὲς μὲν ἔν ἔσω τοῖς ἀρχασι, μηδὲν
μήτε

14 ἀπὸ τῶν ἀκισμάτων καὶ τῶν δραμάτων ἀνελευθερίας]
Aldus, ἀνελευθερῶν. Etiam Victorius & Lambinus
vertunt, ab auditionibus et spectaculis illibera-
libus.

μήτε ἄγαλμα μήτε γραφὴν εἶναι τοιούτων πρά-
 ξεων μίμησιν· εἰ μὴ παρά τισι θεοῖς τοιούτοις,
 οἷς καὶ τὸν τωθασμὸν ἀποδίδωσιν ὁ νόμος· πρὸς
 δὲ τούτους ἀφίησιν ὁ νόμος τὰς ἔχοντας ἡλικίαν
 πλέον προήκασαν, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν καὶ τέκνων
 καὶ γυναικῶν τιμαλφεῖν τὰς θεάς. 19 τὰς
 δὲ νεωτέρας, ἕτ' ἰάμβων, ἕτε κωμωδίας θεατὰς
 νομοθετητέον, πρὶν ἢ τὴν ἡλικίαν λάβωσιν, ἐν ἣ
 καὶ κατὰ κλίσεως ὑπάρξει κοινωνεῖν ἤδη, καὶ μέ-
 θης καὶ τῆς ἀπὸ τῶν τοιούτων γιγνομένης βλάβης
 ἀπαθεῖς ἢ παιδεία ποιήσει πάντα. 20 νῦν
 μὲν ἔν τούτῳ ἐν παραδρομῇ πεποιήμεθα τὸν λό-
 γον·

18 πρὸς δὲ τούτους ἀφίησιν ὁ νόμος] *Ad hos autem
 permittit lex adire maiores natu.* Sic nos legi-
 mus & intelligimus: caeteri omnes, πρὸς δὲ τού-
 τοις, *apud hos.* Quanquam & Victorius vertit, *ad
 hos.* Lambinus autem videtur locum hunc non-
 nihil corruptum existimasse: nam vertit sic, *Ve-
 runtamen hos deos permittit lex iis, qui paullo
 sunt aetate prouectiores, et pro se, et pro liberis,
 et pro vxoribus venerari et omni cultus genere
 mactare.* τιμαλφεῖν, deest in Scapula. Pindarus
Nem. 9, 130. τιμαλφεῖν λόγοις Νίκαν. Vbi Scho-
 liaſtes, ἐντὶ τῷ τιμᾶν τὴν νίκην λόγοις.

18 τοὺς ἔχοντας ἡλικίαν πλέον προήκασαν] Totum
 hoc Aldus non habet. Nec Victorius expressit
 vertens, quanquam in Graeco ꝑedit. Nos non
 putamus haec verba posse abesse. Margo Hen-
 grinianus habet loco illorum, τοὺς πρεσβυτέρας.

γον· ὕστερον δ' ἐπισήσαντας δεῖ διορίσαι μᾶλλον,
εἴτε μὴ δεῖ πρῶτον, εἴτε δεῖ διαπορήσαντας, καὶ
πῶς δεῖ· κατὰ δὲ τὸν παρόντα καιρὸν, ἐμνήθη-
μεν ὡς ἀναγκαῖον. 21, ἴσως γὰρ ἔκκακῶς

ἔλεγε τὸ τοῖστον Θεόδωρος ὁ τῆς τραγωδίας ὑπο-
κριτής· ἔθενι γὰρ πώποτε παρήκεν ἑαυτῷ προεισ-
άγειν, ἔδὲ τῶν εὐτελῶν ὑποκριτῶν, ὡς οἰκεισμέ-
νων τῶν θεάτρων ταῖς πρῶταις ἀκοαῖς. συμβαί-
νει

20 ἐπισήσαντας] Aldus, ἐνσήσαντας. Quod reti-
nuissemus hoc loco, si libri omnes haberent,
quanquam scimus alterum illud frequentissimum
esse.

21 Θεόδωρος ὁ τῆς τραγωδίας ὑποκριτής] Tragoedo-
rum sui temporis optimum hunc fuisse ait Pau-
sanias in Atticis. Floruit Philippi Macedonis
aetate. Aeschinem rhetorem in adolescentia huic
Theodoro & Aristodemo tertiarum partium acto-
rem fuisse, Demosthenes περὶ παραπρ. p. 418.
memorat. Plutarchus variis locis mentionem illius
facit. Diogenes Theodoros viginti enumerans,
ultimo loco ponit ποιητὴν τραγωδίας, l. 2, sect.
104. Nullus tragicus poeta eo nomine cognitus
est: legi debet in Diogene, ὑποκριτής τραγωδίας.
Error similis apud Aelianum V. H. 14, 40. Θεο-
δῶρος δὲ τῆς τραγωδίας ποιητῆς ὑποκρινομένης τὴν
Ἀερόπην. Egerunt quidem fabulas etiam poetae,
sed suas, non alienas. Quod si duo Theodori
fuerunt, alter poeta, alter histrio tragicus, poe-
tam obscuriorem fuisse oportet.

21 ὡς οἰκεισμένων τῶν θεάτρων] Legunt omnes, τῶν
θεατῶν. Etiam Victorium ita edidisse, clarum est

D

ex

νει δὲ ταῦτὸ τῷτο καὶ πρὸς τὰς τῶν ἀνθρώπων
ὀμιλίας, καὶ πρὸς τὰς τῶν πραγμάτων. πάντα
γὰρ σέργομεν τὰ πρῶτα μᾶλλον. 22 διὸ
δεῖ τοῖς νέοις πάντα ποιεῖν ξένα τὰ Φαῦλα· μά-
λισα δ' αὐτῶν, ὅσα ἔχει ἢ μοχθηρίαν, ἢ δυσμέ-
νειαν.

23 Διελθόντων δὲ τῶν πέντε ἐτῶν, τὰ δύο
μέχρι τῶν ἐπτά δεῖ θεωρῆς ἤδη γίνεσθαι τῶν μα-
θήσεων, ἃς δεήσει μανθάνειν αὐτῆς. *

24 Δύο

ex eius annotatione ad exemplum Graecum. *Vetus tralatio, inquit, videtur legisse, Θεάτρων, quod elegans esset. Qua ratione Cicero quoque in Oratore, In versu quidem theatra tota exclamant. Postea lectionem veteris interpretis adeo probavit, ut & eam redderet vertendo, conciliatis theatris, & in Commentario scriberet, Θεάτρων dixit pro Θεατῶν, ut M. Cicero, Theatra tota reclamant.*

23 *μανθάνειν αὐτούς*] Non est verisimile, tam cito esse abruptum sermonem de sexto & septimo anno. Nec quae sequuntur cohaerent. Desunt igitur nonnulla. *Conringius.* Pueri sexennes & septennes ex Aristotelis praecepto nihil aliud nisi spectatores agere debent earum disciplinarum, quas postea ipsos discere oportebit. Non igitur credimus in hac breuitate Aristotelem quidquam amplius de isto aetatis biennio praecepisse. Quae sequuntur, ea omnino cohaerent. In disciplinam dandi sunt pueri ab octauo anno: sed alia disciplina esse debet, antequam puberes fiant, alia, postquam puberes facti sunt, usque ad annum aetatis XXI.

24 Δύο δ' εἰσὶν ἡλικίαι, πρὸς αἷς ἀναγκαῖον διηρῆσθαι τὴν παιδείαν· μετὰ τὴν ἀπὸ τῶν ἐπτά, μέχρι ἥβης· καὶ πάλιν μετὰ τὴν ἀφ' ἥβης, μέχρι τῶν ἐνὸς καὶ εἴκοσιν ἐτῶν. οἱ γὰρ ταῖς ἑβδομάσι διαιρῶντες τὰς ἡλικίας, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ λέγουσιν ἔκαλῶς.

25 δεῖ δὲ τῇ διαίρεσει τῆς φύσεως ἐπακολουθεῖν· πᾶσα γὰρ τέχνη καὶ παιδεία τὸ προσλείπον βύλεται τῆς φύσεως ἀναπληρῶν.

26 * πρῶτον μὲν ἔν σκεπτόν, εἰ ποιητέον τάξιν τινὰ περὶ τῆς παιδείας· ἔπειτα, πότερον συμφέρει κοινῇ ποιεῖσθαι τὴν ἐπιμέλειαν αὐτῶν, ἢ κατ' ἴδιον τρόπον, ὃ γίνεται καὶ νῦν ἐν ταῖς πλείσταις τῶν πόλεων· τρίτον δὲ, ποίαν τινὰ δεῖ ταύτην.

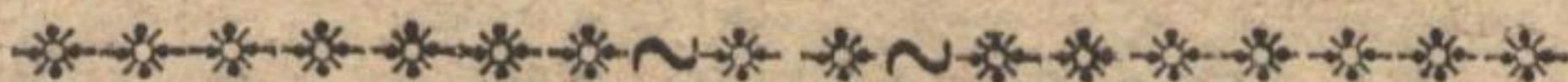
D 2

24 δύο δ' εἰσὶν ἡλικίαι] Hic tractationem proponit, quae proximo libro continetur.

24 οἱ γὰρ ταῖς ἑβδομάσι] Qui aetates per hebdomadas partiuntur, ut Solon, ii pubertatem anno XIV alligant. Atqui non omnes eo anno puberes fiunt, sed alii citius, alii ferius. Igitur magna ex parte non recte dicunt.

26 πρῶτον μὲν ἔν] Nulla est iusta connexio. Itaque non dubito quaedam periisse, non multa tamen. *Conringius.* Quin iusta haec est connexio. Dixit aliam impuberum, aliam puberum disciplinam esse debere. Nunc tria haec videnda esse ait: primum an de puerili disciplina praecipere debeat legum scriptor; deinde utrum conducat eam publicam & communem esse, an priuatam; postremo qualem eam esse oporteat.

'ΑΡΙΣΤΟ-

ἌΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ

ΤΟ Θ

Κεφ. α.

Ὅτι νομοθετέον περὶ παιδείας, καὶ ταύτην κοινὴν ποιητέον.

Ὅτι μὲν ἔν τῷ νομοθέτῃ μάλιστα πραγματευτέον περὶ τὴν τῶν νέων παιδείαν, ἴδεις ἂν ἀμφισβητήσῃς. καὶ γὰρ ἐν ταῖς πόλεσιν ἔγιγνόμενον τῆτο βλάβη τὰς πολιτείας.

2 δεῖ γὰρ πρὸς ἐκάστην πολιτεύεσθαι· τὸ γὰρ ἦθος τῆς πολιτείας ἐκάστης τὸ οἰκεῖον, καὶ φυλάττειν εἴωθε τὴν πολιτείαν, καὶ καθίστησιν ἐξ ἀρχῆς· οἷον, τὸ μὲν δημοκρατικὸν, δημοκρατίαν, τὸ δὲ ὀλιγαρχικὸν, ὀλιγαρχίαν. 3 αἰεὶ δὲ τὸ βέλτιστον ἦθος βελτίονος αἴτιον πολιτείας.

4 ἔτι δὲ πρὸς πάσας δυνάμεις καὶ τέχνας ἔστιν ἂν δεῖ προπαιδεύεσθαι καὶ προεθίζεσθαι πρὸς τὰς ἐκάστων ἐργασίας. ὥς τε δῆλον ὅτι καὶ πρὸς τὰς τῆς ἀρετῆς πράξεις.

5 Ἐπεὶ

5 Ἐπεὶ δ' ἐν τὸ τέλος τῆ πόλει πάση, Φανερόν ὅτι καὶ τὴν παιδείαν, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀναγκαῖον εἶναι πάντων· καὶ ταύτης τὴν ἐπιμέλειαν εἶναι κοινήν, καὶ μὴ κατ' ἰδίαν· ὃν τρόπον νῦν ἕκαστος ἐπιμελεῖται τῶν αὐτῶν τέκνων, ἰδίᾳ τε, καὶ μάθησιν ἰδίαν, ἢν ἂν δόξη, διδάσκων.

6 δεῖ δὲ τῶν κοινῶν κοινήν ποιῆσθαι καὶ τὴν ἀσκήσιν. ἅμα δὲ εἰδὲ χρὴ νομίζειν αὐτὸν αὐτῶν τινὰ εἶναι τῶν πολιτῶν, ἀλλὰ πάντας τῆς πόλεως. μόριον γὰρ ἕκαστος τῆς πόλεως. ἢ δ' ἐπιμέλεια πέφυκεν ἕκαστῶν μορίων βλέπειν πρὸς τὴν τῶν ὅλων ἐπιμέλειαν.

7 ἐπαινέσειε δ' ἅντις καὶ τῶτο Λακεδαιμονίως. καὶ γὰρ πλείστην ποιῶνται σπουδὴν περὶ τῆς παιδείας, καὶ κοινῆ ταύτην. 8 ὅτι μὲν εἶναι νομοθετητέον περὶ παιδείας, καὶ ταύτην κοινήν ποιητέον, Φανερόν.

7 ἐπαινέσειε δ' ἅντις καὶ τῶτο Λακεδ.] Emendat Sylburgius, κατὰ τῶτο. Forsitan recte. Nam etfi Plato quoque ita loquitur, ἐπαινῶ σε ταῦτα, & in Lacedaemoniis praeter hoc etiam alia non pauca laudari possunt: non tamen versatur hoc loco Aristoteles in eorum laudibus commemorandis. Laudat eos & vituperat, pro materia quae offertur: & offertur ei saepius materia vituperandi quam laudandi.

Κεφ. β΄.

Τίς ἐστὶν ἡ παιδεία, καὶ πῶς χρὴ παιδεύεσθαι.

Τίς δ' ἐστὶν ἡ παιδεία, καὶ πῶς χρὴ παιδεύεσθαι, δεῖ μὴ λανθάνειν. 2 νῦν γὰρ ἀμφισβητεῖται περὶ τῶν ἔργων. 3 γὰρ ταῦτα πάντες ὑπολαμβάνουσι δεῖν μανθάνειν τὰς νέας, ἕτε πρὸς ἀρετὴν, ἕτε πρὸς τὸν βίον τὸν ἀρίστον. 4 δὲ φανερόν, πότερον πρὸς τὴν διάνοιαν πρέπει μᾶλλον, ἢ πρὸς τὸ τῆς ψυχῆς ἦθος. 3 ἔκ τε τῆς ἐμποδῶν παιδείας ταραχώδης ἢ σκέψις· καὶ δῆλον ἔδει, πότερον ἀσκεῖν δεῖ τὰ χρήσιμα πρὸς τὸν βίον, ἢ τὰ τέκνοντα πρὸς ἀρετὴν, ἢ τὰ περιττά. πάντα γὰρ εἴληφε ταῦτα κριτὰς τινας. 4 περὶ τε τῶν πρὸς ἀρετὴν, ἔδει ἐστὶν ὁμολογούμενον. καὶ γὰρ τὴν ἀρετὴν ἔτι τὴν αὐτὴν εὐθύς πάντες τιμῶσιν. ὡς τ' εὐλόγως διαφέρονται καὶ πρὸς τὴν ἀσκήσιν αὐτῆς.

5 Ὅτι μὲν ἐν ταῖς ἀναγκαῖαις δεῖ διδάσκεισθαι τῶν χρησίμων, ἔκ ἀδηλον. ὅτι δὲ ἔτι πάντα, διηρημέ-

3 ἔκ τε τῆς ἐμποδῶν παιδείας] De usu particulae τε, supra diximus 7, 13. §. 21. — ἡ ἐμποδῶν παιδεία, disciplina vulgaris. — τὰ περιττά, studia rerum naturalium & mathematicarum. — εἴληφε ταῦτα κριτὰς τινας, habent haec aliquos rationos. Forsitan pro, εἴληφε, scribendum hic εἶπ, εἴληχε.

ρημένων τῶν τε ἐλευθέρων ἔργων καὶ τῶν ἀνελευ-
θέρων, Φανερόν. ἔτι δὲ τῶν τοιούτων δεῖ μετέχειν,
ὅσα τῶν χρησίμων ποιήσει τὸν μετέχοντα μὴ βάν-
ναυσον.

Ὁ βάνναυσον δ' ἔργον εἶναι δεῖ τῶτο
νομίζεσθαι, καὶ τέχνην ταύτην καὶ μάθησιν, ὅσα
πρὸς τὰς χρήσεις καὶ τὰς πράξεις τῆς ἀρετῆς,
ἀχρηστον ἀπεργάζοντα τὸ σῶμα τῶν ἐλευθέρων,
ἢ τὴν ψυχὴν, ἢ τὴν διάνοιαν. διὸ τὰς τε τοιαύ-

D 4

τας

5 ἔτι δὲ τοιούτων δεῖ μετέχειν] Ita nos correximus.
Editum erat, ἔτι τοιούτων δεῖ μετέχειν. Quod ver-
tit Victorius, *Decet enim huiusmodi utilium
rerum participem esse.* Ramus aliis verbis eodem
sensu. Atqui rerum utilium Aristoteles posuit
necessarias alias esse, alias non necessarias. Ne-
cessarias non omnes discendas esse, docuit iam,
cum dixit, aliarum esse liberale munus, aliarum
illiberale. Nunc ostendit, rerum non necessa-
riarum, quas vocat simpliciter utiles, quae sint
discendae. Cum igitur hic nullam reddit novam
rationem prioris membri, sed ad posterius acce-
dit: quomodo potuit coniunctionem causalem
adhibere? Nam illud sane Victorio & Ramo da-
bimus, particulae ὅτι nullam aliam hoc loco vim
esse posse, nisi causalem. Est autem id ipsum
perquam rarum, ut hanc vim habeat illa particula.
Ideo Lambinus totum hunc locum ita vertit, quasi
haec lectio esset, ἔτι ἀδηλον· ἀλλ' ἔ πάντα. διη-
ρημένων γὰρ τῶν τε ἐλευθέρων ἔργων καὶ τῶν ἀνελευ-
θέρων, Φανερόν ὅτι &c. Sed haec maior est mu-
tatio quam nostra, & ne ipsa quidem restituit
verum sententiarum nexum.

τας τέχνας, ὅσαι τὸ σῶμα παρασκευάζουσι χεῖρον διακεῖσθαι, βαναύσους καλῶμεν, καὶ τὰς μιθαρνικὰς ἐργασίας· ἀχολον γὰρ ποιῶσι τὴν διανοίαν καὶ ταπεινήν. 7 ἔστι δὲ καὶ τῶν ἐλευθερίων ἐπιστημῶν μέχρι μὲν τίνος ἐνίων μετέχειν, ἔκ ἀνελεύθερον· προσεδρεύειν δὲ λίαν πρὸς τὸ ἐντελές, ἔνοχον ταῖς εἰρημέναις βλάβαις. 8 ἔχει δὲ πολλὴν διαφορὰν καὶ τὸ, τίνος χάριν πράττει τις ἢ μανθάνει. αὐτῶ μὲν γὰρ χάριν, ἢ Φίλων, ἢ δι' ἀρετὴν, ἔκ ἀνελεύθερον· ὁ δὲ αὐτὸ τῶτο πράττων δι' ἄλλης, πολλάκις θητικὸν καὶ δελικὸν δόξειεν ἂν πράττειν. 9 αἱ μὲν ἔν καταβεβλημέναι νῦν μαθήσεις, καθάπερ ἐλέχθη πρότερον, ἐπαμφοτερίζουσιν.

6 ὅσαι τὸ σῶμα παρασκευάζουσι] Conringiana editio vitioſe, ὅταν τὸ σῶμα παρασκευάζουσι.

7 ἔστι δὲ καὶ τῶν ἐλευθερίων] Abundare Conringius ait particulam καὶ. Non abundat: nexus enim hic est, etiam liberales disciplinas quasdam iisdem quibus illiberales damnis afficere studiosum, qui nimia cura in eas incumbat.

9 αἱ μὲν ἔν καταβεβλημένοι νῦν μαθήσεις] Infra cap. 3, §. 15. τὰ καταβεβλημένα παιδεύματα. *Disciplinae quae tanquam in medio sitae sunt, i. e. communes, peruiulgatae, vsitatae.*

ΚεΦ.

Κεφ. γ.

Τίνα παιδευτέον τῆς παιδῆας.

Ἔστι δὲ τέτταρα χεδὸν ἃ παιδεύειν εἰώθασιν, γραμματικὰ, καὶ γυμνασικὴν, καὶ μουσικὴν, καὶ τέταρτον ἐνίοι γραφικὴν. 2 τὴν μὲν γραμματικὴν καὶ γραφικὴν, ὡς χρησίμους πρὸς τὸν βίον ἔσας καὶ πολυχρήστους· τὴν δὲ γυμνασικὴν, ὡς συντείνεσσαν πρὸς ἀνδρείαν. τὴν δὲ μουσικὴν ἤδη διαπορήσειεν ἄντις. 3 νῦν μὲν γὰρ ὡς ἠδονῆς χάριν οἱ πλεῖστοι μετέχουσιν αὐτῆς. οἱ δ' ἐξ ἀρχῆς ἔταξαν ἐν παιδείᾳ, διὰ τὸ τὴν φύσιν αὐτὴν ζητεῖν, ὅπερ πολλάκις εἴρηται, μὴ μόνον ἀχολεῖν ὀρθῶς, ἀλλὰ καὶ χολάζειν δύνασθαι καλῶς.

4 αὕτη γὰρ ἀρχὴ πάντων· ἵνα

D 5

καὶ

3 οἱ δ' ἐξ ἀρχῆς] *Veteres, vel maiores, quos §. 10. τοῦδε πρότερον appellat. Mirus error Lambini, ver- tentis, alii ab initio. Victorius intellexit, quid Aristoteles diceret, vt ex eius Commentario cla- rum est: sed nimis dum studet verbum verbo reddere, obscurissime vertit, hi autem initio.*

3 ἔταξαν ἐν παιδείᾳ] Sic & §. 12. ἐν ταύτῃ τάττεσι. Aliter §. 10. εἰς παιδείαν ἔταξαν.

4 αὕτη γὰρ ἀρχὴ πάντων] In proximis verbis quae praecedunt, nihil est, cui respondeat hoc pronomen αὕτη. Victorius arbitratur intelligi ab Ari- stotele

καὶ πάλιν εἴπωμεν περὶ αὐτῆς. 5 εἰ γὰρ
 ἄμφο μὲν δεῖ, μᾶλλον δὲ αἰρετόν τὸ χολάζειν
 τῆς ἀσχολίας· καὶ ὅλως ζητητέον, τί ποιῶντας
 δεῖ χολάζειν. 8 γὰρ δὴ παίζοντες· τέλος γὰρ
 ἀναγκαῖον εἶναι τῷ βίῃ τὴν παιδίαν ἡμῖν. εἰ δὲ
 τῷτο ἀδύνατον· καὶ μᾶλλον ἐν ταῖς ἀσχολίαις χρη-
 σέον

stotele naturam, quam prius appellasset. Nos
 id quod Aristoteles proxime dixit, ab eo hic in-
 telligi arbitramur, τὸ χολάζειν δύνασθαι καλῶς.
 Egit ea de re supra 7, 15. §. I — II. Con-
 stitutio autem est, αὕτη γὰρ ἀρχὴ, ἀρχὴ πάντων.
 Qui ante Victorium interpretati sunt Aristotelem,
 videntur ipsi quoque ita sensisse, at incommodius
 locuti esse: nam Victorius eos reprehendens, ne-
 gat se videre, quomodo χολῆ possit accipi, quae
 supra nominata non sit. Idem illi principium
 hic pro fine positum putauerunt: quod in eorum
 explicatione valde durum esse Victorio visum est.
 Quidni finis etiam principium sit, non modo ex-
 tremum: principium voluntatis & consilii, extre-
 mum in agendo.

5 τέλος γὰρ ἀναγκαῖον] Alioqui vitae humanae finem
 necesse foret ludum esse.

5 καὶ μᾶλλον ἐν ταῖς ἀσχολίαις] Hoc est consequens
 membrum. In Victorii versione quod legitur,
 magisque, sine dubio erratum est aut ab ipso, aut
 a descriptore. Nam ex illius Commentario pa-
 tet, ipsum ita hoc ut consequens interpretari.
 Puto illum scripsisse, aut scribere voluisse, magis
 quoque. Ramus quidem pro consequente membro
 accepit. At Lambinus hanc partem alteram an-
 tece-

γένονταῖς παιδίαῖς. ὁ γὰρ πονῶν δεῖται τῆς ἀναπαύσεως· ἢ δὲ παιδία χάριν ἀναπαύσεώς ἐστι· τὸ δ' ἀχολεῖν συμβαίνει μετὰ πόνη καὶ συντονίας.

6 διὰ τῆτο δεῖ παιδίας εἰσάγεσθαι, καιροφυλακῶντας τὴν χρῆσιν, ὡς προσάγοντας Φαρμακείας χάριν· ἀνεσις γὰρ ἢ τοιαύτη κίνησις τῆς ψυχῆς, καὶ διὰ τὴν ἡδονὴν ἀνάπαυσις.

7 τὸ δὲ χολάζειν ἔχειν αὐτὸ δοκεῖ τὴν ἡδονὴν, καὶ τὴν εὐδαιμονίαν, καὶ τὸ ζῆν μακαρίως. τῆτο δ' ἔ τοῖς ἀχολῶσιν ὑπάρχει, ἀλλὰ τοῖς χολάζουσιν. ὁ μὲν γὰρ ἀχολῶν, ἕνεκά τινος ἀχολεῖ τέλος, ὡς ἔχ ὑπάρχοντος· ἢ δ' εὐδαιμονία, τέλος ἐστίν, ἢν ἔ μετὰ λύπης, ἀλλὰ μεθ' ἡδονῆς οἶοντα πάντες εἶναι.

8 ταύτην μὲν τοι τὴν ἡδονὴν ἔκετι τὴν αὐτὴν τιθέασιν, ἀλλὰ καθ' ἑαυτὸς ἕκαστος καὶ τὴν ἔξιν τὴν αὐτῶν· ὁ δὲ ἀριστος,

tecedentis esse putat, consequens autem, διὰ τῆτο δεῖ, vt media verba interiectionem efficiant, quam & vncis inclusit. Non improbauerim hanc rationem: sed eam si sequimur, debemus construere διὰ τῆτο non cum δεῖ, sed cum εἰσάγεσθαι.

6 καιροφυλακῶντας τὴν χρῆσιν]. Aldus, Morelius, Zuingerus, καιροφυλακῶντας. Vtraque forma vfitata est, & quae habet litteram τ, & quae non habet.

505, τὴν ἀρίστην καὶ τὴν ἀπὸ τῶν καλλίστων.

9 ὡς τε φανερὸν ὅτι δεῖ καὶ πρὸς τὴν ἐν τῇ διαγωγῇ χολὴν, μανθάνειν ἄττα καὶ παιδεύεσθαι· καὶ ταῦτα μὲν τὰ παιδεύματα, καὶ ταύτας τὰς μαθήσεις ἑαυτῶν εἶναι χάριν· τὰς δὲ πρὸς τὴν ἀσχολίαν, ὡς ἀναγκαίας καὶ χάριν ἄλλων.

10 διὸ καὶ τὴν μουσικὴν οἱ πρότερον εἰς παιδείαν ἔταξαν, ἔχ ὡς ἀναγκαῖον· ἔδὲν γὰρ ἔχει τοῖσ-
τον·

11 ἔδ' ὡς χρήσιμον, ὥσπερ τὰ γράμματα πρὸς χρηματισμὸν, καὶ πρὸς οἰκονομίαν, καὶ πρὸς μάθησιν, καὶ πρὸς πολιτικὰς πράξεις πολ-
λαί· (δοκεῖ δὲ καὶ γραφικὴ χρήσιμος εἶναι πρὸς
τὸ

9 πρὸς τὴν ἐν τῇ διαγωγῇ χολὴν] §. 12. πρὸς τὴν ἐν τῇ χολῇ διαγωγὴν. Et 7, 15. §. 3. unum per duo, πρὸς τὴν χολὴν καὶ διαγωγὴν.

9 μανθάνειν ἄττα] Nihil dubitauimus, ἄττα scribere cum tenui spiritu. Nam satis constat, ἄττα, cum spiritu denso, esse ἄτινα· ἄττα autem, cum tenui, τινά.

11 δοκεῖ δὲ καὶ γραφικὴ] Lambinus ita vertit, *neque ut ars pingendi: videtur enim ars pingendi &c.* Vnde Zuingerus hoc totum in libris vulgatis desiderari ait, ἔδ' ὥσπερ ἡ γραφικὴ. Nonnunquam Lambinus praeter necessitatem aliquid mutat. Licuit Aristoteli non curare orationis concinnitatem. Sensus ita nihilo est obscurior. Neque video, si Aristoteles concinnitatis rationem habere voluisset, cur non scripsisset potius, ἔδ' ὥσπερ ἡ

τὸ κρίνειν τὰ τῶν τεχνιτῶν ἔργα κάλλιον·) ἔδ' αὖ καθάπερ ἡ γυμνασικὴ πρὸς ὑγίαιαν καὶ ἀλκὴν· ἔδ' ἕτερον γὰρ τῶν ὁρῶμεν γιγνόμενον ἐκ τῆς μουσικῆς. 12 λείπεται τοίνυν πρὸς τὴν ἐν τῇ χολῇ διαγωγὴν· εἰς ὅπερ καὶ φαίνονται παραγαγόντες αὐτήν· ἢν γὰρ οἶοντα διαγωγὴν εἶναι τῶν

ἢ γραφικῆ πρὸς τὸ κρίνειν τὰ τῶν τεχνιτῶν ἔργα κάλλιον. Signa parentheseos includentia hunc locum, a Conringio posita, retinuimus, ut statim pateret constructio verborum quae sequuntur.

12 λείπεται τοίνυν πρὸς τὴν ἐν τῇ χολῇ διαγωγὴν] Sensus verus & plenus, quem interpretes assecuti non sunt, hic est: λείπεται τοίνυν τὴν μουσικὴν ὑπὸ τῶν πρῶτον εἰς παιδείαν τετάχθαι πρὸς τὴν ἐν τῇ χολῇ διαγωγὴν. Maxime omnium peccat Lambinus, ita vertens, *Reliquum igitur est, ut sit ad liberorum hominum vitae degendae consuetudinem utilis.* Cum enim Aristoteles in hoc ipso loco disputet, musicam non esse ut rem utilem quamprimum a maioribus introductam, non debuit Lambinus facere illum dicere in eodem loco, musicam utilem esse. Utilia ea sunt, quorum usu aliquid efficias. Iam quod musica efficit, ut voluptatis delectationem percipias, ob id negat Aristoteles eam introductam esse: ad quam autem rem introducta est, ut partem vitae otiosam transigas, eam rem illa non efficit, sed ornat. Igitur ne potuit quidem ullo modo Aristoteles dicere, musicam utilem esse ad otium traducendum.

12 εἰς ὅπερ καὶ φαίνονται παραγαγόντες αὐτήν] Scripsimus παραγαγόντες, non, ut omnes hic legunt, παρα-

τῶν ἐλευθέρων, ἐν ταύτῃ τάττῃσι.
περ' Ὀμηρος ἔτως ἐποίησεν.

13 διό-

Ἄλλ' οἶον μὲν ἐσι καλεῖν ἐπὶ δαῖτα θα-
λείην.

καὶ

παράγοντες. Nam sermo est de veteribus, qui musicae locum inter disciplinas tribuerunt. Patere ait illos musicam introduxisse ad vitae partem a negotio vacuam transigendam. Superius autem dixerat sui temporis homines plerosque musicae studium voluptatis causa tractare. Qui *παράγοντες* legunt, & ita vertunt, ut praesens tempus reddant, eorum caeteri quomodo huius loci sensum intellexerint, nobis ignotum est. Victorius in Commentario ait, *παράγειν* hic esse idem quod *abducere*. Sane musicam homines inferioris aetatis a loco illo, quem apud veteres habebat, longe alio abduxerant. Veteres eam pro disciplina, posteriores pro voluptatis oblectamento reputabant. Sed si Aristoteles hic de posterioribus loqueretur, absurdissimam rem diceret. Nunquam enim abducitur quidquam in eum locum, unde abducitur. Atqui cum dicit, *εἰς ὅπερ*, intelligit, *πρὸς τὴν ἐν τῇ χορῇ διαγωγὴν*.

13 Ἄλλ' οἶον μὲν ἐσι] Versus corruptus: nam & secundus pes trochaeus est, neque mentio fit *χοιδῶν*, aut *μολπῆς*, aut *φόρμιγγος*. Hodie nusquam in Homero legitur. Latuit Barnesium, qui eum non retulit in fragmentis Homericis.

καὶ ἔτω, προειπὼν ἑτέρας τινάς,

ἢ καὶ θεσπιν ἀοιδόν, (Φησὶν) ὃ κεν τέρ-
πησιν ἅπαντας;

καὶ ἐν ἄλλοις δέ Φησιν Ὀδυσσεὺς ταύτην ἀρίστην
εἶναι διαγωγὴν, ὅταν εὐφρανομένων τῶν ἀνθρώ-
πων,

Δαιτυμόνες δ' ἀνα δώματ' ἀκχάζωιται
ἀοιδῶ,

ἢ ἡμενοὶ ἐξείης.

14 ὅτι

13 ἢ καὶ θεσπιν ἀοιδόν] Legehatur, ὃ καλέσιν
ἀοιδόν. Et eam causam putamus, quare cum
apud Homerum nullus versus ita incipiens hodie
reperiatur, negarint extare hunc in reliquis poe-
tae carminibus. Legitur autem *Od.* 17, 385.
vnde eum hic emendauimus, nisi quod retinui-
mus ἅπαντας, pro quo ibi est ἀείδων. Post inuen-
tum locum versus, non difficile nobis fuit corri-
gere interpunctionem verborum Aristotelis quae
antecedunt, quam interpunctionem Victorius fe-
cerat post προειπὼν, alieno sensu.

13 Δαιτυμόνες δ' ἀνα] *Od.* 9, 7. Haec & alia
Odyssaeae loca satis indicant, Homeri temporibus
adhiberi solitam esse musicam in epulis ad animos
oblectandos. Quomodo igitur Aristoteles Homeri
testimonio potuit illud conficere, musicam olim
non, vt postea, voluptatis causa esse adhibitam,
sed ad otium traducendum? An quidquam inter
haec interest? Vt Victorio visum est, nihil: re-
prehenditurque ab eo leniter Aristoteles, quod
Home-

14 ὅτι μὲν τοίνυν ἐστὶ παιδεία τις, ἣν ἔχ' ὡς χρησίμην παιδευτέον τὰς υἱεῖς, ἔδ' ὡς ἀναγκαίαν, ἀλλ'

Homerum testem nouae consuetudinis laudarit. Sed necesse est Aristotelem statuisse discrimen aliquod inter haec duo, *voluptatis causa*, & *ad otium traducendum*: alioqui tota haec eius disputatio sensu omni plane careret. Oritur ergo duplex quaestio, & quodnam istud sit discrimen, & an Homeri testimonio Aristoteles ad eam rem quam vult probandam uti potuerit. Infra capite 5. iterum de isto discrimine agitur. Nos nunc alia cura occupati, haec inquirere non possumus. E Plutarchi dialogo de musica extremo adscribere hic volumus Onesicratis verba, quibus docet, quam vtilitatem adhibitae in epulis musicae videatur ipsi Homerus intellexisse. Καί μοι μηδεὶς ὑπολάβετω, ὅτι πρὸς τέρψιν μόνον χρησίμην ᾤθη μουσικὴν Ὅμηρος διὰ τούτων· ἀλλὰ γὰρ βαδύτερός ἐστι νῦν ἐγκεκερρυμμένος τοῖς ἔπεσι. εἰς γὰρ ὠφέλειαν καὶ βοήθειαν τὴν μεγίστην αὐτοῖς καιροῖς παρέλαβε μουσικὴν, λέγω δὲ εἰς τὰ δεῖπνα καὶ τὰς συνουσίας τῶν ἀρχαίων. συνέβαινε γὰρ εἰσάγεσθαι μουσικὴν, ὡς ἱκανὴν ἀντισπᾶν καὶ πρᾶυμένην τὴν τῷ οἴνῳ ὑπόθετον δύνανται· καθάπερ πρὸς φησὶ καὶ ὁ ἡμέτερος Ἀριστόξενος. ἐκεῖνος γὰρ ἔλεγε εἰσάγεσθαι μουσικὴν παρ' ὅσον ὁ μὲν οἶνος σφάλλην πέφυκε τῶν ἄδην αὐτῷ χρησαμένων τὰ τε σώματα καὶ τὰς διανοίας· ἡ δὲ μουσικὴ τῇ περὶ αὐτὴν τάξει τε καὶ συμμετρίας εἰς τὴν ἐναντίαν κατάστασιν ἄγει τε καὶ πρᾶυνη. παρὰ τῆτον ἔν τὸν καιρὸν ὡς βοήθειά τι τῇ μουσικῇ τοὺς ἀρχαίους φησὶ κεχρησῆσθαι Ὅμηρος.

14 ἣν οὐχ ὡς χρησίμην] Etsi Aristoteles alias dicit, ἢ χρησίμος, non, ἢ χρησίμη, nolimus tamen hoc mutare.

ἀλλ' αἷς ἐλευθέριον καὶ καλὴν, φανερόν ἐστι.
 15 πότερον δὲ μία τὸν ἀριθμὸν ἢ πλείους, καὶ
 τίνες αὐταί, καὶ πῶς, ὕστερον λεκτέον περὶ αὐ-
 τῶν. νῦν δὲ τοσούτον ἡμῖν εἶναι πρὸ ὁδοῦ γέγονεν,
 ὅτι καὶ παρὰ τῶν ἀρχαίων ἔχομέν τινα μαρτυ-
 ρίαν * ἐκ τῶν καταβεβλημένων παιδευμάτων

ἢ

mutare. Supra §. 11. quidam scripti libri, ut
 Victorius annotat, habent item, γραφικὴ χρῆσιμη.
 Eadem terminatione utitur Plato *Protag.* 287, 43.
 Frequentissime autem scriptores posterioris ae-
 tatis.

15 πότερον δὲ μία τὸν ἀριθμὸν] Victorius ita intel-
 ligit, utrum haec una duntaxat, an plures tales
 disciplinae sint, quas non ut necessarias utilesue
 discere oporteat, sed ut liberales atque honestas.
 Piccartus autem sic, utrum disciplina musica una
 sit & simplex, an multiformis. Nam & de hac
 disciplina modo loquebatur Aristoteles, & infra
 de pluribus formis eius disputabit. Nos Victo-
 rium sequimur, ideo maxime quod statim Aristote-
 les ait, nunc satis esse veterum testimonio con-
 stare, unam e receptis usitatisque disciplinis, vi-
 delicet musicam, ut liberalem & honestam docen-
 dam esse.

15 ἔχομέν τινα μαρτυρίαν * ἐκ τῶν] Hic nexum de-
 sideravit Conringius. Non deest ille, quod at-
 tinet ad sensum: fortasse in verbis aliqua est
 correctio necessaria. Veniebat in mentem nobis,
 ἔχομέν τινα μαρτυρίαν, ὅτι ἐκ τῶν καταβεβλημένων
 παιδευμάτων. Subaudi, παιδευτέον τοὺς υἱεῖς ὡς
 ἐλευθέριον καὶ καλόν.

E

ἢ γὰρ μουσικὴ τῷτο ποιεῖ δῆλον. * 16 ἔτι
 δὲ καὶ τῶν χρησίμων ὅτι δεῖ τινα παιδεύεσθαι τῶν
 παῖδας, ἔ μόνον διὰ τὸ χρήσιμον· οἷον, τὴν τῶν
 γραμμάτων μάθησιν· ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ πολλάς
 ἐνδέχεσθαι γίγνεσθαι δι' αὐτῶν μαθήσεις ἐτέ-
 ρας. * 17 ὁμοίως δὲ καὶ τὴν γραφικὴν,
 ἔχ' ἵνα ἐν τοῖς ἰδίοις ὠνίοις μὴ διαμαρτάνωσιν,
 ἢ ὥσιν ἀνεξαπάτητοι πρὸς τὴν τῶν σκευῶν ὠνήν τε
 καὶ πρᾶσιν· ἀλλὰ μᾶλλον ὅτι ποιεῖ θεωρητικὸν
 τῷ

16 ἔτι δὲ καὶ τῶν χρησίμων] Neque haec cohaerent.
 Conringius. Postquam ostendit Aristoteles, musi-
 cam disciplinam ut liberalem docendam esse, nunc
 trium caeterarum disciplinarum quae sunt utiles,
 duas esse ostendit, Grammaticen et Graphicen, quas
 oporteat etiam ipsas docere non tantum propter
 utilitatem, sed quia possint ad honestatem con-
 ferre. *Utilia* proprie vocat bona externa: sed
 animi bona, *honestia*. *Polit.* 7, 1. §. 7.

17 ὁμοίως δὲ καὶ τὴν γραφικὴν] Rursus hiat oratio.
 Conringius. Utinam Conringius dixisset, quid
 ab ipso amplius hic desideraretur. Cohaerent ver-
 ba & sensus.

17 ἢ ὥσιν ἀνεξαπάτητοι — ἀλλὰ μᾶλλον ὅτι] Nostro
 vsi iudicio sic scripsimus, cum legeretur, ἀλλ'
 ὥσιν ἀνεξαπάτητοι — ἢ μᾶλλον ὅτι. Pugnam quae
 inter hanc lectionem est et inter sententiam Ari-
 stotelis, mirum est a nemine animaduersam esse.
 Graphicen item ut Grammaticen Aristoteles vult
 doceri non modo utilitatis, verum etiam honestatis
 causa.

τῷ περὶ τὰ σώματα κάλλους. 18 τὸ δὲ
ζητεῖν πανταχῶς τὸ χρήσιμον, ἥκιστα ἀρμόττει
τοῖς μεγαλοψύχοις καὶ τοῖς ἐλευθέροις. *

19 Ἐπεὶ δὲ φανερόν, πρότερον τοῖς ἔθελον
ἢ τῷ λόγῳ παιδευτέον εἶναι, καὶ περὶ τὸ σῶμα
πρότερον ἢ τὴν διάνοιαν, δῆλον ἐκ τούτων, ὅτι
παραδοτέον τῆς παιδείας γυμνασικῆ, καὶ παιδο-
τριβικῆ. τούτων γὰρ ἡ μὲν ποιάν τινα ποιεῖ τὴν
ἕξιν τῷ σώματι, ἡ δὲ τὰ ἔργα.

E 2

Κεφ.

caussa. Iam ideo Graphicen discere, vt ne in
vasorum ac supellectilis emtione ac venditione
decipi possis, ad vtilitatem referendum est, non
ad honestatem: iucrum istud in crumenam descen-
dit, non in animum. Sola intelligentia pulcritu-
dinis corporum, vt hanc videre ac iudicare pos-
sis, est fructus animi quem percipias e studio
Graphices.

19 Ἐπεὶ δὲ φανερόν] Quod ne ista quidem Conrin-
gius ait probe cohaerere prioribus, non dicens
quid ad nexum desit: verbo id negare satis est.
Non sunt formulae transeundi necessariae, prae-
sertim in breuioribus partibus disputationis.

19 πρότερον τοῖς ἔθελον] Legebatur, πρότερον. Sed
legendum esse, πρότερον, multa sunt quae arguant.
Primum supra 7, 15. quaesierat Aristoteles, non,
vtrum consuetudinis an rationis vtendum esset
disciplina, sed, ab vtra incipiendum. Cum
igitur ostenderit, incipiendum esse a disciplina
con-

Κεφ. δ.

“Οτι χρητέον τῇ γυμναστικῇ, καὶ πῶς.

Νῦν μὲν ἐν αἱ μάλισα δοκῶσαι τῶν πόλεων
ἐπιμελεῖσθαι τῶν παίδων, αἱ μὲν αἰθλητικὴν
ἐξὼ ἐμποιοῦσι· λυβώμεναι τὰ τε εἶδη καὶ τὴν αὐ-
ξῆσιν τῶν σωμάτων. 2 οἱ δὲ Λάκωνες
ταύτην μὲν ἔχῃ ἡμαρτον τὴν ἀμαρτίαν, θηριώδεις
δ’ ἀπεργάζονται τοῖς πόνοις, ὡς τῆτο πρὸς ἀν-
δρίαν μάλισα συμφέρον. καί τοι, καθάπερ
εἴρηται πολλάκις, ἔτε πρὸς μίαν, ἔτε πρὸς μά-
λισα ταύτην βλέποντα ποιητέον τὴν ἐπιμέλειαν.
3 εἴτε καὶ πρὸς ταύτην, ἔδὲ τῆτο ἐξευρίσκησιν.
ἔτε γὰρ ἐν τοῖς ἄλλοις ζώοις, ἔτ’ ἐπὶ τῶν ἐθνῶν
ὀρῶμεν τὴν ἀνδρίαν ἀκολυθῆσαν τοῖς ἀγριωτά-
τοις, ἀλλὰ μᾶλλον τοῖς ἡμερωτέροις καὶ λεοντώ-
δεσιν ἤθεσι. 4 πολλά δ’ ἐστὶ τῶν ἐθνῶν,
ἀ

consuetudinis, debuit hic dicere, πρότερον. De-
inde statim etiam sic iterum loquitur, in eadem
verborum complexione, καὶ περὶ τὸ σῶμα πρότερον
ἢ τὴν διάνοιαν. Denique construere potuit, φανερόν
πρότερον παιδευτέον εἶναι, sed non potuit, φανερόν
σῶτερον παιδευτέον εἶναι. Sensit hunc soloeccismum
Sylburgius, qui legi vult, ἐπί. Conringius τὸ
εἶναι abiiciendum omnino esse ait. Adeo fit saepe,
vt aliquod vitium correcturi, dum prauum pro
recto, & rectum pro prauo habemus, ipsi vitium
augeamus.

ἀ πρὸς τὸ κτείνειν καὶ πρὸς τὴν ἀνθρωποφαγίαν
 εὐχερῶς ἔχει, καθάπερ τῶν περὶ τὸν Πόντον
 Ἀχαιοὶ τε καὶ Ἠνίοχοι, καὶ τῶν ἠπειρωτικῶν
 ἔθνῶν ἕτερα· τὰ μὲν ὁμοίως τέτοις, τὰ δὲ μᾶλ-
 λον· ἀ λησικὰ μὲν ἐστίν, ἀνδρείας δ' ἔμετελήφα-
 σιν. 5 ἔτι δ' αὐτὰς τὰς Λάκωνας ἴσμεν, ἕως
 μὲν αὐτοὶ προσήδρευον ταῖς Φιλοπονίαις, ὑπερ-
 ἔχοντας τῶν ἄλλων· νῦν δὲ καὶ τοῖς γυμνασίοις
 καὶ τοῖς πολεμικοῖς ἀγῶσι λειπομένους ἑτέρων. ἔ

E 3

γὰρ

14 περὶ τὸν Πόντον] Pontum veteres dixerunt eas
 terras, quas alluit Pontus Euxinus. *Achaei &*
Heniochi, ferae gentes, in parte littoris aduersa
 Trapezunti, quae regio *Abcassia* hodie appellatur.

4 καὶ τῶν ἠπειρωτικῶν ἔθνῶν ἕτερα] Conringius hoc
 nomen suspicatur proprie accipiendum esse. Quae
 κατ' ἐξοχὴν dicitur *Epirus*, ad mare Ionium sita
 regio, habuit sane gentes numero XIV, vt Strabo
 ex Theopompo retulit. Sed non memini legere
 me ullam harum gentium illis quidem tempori-
 bus humana carne vesci solitam, aut latrociniis
 vel piratica infamem fuisse. Lambinus & Ramus
 vertunt ἠπειρωτικὰ ἔθνη, *mediterraneae gentes*;
 Victorius, *Asiaticae*. Quasi quae *terram conti-*
nentem habitant, eae aut in media terra procul a
 mari, aut in Asia omnes habitent. Non male
 tamen fortasse Victorius. Etiam in oratione fu-
 nebri quam inter Demosthenicas habemus, dicitur
 1392, 6. ἐκ πάσης τῆς ἠπέιρου, *ex omni Asia*.

ἀ λησικὰ μὲν ἐστίν] Aldus, λησικὰ. Vtrumque
 probum.

γὰρ τῷ τὰς νέας γυμνάζειν τὸν τρόπον τῆτον διέ-
 φερον, ἀλλὰ τῷ μόνον μὴ πρὸς ἀσκῆντας
 ἀσκεῖν.

6 ὥστε τὸ καλόν, ἀλλ' ἔτὸ θη-
 ριῶδες δεῖ προβαγωνισεῖν. ἔ γὰρ λύκος, ἔδὲ
 τῶν ἄλλων θηρίων τι, ἀγωνίσαιτο ἀν' ἑθένα κα-
 λὸν κίνδυνον, ἀλλὰ μᾶλλον ἀνὴρ ἀγαθός.

7 οἱ δὲ λίαν εἰς ταῦτα ἀνέντες τὰς παῖδας, καὶ
 τῶν ἀναγκαίων ἀπαιδαγωγῆς ποιήσαντες, βα-
 ναύσης κατεργάζονται κατὰ γε τὸ ἀληθές· πρὸς
 ἓν τε μόνον ἔργον τῆ πολιτικῆ χρησίμης ποιήσαν-
 τες, καὶ πρὸς τῆτο χεῖρον, ὡς φησὶν ὁ λόγος, ἑτέ-
 ρων.

8 δεῖ δὲ ἔκ ἐκ τῶν προτέρων ἔργων
 κρῖνειν, ἀλλ' ἐκ τῶν νῦν· ἀνταγωνιστὰς γὰρ τῆς
 παιδείας νῦν ἔχουσι, πρότερον δ' ἔκ εἶχον.

9 Ὅτι μὲν ἔν χρηστὸν τῆ γυμνασικῆ, καὶ
 πῶς χρηστὸν, ὁμολογούμενόν ἐστι. μέχρι μὲν γὰρ
 ἡβῆς, κηφότερα γυμνάσια προσοιστέον, τὴν βίαιον
 τρο-

5 τῷ μόνον μὴ πρὸς ἀσκῆντας ἀσκεῖν] Id est, μόνον
 τῷ πρὸς μὴ ἀσκῆντας ἀσκεῖν.

6 ἔδὲ τῶν ἄλλων θηρίων τι] θηρίων ἑδέν, Aldus. Ne-
 gationis repetitio vñitata est illa quidem, sed non
 est necessaria.

9 κηφότερα γυμνάσια προσοιστέον] Omnes & scripti
 & excusi libri, κηφοτέρη γυμνασία προσοιστέον. Sed
 nos posuimus veteris interpretis lectionem, quam
 tñ Victorius non receperat in textum Græcum,
 tamen

τροφὴν καὶ τὰς πρὸς ἀνάγκην πόνας ἀπείργοντας,
ἵνα μηθὲν ἐμπόδιον ἦ πρὸς τὴν αὐξήσιν.

10 σημεῖον γὰρ ἔστι μικρὸν, ὅτι δύναται τῆτο πα-
ρασκευάζειν· ἐν γὰρ τοῖς Ὀλυμπιονίκαις δύο τις
ἂν ἢ τρεῖς εὗροι τὰς αὐτὰς νενικηκότας ἀνδρας τε
καὶ παῖδας, διὰ τὸ νέως ἀσκῶντας, ἀφαιρεῖσθαι
τὴν δύναμιν ὑπὸ τῶν ἀναγκαίων γυμνασίων.

11 Ὅταν δ' ἀφ' ἡβῆς ἔτι τρία πρὸς τοῖς ἄλ-
λοις μαθήμασι γένωνται, τότε ἀρμόττει καὶ τοῖς

E 4

πόνοις

tamen postea cum verteret hos libros, & Com-
mentarium scriberet, eam sequendam putavit.
Cuius iudicii sui quae ab illo rationes afferuntur,
non satis verae nobis, aut certe non satis perspi-
cuae sunt visae. Nam Latine quidem non puta-
mus dici, *exercitationes alicui adhibere*, sed, *ali-
quem exercitationibus admouere, applicare*. Grae-
ce autem putamus contra esse, neque dici, προσ-
φέρειν τινὰ γυμνασίᾳ τινί, sed, προσφέρειν τινὶ γυ-
μνάσιόν τι. Caeterum Graeci & γυμνασίας, & γυ-
μνάσια, & γυμνάσματα dicere solent, quae omnia
Latini vno vocabulo *exercitationes*: quamuis hi
ne ipsi quidem careant inflexionibus aptis notando
huic discrimini. ἡ γυμνασία, *exercitatio*. τὸ γυ-
μνάσιον, *exercitium*. τὸ γύμνασμα, *exercitamen-
tum*.

11 καὶ τοῖς πόνοις] τοῖς πρὸς ἀνάγκην, §. 9. πόνοι
πρὸς ἀνάγκην, & πόνοι βίαιοι, sunt eadem res, vt
βίαιος τροφή, & ἀναγκοφαγία. Atqui labores vio-
lentos damnauit supra 7, 16. §. 13. πεπονημένην
δὲ πόνοις μὴ βίαιοις. Lege notam quae sequitur,

πόνους καὶ ταῖς ἀναγκοφαγίαις καταλαμβάνειν
τὴν ἐχομένην ἡλικίαν. Ἰδὲ ἅμα γὰρ τῇ τε
διανοίᾳ καὶ τῷ σώματι διαπονεῖν εἰ δεῖ. τῶν
τίον γὰρ ἐκότερος ἀπεργάζεσθαι πέφυκε τῶν πό-
νων· ἐμποδίζων, ὁ μὲν τῷ σώματος πόνος, τὴν
διάνοιαν· ὁ δὲ ταύτης, τὸ σῶμα.

ΚεΦ.

II καὶ ταῖς ἀναγκοφαγίαις] Disputat Victorius in
Commentario, annon melior sit quam vetus in-
terpres habuit lectionem, καὶ ταῖς ξηροφαγίαις.
Quin enim alimentum siccum valeat ad corpus
firmandum, dubium non esse: vix autem credi
posse, philosophum iubere vniuersam iuuentutem
more athletarum ali, cum supra improbarit hunc
victum. Improbavit 7, 16. §. 13. athletarum
corporis habitum, atque adeo improbavit etiam
illam eorum viuendi, & corporis exercendi ratio-
nem, qua istum habitum sibi comparabant. Sed
hic paullo ante Aristoteles §. 9. violentiam victus
& laborum a pueris nondum puberibus amouen-
dam esse cum dixit, hoc temere ac frustra dixit-
set, nisi tempus aliquod aetatis puerorum post
pubertatem ipse ad eam violentiam adstringi vo-
luisset. Quid igitur, an Aristoteles violentiam
victus & laborum in suis ciuibus eandem & pro-
bat & improbat? Non est verisimile, in tantam
illum tanque apertam repugnantiam prolapsum
esse. Dicendum igitur erit, non omnem violen-
tiam victus & laborum esse vniusmodi: aliam esse
athletarum, nimiam illam & immoderatam; aliam
leniorem & quasi modestiorem, communem illam
eorum omnium, quos in studio & patientia cor-
poris exerceri oporteat: harum alteram ab Ari-
stotele

ΚεΦ. ε΄.

Περὶ μουσικῆς ὅτι καὶ τὴν μουσικὴν παιδευτέον τοὺς
παῖδας τοὺς ἐλευθέρους.

Περὶ δὲ μουσικῆς, ἔνια μὲν διηπορήσαμεν τῷ
λόγῳ καὶ πρότερον· καλῶς δ' ἔχει καὶ νῦν
ἀναλαβόντας αὐτὰ προαγαγεῖν, ἵνα ὡσπερ ἐν-
δόσιμον γένηται τοῖς λόγοις, ὅς ἂν τις εἴποιεν
ἀποφαινόμενος περὶ αὐτῆς. 2 ἔτε γὰρ
τίνα ἔχει δύναμιν, ῥᾶδιον περὶ αὐτῆς διελεῖν, ἔτε
τίνος δεῖ χάριν μετέχειν αὐτῆς, πρότερον παιδιᾶς
ἐνεκα καὶ ἀναπαύσεως, καθάπερ ὕπνου καὶ μέ-
θης· ταῦτα γὰρ καθ' αὐτὰ μὲν, ἔτε τῶν σπε-
δαίων, ἀλλ' ἠδέα, καὶ ἅμα παύει μέριμναν,

E 5

ὡς

stotele prohiberi, alteram imperari. Victorius
ipse denique agnoscit, fieri posse, ut loquatur hoc
loco Aristoteles de moderatiore quadam violentia:
nos aimus, id statui debere illum fecisse. —
Rationem disciplinae athleticæ breuiter sic descri-
bit Epictetus cap. 29. δεῖ σ' εὐτακτεῖν, ἀναγκαστρο-
φεῖν, ἀπέχεσθαι περμάτων, γυμνάζεσθαι πρὸς ἀνάγκην,
ἐν ᾧρα τεταγμένη, ἐν καύματι, ἐν ψύχει, μὴ
ψυχρὸν πίνειν, μὴ οἶνον, ὡς ἔτυχεν· ἀπλῶς, ὡς
ἰατρῶ παραδεδωκέναι σεαυτὸν τῷ ἐπιστάτῃ.

2 ἔτε τῶν σπεδαίων] Aut aliquid excidit, & scri-
pserat Aristoteles, ἔτε τῶν καλῶν, ἔτε τῶν σπε-
δαίων, aut, quod magis putamus, legendum est,
ἔδὲ τῶν σπεδαίων.

ὡς Φησιν Εὐριπίδης. 3 διὸ καὶ τάττῃσιν αὐτήν, καὶ χρωῶνται πᾶσι τέτοις ὁμοίως, οἴνω, καὶ μέθῃ, καὶ μουσικῇ. τιθέασιν δὲ καὶ τὴν ὄρχησιν ἐν τέτοις. 4 ἢ μᾶλλον, οἰητέον πρὸς ἀρετὴν τι τείνει τὴν μουσικὴν· ὡς δυναμένην, καθάπερ ἡ γυμνασικὴ τὸ σῶμα ποιοῦν τι παρασκευάζει, καὶ τὴν μουσικὴν τὸ ἦθος ποιοῦν τι ποιεῖν, ἐθίζουσαν δύνασθαι χαίρειν ὀρθῶς. 5 ἢ πρὸς διαγωγὴν τι συμβάλλεται, καὶ πρὸς φρόνησιν· καὶ γὰρ τὸ τρίτον θετέον τῶν εἰρημένων. 6 Ὅτι

3 διὸ καὶ τάττῃσιν αὐτήν] *Etiam hic videtur aliquid excidisse. Τάττῃσιν αὐτήν ἐν παιδιᾷ. Victorius, ordinant in his ipsam. Ramus, in eodem loco musicam veronunt. Lambinus videtur legisse, τάττῃσιν ταῦτα (somnam, ebrietatem & musicam) εἰς τὴν αὐτὴν τάξιν.*

3 οἴνω, καὶ μέθῃ, καὶ μουσικῇ] *Puto vitiosam lectionem esse, οἴνω, & scribi debere, ὕπνω. Certe nihil opus erat dicere, οἴνω, cum statim dicturus esset, καὶ μέθῃ. Praeterea paullo ante dixerat, ὕπνω καὶ μέθῃς.*

3 καὶ τὴν ὄρχησιν] *Homerus Od. I, 151. Μολπή τ' ὄρχησός τε· τὰ γὰρ τ' ἀναθήματα δαιτός. Athenaeus I. I. de Homericis heroibus loquens: ἐχρωῶντο δ' ἐν τοῖς συμποσίοις καὶ κιδάρηδοις καὶ ὄρχησταις.*

5 καὶ πρὸς φρόνησιν] *Fateor me non satis percipere, quomodo φρόνησις per musicam possit adiuvari, siue*

6 Ὅτι μὲν εἴ δεῖ τὰς νέας μὴ παιδία εἵνεκα παιδεύειν, εἴκ' ἀδηλον· εἴ γὰρ παίζουσι μανθάνοντες· μετὰ λύπης γὰρ ἢ μάθησις. ἀλλὰ μὴν εἴδ' ἐδὲ διαγωγὴν τοῖς παισὶν ἀρμότῃ καὶ ταῖς ἡλικίαις ἀποδιδόναι ταῖς τοιαύταις· εἴθεν γὰρ ἀτελεῖ προσήκει τέλος.

7 ἀλλ' ἴσως ἂν δόξειεν ἢ τῶν παίδων σπευδὴ παιδία εἶναι χάριν, ἀνδράσι γενομένοις καὶ τελειωθεῖσιν. ἀλλ' εἰ τῶν ἐστὶ τοιούτων, τίος ἂν εἵνεκα δεοί μανθάνειν αὐτὰς; ἀλλὰ μὴ, καθάπερ οἱ τῶν Περσῶν καὶ Μήδων βασιλεῖς, δι' ἄλλων αὐτὸ ποιούντων μετὰ λαμβάνειν τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς μαθήσεως;

8 καὶ γὰρ ἀναγκαῖον βέλτιον ἀπεργάζεσθαι τὰς αὐτὸ τῶτο πεποιημένους ἔργον καὶ τέχνην, τῶν

τοσού-

sive illa prudentiam & consilii facultatem significet, seu intelligentiam & peritiam. An φρόνησιν dixit, qua significatione alias φρόνημα dicitur, animi elationem? Certe ut hic, πρὸς διαγωγὴν καὶ πρὸς φρόνησιν, ita infra § II. πρὸς εὐημερίαν καὶ πρὸς διαγωγὴν ἐλευθέριον. πρὸς εὐημερίαν, *ad diem iucunde atque hilariter traducendum*. Hilaritas autem animum erectum & elatum vel inuenit, vel reddit.

6 εἴδ' ἐδὲ διαγωγὴν τοῖς παισὶν ἀρμότῃ] Scriptum erat, εἴδ' ἐδὲ διαγωγὴν τε παισὶν ἀρμότῃ. διαγωγή, significat hic otium. Confer §. II. Ramus, nescio quare, sic vertit, *Atqui neque vitae prudentia pueris est attribuenda.*

τοσῶτον χρόνον ἐπιμελεσμένων, ὅσον πρὸς μάθη-
σιν μόνον. 9 εἰ δὲ δεῖ τὰ τοιαῦτα διαπονεῖν
αὐτὸς· καὶ περὶ τὴν τῶν ὄψων πραγματείαν αὐ-
τὸς ἂν δεοῖ παρασκευάζειν· ἀλλ' ἄτοπον.

10 Τὴν δ' αὐτὴν ἀπορίαν ἔχει, καὶ εἰ δύναται
τὰ ἤθη βελτίω ποιεῖν· ταῦτα γὰρ τί δεῖ μαν-
θάσειν αὐτὸς; ἀλλ' ἔχ' ἐτέρων ἀκρόντας ὀρθῶς
τε χαίρειν καὶ δύνασθαι κρῖνειν; ὥσπερ οἱ Λάκω-
νες· ἐκεῖνοι γὰρ ἔ' μανθάνοντες, ὅμως δύναται
κρῖνειν ὀρθῶς, ὡς Φασι, τὰ χρηστὰ καὶ τὰ μὴ
χρηστὰ τῶν μελῶν.

11 Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ εἰ πρὸς εὐημερίαν
καὶ διαγωγὴν ἐλευθέριον χρηστέον αὐτῇ· τί γὰρ
δεῖ μανθάσειν αὐτὸς, ἀλλ' ἔχ' ἐτέρων χρωμένων
ἀπολαύειν; 12 σκοπεῖν δ' ἔξεσι τὴν ὑπό-
ληψιν ἣν ἔχομεν περὶ τῶν θεῶν· ἔ' γὰρ ὁ Ζεὺς αὐ-
τὸς ἄδει καὶ κηθαρίζει τοῖς ποιηταῖς. 13 ἀλλὰ
καὶ

11 καὶ εἰ πρὸς εὐημερίαν] Aldus & Morelius, καὶ
εἴη πρὸς εὐημερίαν, vitiose. καὶ εἰ, pro καὶ εἰ,
frequens.

11 τί γὰρ δεῖ μανθάσειν αὐτὸς] Hoc γὰρ a Lambino
& Ramo exprimitur. Victorius apud Conringium
exprimit, non exprimit apud Zuingerum. Et
deest illud in editione textus Graeci Moreliana,
Zuingeriana, Sylburgiana.

καὶ βαναύσους καλῶμεν τὰς τοιαύτας· καὶ το πράτ-
τειν, ἢ ἀνδρὸς μὴ μεθύοντος ἢ παίζοντος.

14 ἀλλ' ἴσως περὶ μὲν τούτων ὑπερον ἐπισκε-
πέον.

15 Ἡ δὲ πρώτη ζήτησίς ἐστι, πότερον ἢ θετέον
εἰς παιδείαν τὴν μουσικὴν, ἢ θετέον· καὶ τί δύ-
ναται τῶν διαπορηθέντων τριῶν, πότερον παι-
δείαν, ἢ παιδίαν, ἢ διαγωγὴν.

16 εὐλό-
γως δ' εἰς πάντα τάττεται, καὶ φαίνεται μετέ-
χειν. ἢ τε γὰρ παιδιὰ, χάρις ἀναπαύσεώς ἐστι·
τὴν δ' ἀνάπαυσιν ἀναγκαῖον ἡδέϊαν εἶναι· τῆς
γὰρ διὰ τῶν πόνων λύπης, ἰατρεία τίς ἐστι.

17 καὶ τὴν διαγωγὴν ὁμολογημένως δεῖ μὴ μόνον
ἔχειν τὸ καλόν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἡδονήν· τὸ γὰρ
εὐδαιμονεῖν ἐξ ἀμφοτέρων τούτων ἐστὶ· τὴν δὲ μου-
σικὴν πάντες εἶναι φαμέν τῶν ἡδέϊων, καὶ ψιλὴν
ἔσαν, καὶ μετὰ μελωδίας.

18 Φησὶ γὰρ,
καὶ Μυσαῖος εἶναι βροτοῖς ἡδιστον αἰεῖδεν. διὸ
καὶ εἰς τὰς συνουσίας καὶ διαγωγὰς εὐλόγως πα-
ραλαμβάνουσιν αὐτήν, ὡς δυναμένην εὐφραίνειν.

19 ἄς τε καὶ ἐντεῦθεν ἄντις ὑπολάβοι παιδεύεσθαι
δεῖν αὐτήν τὰς νεωτέρους. ὅσα γὰρ ἀβλαβῆ τῶν
ἡδέων, ἢ μόνον ἀρμόττει πρὸς τὸ τέλος, ἀλλὰ
καὶ πρὸς τὴν ἀνάπαυσιν.

20 ἐπεὶ δ' ἐν
μὲν τῷ τέλει συμβαίνει τοῖς ἀνθρώποις ὀλιγάκις

γίγ

γίγνεσθαι, πολλάκις δὲ ἀναπαύονται, καὶ χρω-
 ται ταῖς παιδιαῖς, ἔχ' ὅσον ἐπὶ πλεόν, ἀλλὰ καὶ
 διὰ τὴν ἡδονήν, χρήσιμον ἂν εἴη διαναπαύειν ἐν
 ταῖς ἀπὸ ταύτης ἡδοναῖς.

21 συμβέβηκε
 δὲ τοῖς ἀνθρώποις ποιεῖσθαι τὰς παιδιας τέλος·
 ἔχει γὰρ ἴσως ἡδονήν τινα καὶ τὸ τέλος, ἀλλ' ἔ-
 τὴν τυχεῖσαν. Ζητῶντες δὲ ταύτην, λαμβάνουσιν
 ὡς ταύτην, ἐκείνην, διὰ τὸ τῷ τέλει τῶν πράξεων
 ἔχειν ὁμοίωμά τι. τό, τε γὰρ τέλος ἕθενός τῶν
 ἐσομένων χάριν αἰρετὸν, καὶ αἴ τοιαῦτα τῶν ἡδο-
 νῶν ἕθενός εἰσι τῶν ἐσομένων ἕνεκεν, ἀλλὰ τῶν
 γεγυνομένων· οἴον, πόνων καὶ λύπης.

22 δι'
 ἣν μὲν ἔν αἰτίαν ζητῶσι τὴν εὐδαιμονίαν γίγνεσθαι
 διὰ τῶν τῶν ἡδονῶν, ταύτην ἂν τις εἰκότως ὑπο-
 λάβοι τὴν αἰτίαν.

23 περὶ δὲ τῆς κοινωνεῖν
 τῆς μουσικῆς, ἔ' διὰ ταύτην μόνην, ἀλλὰ καὶ
 διὰ

20 οὐχ ὅσον ἐπὶ πλεόν] Victorius, non ut plus inde
 capiant. Immo, non tantum ut ampliozem inde
 fructum percipiant. Lambinus contra sensum
 verborum & orationis, utuntur ludo & ioco non
 solum immoderato & supra modum.

23 περὶ δὲ τῆς κοινωνεῖν τῆς μουσικῆς] Difficilem hunc
 locum interpretes vertunt alii aliter, quos longum
 est reprehendere. Sensus verborum hic est, Quod
 autem ad musicae usum attinet, utendum ea est
 non propter hanc solum causam, i. e. non propter
 solum fructum voluptatis. κοινωνεῖν, pro μετέχων.
 Falso

διὰ τὸ χρεῖσιμον εἶναι πρὸς τὰς ἀναπαύσεις, ὡς
 ἔοικεν. *

24 Οὐ μὲν ἀλλὰ ζητητέον, μή ποτε τῆτο
 μὲν συμβέβηκε, τιμιωτέρα δ' αὐτῆς ἢ Φύσις
 ἔσιν, ἢ κατὰ τὴν εἰρημένην χρεῖαν· καὶ δεῖ μὴ
 μόνον τῆς κοινῆς ἡδονῆς μετέχειν ἀπ' αὐτῆς, ἢς
 ἔχουσι πάντες ἀνθρώπων· (ἔχει γὰρ ἢ μουσική τὴν
 ἡδονὴν Φυσικὴν· διὸ πάσαις ἡλικίαις, καὶ πᾶσιν
 ἡθροσιν, ἢ χρεῖσις αὐτῆς ἐστὶ προσφιλέης·) ἀλλ'
 ὁρᾶν, εἴ πῃ καὶ πρὸς τὸ ἡθος συντείνει, καὶ πρὸς
 τὴν ψυχὴν.

25 τῆτο δ' ἂν εἴη δῆλον, εἰ
 ποιοί τινες τὰ ἡθῆ γιγνόμεθα δι' αὐτῆς.

26 ἀλλὰ μὲν ὅτι γιγνόμεθα ποιοί τινες, δῆλον
 διὰ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων, ἔχ' ἡκιστα δὲ καὶ
 διὰ τῶν Ὀλύμπου μελῶν. ταῦτα γὰρ ὁμολο-
 γημένως

Falso Conringius deesse aliquid putat, solitus
 eum locum statim pro hiulco vel mutilo habere,
 ubicunque ipse in expedienda verborum constru-
 ctione haeret.

26 διὰ τῶν Ὀλύμπου μελῶν] Plato *Minos* 509, 18.
 ἔχοις ἂν ἔν εἰπεῖν, τίς τῶν παλαιῶν ἀγαθῶς γέγονεν
 ἐν τοῖς ἀνθρώπινοῖς νόμοις νομοθέτης; — ἄρ' ἔν ὁ
 Μαρσύας λέγεται, καὶ τὰ παιδικὰ αὐτοῦ Ὀλυμπος
 ὁ Φρύξ; — τούτων δὲ καὶ τὰ ἀνθρώπινα θεότατά ἐστι,
 καὶ μόνον κινεῖ, καὶ ἐμφαίνει τὰς τῶν θεῶν ἐν χρεῖαι
 ὄντας· καὶ ἔτι καὶ νῦν μόνον λοιπὰ ἐστὶν ὡς θεῶν ὄντα.

Idem

γυμνῶς ποιεῖ τὰς ψυχὰς ἐνθουσιαστικὰς· ὁ δ' ἐνθουσιασμός, τῆ περὶ τὴν ψυχὴν ἡθὺς πάθος ἐστίν. 27 ἔτι δὲ ἀκροώμενοι τῶν μιμήσεων, γίνονται πάντες συμπαθεῖς, καὶ χωρὶς τῶν ῥυθμῶν καὶ τῶν μελῶν αὐτῶν. 28 ἐπεὶ δὲ συμβέβηκεν εἶναι τὴν μουσικὴν τῶν ἡδέων, τὴν δ' ἀρε-

Idem Symp. 192, 10. ὁ μὲν γε (Μαρσύας) δι' ὄργάνων ἐκήλει τὰς ἀνθρώπους τῇ ἀπὸ τῆς σώματος δυνάμει, καὶ ἔτι νυνὶ ὅς ἂν τὰ ἐκεῖνα αὐλῆ. ἂ γὰρ Ὀλυμπὸς ἡῦλα, Μαρσύς λέγω, τέττε διδάξαντος, τὰ ἂν ἐκεῖνα ἕάν τε ἀγαθὸς αὐλητὴς αὐλῆ, ἕάν τε φαύλη αὐλητὴς, μόνον κατέχευται ποιεῖ, καὶ δημοῖ τὰς τῶν θεῶν τε καὶ τελετῶν δεομένους, διὰ τὸ θεῖον εἶναι. Plutarchus in libello de musica, inter alia multa quae de Olympo isto commemorat, eum nomos harmonicos in Graeciam intulisse ait, quibus Graeci etiam nunc vterentur in feriis deorum, principemque Graeciae & pulchrae musices existisse. Meminit illic Plutarchus etiam alterius Olympi iunioris, eorum unus qui a primo illo descendisset, musici & ipsius. An hic iunior fuerit Olympus Mysus, quem inventorem *Lydiae* harmoniae laudat Clemens Alexandrinus *Strom.* I. 307. C. non inquisivimus. Potest Olympus Mylius videri antiquior etiam Olympo Phryge, quod huius praceptor Marsyas a Clemente dicitur invenisse harmoniam Phrygiam, & Myxophrygiam, & *Mixolydian*. Floruit Olympus Phryx dudum ante Troiana tempora: iunior Olympus ad aetatem refertur Midae. Midas regnavit ab anno ante Christum 737. Troia capta est anno ante Christum 1183.

ἀρετὴν περὶ τὸ χαίρειν ὀρθῶς καὶ φιλεῖν καὶ μι-
σεῖν, δεῖ δὴλονότι μανθάνειν καὶ συνεθίζεσθαι
μηθὲν ἔτι, ὡς τὸ κρίνειν ὀρθῶς, καὶ τὸ χαίρειν
τοῖς ἐπιεικέσιν ἡθεσι, καὶ ταῖς καλαῖς πράξεσιν.
29 ἔστι δ' ὁμοίωμα μάλιστα παρὰ τὰς ἀληθι-
νὰς φύσεις ἐν τοῖς ῥυθμοῖς καὶ τοῖς μέλεσιν ὀρ-
γῆς καὶ πραότητος· ἔτι δ' ἀνδρίας καὶ σωφροσύ-
νης, καὶ πάντων τῶν ἐναντίων τέτοις, καὶ τῶν
ἄλλων ἡθικῶν. 30 δῆλον δὲ ἐκ τῶν ἔργων·
μεταβάλλομεν γὰρ τὴν ψυχὴν, ἀκρωόμενοι τοις-
των. ὁ δ' ἐν τοῖς ὁμοίοις ἐθισμὸς τῷ λυπεῖσθαι
καὶ χαίρειν, ἐγγύς ἐστι τῷ πρὸς τὴν ἀλήθειαν τὸν
αὐτὸν ἔχειν τρόπον· οἷον, εἴ τις χαίρει τὴν εἰκόνα
τινὸς θεώμενος, μὴ δὲ ἄλλην αἰτίαν, ἀλλὰ διὰ
τὴν μορφὴν αὐτὴν, ἀναγκαῖον τῷ καὶ αὐτὴν
ἐκείνην τὴν θεωρίαν, ἢ τὴν εἰκόνα θεωρεῖ, ἢ δεῖαν
εἶναι. * 31 συμβέβηκε δὲ τῶν αἰσθητῶν ἐν
μὲν τοῖς ἄλλοις μηδὲν ὑπάρχειν ὁμοίωμα τοῖς ἡθε-
σιν.

30 αὐτὴν ἐκείνην τὴν θεωρίαν, ἢ τὴν εἰκόνα θεωρεῖ] Puto Aristotelem scripsisse, αὐτῆς ἐκείνης τὴν θεωρίαν, quomodo etiam Lambinus & Ramus vertunt. Nam etsi possumus pronomen subintelligere, αὐτὴν ἐκείνην τὴν θεωρίαν τούτῃ, ἢ τὴν εἰκόνα θεωρεῖ, minus tamen id mihi placere profiteor. Conringius quaedam pauca post hunc locum ait videri perisse: nos nihil omnino desideramus.

F

σιν· οἷον, ἐν τοῖς ἀπλοῖς καὶ τοῖς γευστοῖς· ἀλλ' ἐν τοῖς ὄρατοῖς ἡρέμα· χήματα γὰρ ἔστι τοιαῦτα· ἀλλ' ἐπὶ μικρόν· καὶ πάντες τῆς τοιαύτης αἰσθήσεως κοινωνῶσιν. ἔτι δὲ ἔστι ταῦτα ὁμοιώματα τῶν ἡθῶν, ἀλλὰ σημεῖα μᾶλλον, τὰ γιγνόμενα χήματα καὶ χρώματα τῶν ἡθῶν. * 32 καὶ ταῦτ' ἐστὶν ἐπὶ τῷ σώματι ἐν τοῖς πάθεσιν. *

33 ἔ μὴν ἀλλ' ὅσον διαφέρει καὶ περὶ τὴν τέτων θεωρίαν, δεῖ μὴ τὰ Παύσανος θεωρεῖν τῆς νέης, ἀλλὰ

31 ἀλλ' ἐπὶ μικρόν· καὶ πάντες] In excusis tribus quos contuli, ἀλλ' ἐπὶ μικρόν καὶ πάντες, citra interpolationem. Sed omnes ita vertunt, ut interpolasse videantur. Opponunt inter se Graeci, ἡρέμα & σφόδρα, ἐπὶ μικρόν & ἐπὶ μέγα, vel ἐπὶ πολύ.

32 καὶ ταῦτ' ἐστὶν ἐπὶ τῷ σώματι ἐν τοῖς πάθεσιν] καὶ ταῦτα τὰ σημεῖα τῶν ἡθῶν, τὰ γιγνόμενα χήματα καὶ χρώματα, ἔστιν ἐπὶ τῷ σώματι ἐν τοῖς πάθεσιν. Et haec insunt in corpore, cum est motibus perturbatum. Lambinus & Ramus illud, ἐν τοῖς πάθεσιν, aliter intellexerunt. Nam Lambinus vertit, inter corporis affectus; Ramus, eaeque (significationes) non ad animi, sed ad corporis affectiones referendae. — Caeterum quid melius cohaerere potest cum prioribus verbis, quam quod hic dicitur? Nec tamen Conringio visus est hic nexus probus esse. Idem etiam inter haec verba & ea quae proxime sequuntur, quae sunt optime connexa, tamen deesse nonnulla clarum esse ait.

33 δεῖ μὴ τὰ Παύσανος θεωρεῖν τῆς νέης] Meminit Aristoteles Pausonis huius etiam in Poet. c. 2. princ.

ἀλλὰ τὰ Πολυγνώτῃ, καὶ εἴ τις ἄλλος τῶν γρα-

F 2

Φέων

princ. ἤτοι βελτίονας ἢ κατ' ἡμᾶς, ἢ χείρονας, ἢ
 ὁμοίως ἀνάγκη μιμεῖσθαι, ὥσπερ γραφεῖς. Πολύγνω-
 τος μὲν κρείττερος, Παύσων δὲ χείρονος, Διονύσιος
 ὁμοίως εἰκάζει. Quae verba Perizonius ad Aelia-
 num *V. H.* 4, 3. pessime ita interpretatur, quasi
 Polygnotus pinxerit deos & daemones, Pauson
 pecora & bestias, Dionysius homines. Cum Ari-
 stoteles ab omnibus his tribus homines pictos esse
 velit, sed a Polygnoto praestantiores, a Pausone
 deteriores, quam reuera essent, a Dionysio autem
 similes, h. e. neque praestantiores, neque dete-
 riores. Praestantiores Winkelmannus *H. A.* p.
 589. ed. Vindob. eos intelligi vult, qui corporis
 forma & specie superant caeteros. Atqui Ari-
 stoteles de morum animi praestantia loquitur, per
 corporis figuram, statum, habitum, gestum,
 vultum significata. Deinde illud in quo prae-
 stantiores erant Polygnoti figurae, idem esse de-
 bet in quo Pausonis erant deteriores. Has au-
 tem ipse quoque Winkelmannus intelligit eas, in
 quibus mores vitiosiores quam reperiri solent,
 expressi cernuntur. Sed hoc loco in Politicis,
 qui praeteriit Winkelmannum, videtur mihi Ari-
 stoteles non tam ideo Pausonis picturas improba-
 re, Polygnoti & similium probare, quod in illis
 essent exempla hominum solito plus corrupto-
 rum, in his heroica virtute praestantium: nam
 & spectaculum hominis vitiosi qui stultitiae prae-
 mium fert, habet vim ad animos disciplina for-
 mandos, & heroes necesse est multa fecisse, quae
 spectasse nihil attineat: sed magis hanc ob caus-
 sam, quod Pausonis tabularum argumenta vel
 inania & futilia essent, vel alioqui disciplinae iu-
 ventu-

Φέων ἢ τῶν ἀγαματοποιῶν ἐστὶν ἠθικός.
 34 ἐν δὲ τοῖς μέλεσιν αὐτοῖς ἐστὶ μιμήματα τῶν
 ἠθῶν.

uentutis officerent; Polygnoti autem, omnium spectatorum animos aliquo motu salubri conciterent. — Pausonis mentionem a nemine praeterquam ab Aristotele factam reperio. Polygnotus Thasius ante Olympiadem XC, i. e. ante annum 420 retro a Christo computatum, & statuaria & pictura claruit, sed magis pictura, cui primus plurimum contulisse dicitur Plinio *H. N.* 35, 35. Athenis pinxit Poecilen, & Delphis aedem, fabulis defuntis ex Homero & aliis carminibus de Ilii excidio. Vtramque picturam Pausanias describit, & Delphicam ea diligentia, qua vix vllum aliud artis opus.

33 καὶ εἴ τις ἄλλος] Morelius, Zuingerus, Sylburgius, καὶ εἴ τις ἄλλος. Credo Heinsum ita correxisse, nec male, ut puto. Nam καὶ εἴ videtur locum habere, vbi conditio et consequentia ponitur, ut supra §. II. Non videtur locum habere, vbi nulla est consequentia, sed per conditionis figuram exprimitur dubitatio. τὰ Πολυγνώτῃ καὶ ἄλλων τοιούτων, εἴ τις ἄλλος τοιούτος.

34 ἐν δὲ τοῖς μέλεσιν αὐτοῖς] μέλος, *carmen*, siue *canticum*. Plato *Polit.* 3. 396, 14. τὸ μέλος ἐκ τριῶν ἐστὶ συγκείμενον, λόγῳ τε, καὶ ἁρμονίας, καὶ ῥυθμοῦ. Aristoteles hic tantum de harmonia & rhythmo loquitur. Nota, Graecos interdum harmoniam pro cantico, & melos pro harmonia vsurpare.

ἡθῶν. καὶ τῆτ' ἐστὶ φανερόν. εὐθύς γὰρ ἡ τῶν
 ἀρμονιῶν διέστηκε φύσις: ὥστε ἀκρόντας, ἄλλως
 διατίθεσθαι, καὶ μὴ τὸν αὐτὸν ἔχειν τρόπον πρὸς
 ἑκάστην αὐτῶν, ἀλλὰ πρὸς μὲν ἐνίας ὑδρετικωτέ-
 ρως καὶ συνεσηκώτως μᾶλλον· εἶον, πρὸς τὴν μι-
 ξολυδισὶ καλεσμένην· πρὸς δὲ τὰς, μαλακωτέρως

F 3

τὴν

34 πρὸς τὴν μιξολυδισὶ καλεσμένην] ἡ μιξολυδισί, sub-
 intellige, συμφωνῆσα, vel aliud simile partici-
 pium. Harmonia, est sonorum grauium & acu-
 torum certis interuallis disiunctorum concentus.
 Varia sonorum compositio efficit plura genera
 harmoniae, quorum primaria quatuor numeran-
 tur: *Dorium*, *Ionium*, *Phrygium*, *Lydiūm*.
 Adscribam Platonis verba, quae ad Aristotelis
 hunc locum illustrandum faciunt. *Polit.* 3. 396,
 18. Τίνας ἔν θρηνώδης ἀρμονίας; λέγε μοι· σὺ
 γὰρ μουσικός. Μιξολυδισί, ἔφη, καὶ συντονολυδισί,
 καὶ τοιαῦταί τινες. Οὐκ ἔν αὐτοῖ, ἦν δ' ἐγὼ, ἀφαι-
 ρετέα; ἄχρηστοὶ γὰρ καὶ γυνναιξίν, ὡς δεῖ ἐπιηκεῖς
 εἶναι, μὴ ὅτι ἀνδράσι. Πάνυ γε. Ἄλλὰ μὴν μέθῃ
 γε φύλαξιν ἀπρεπέσατον, καὶ μαλακία, καὶ ἀργία;
 Πῶς γὰρ ἔ; Τίνας ἔν μαλακαί τε καὶ συμποτικά
 τῶν ἀρμονιῶν; Ἰατί, ἦ δ' ὅς, καὶ λυδισί, αἱ τινες
 χαλαραὶ καλεῖνται. Ταύτας ἔν, ὦ φίλε, ἐπὶ πολε-
 μικῶν ἀνδρῶν ἔδ' ὅτι χρήτη; Οὐδαμῶς, ἔφη·
 ἀλλὰ κινδυνεύει σοὶ ὄωρισί λείπεσθαι καὶ φρυγισί.
 Ergo harmonia Lydia & Ionica erat laxa, i. e.
 mollis, quae animum inficeret languore ac de-
 fidia, & effeminaret. Mixolydia erat querula
 & lamentabilis, quae in moerorem daret ani-
 mum, & contraheret. Phrygia contra & Doria
 feueritatem & grauitatem habebant. Sed hoc
 inter-

τὴν διάνοιαν· οἶον, πρὸς τὰς ἀνειμένας· μέσως
 δὲ καὶ καθεστηκότως μάλιστα, πρὸς ἑτέραν· οἶον
 δοκεῖ ποιεῖν ἢ δωρισὶ μόνη τῶν ἀρμονιῶν· ἐνθου-
 ρασιατικὸς δ' ἢ Φρυγισί. 35 ταῦτα γὰρ
 καλῶς λέγουσιν οἱ περὶ τὴν παιδείαν ταύτην πε-
 φιλοσοφηκότες· λαμβάνουσι γὰρ τὰ μαρτύρια
 τῶν λόγων ἐξ αὐτῶν τῶν ἔργων. 36 τὸν
 αὐτὸν γὰρ τρόπον ἔχει καὶ τὰ περὶ τῆς ῥυθμῆς.

οἱ

intererat, quod Phrygiae harmoniae propria erat
 vehementia, quae animum religione ac furore
 impleret: Doria sedata erat, maiestatem feruens,
 & animo virtutem inspirans. — Quas har-
 monias dicimus, interdum etiam tonos appel-
 lant, interdum modos. Plutarchus *de musica*
 2077, 21. ed Steph. τόνων γὰρ τριῶν ἄντων κατὰ
 Πολύμνησον καὶ Σακάδαν, τῆ τε δωρισ καὶ φρυγίς
 καὶ λυδίς, reliqua. Illud, κατὰ Πολύμνησον καὶ
 Σακάδαν, vtrum sit, quomodo vertunt, *de sen-
 tentia Polymnesti ἔφ' Sacadae*, an, vt nos intel-
 ligimus, *Polymnesti ἔφ' Sacadae aetate*, iudicet,
 qui rem considerauerit diligentius. Ter vicisse
 Pythia Sacadam Plutarchus refert: Pausanias
 eum tibiis vicisse ait Pythiade prima, secunda,
 tertia. Ludi Pythici agebantur Olympiadis cuius-
 que anno tertio exeunte: primi acti sunt Olym-
 piade XLVIII. Ergo claruit Sacadas ab anno
 585 ante Christum.

36 καὶ τὰ περὶ τῆς ῥυθμῆς] Articulum τὰ non ha-
 bet editio Aldina. Rhythmus, est celeritatis ac
 tarditatis ordo in sonis; omninoque in omni mo-
 tu. Eius ordinis ratio, vt prima tantum genera
 com-

οἱ μὲν γὰρ, ἡθὸς ἔχουσι σασιμώτερον· οἱ δὲ, κί-

F 4

νητι-

commemoremus, est aut par, (λόγος ἴσος) aut duplex, (ἄνισος ἢ διπλάσιος) aut sesquialtera, (ἡμιόλιος) cum tempora inter se referuntur aut ut unum ad unum, aut ut duo ad unum, aut ut tria ad duo. *Pyrrhichius* (υυ), *spondeus* (--), *daetylus* (.υυ), *anapaestus* (υυ-), *proceleusmaticus* (υυυυ), partem pedis aequalem habent alteri parti. Excepto pyrrhichio & proceleusmatico, in quibus pedibus est mera velocitas, reliqui vocantur pedes *heroï*, & sunt grandes. Habet enim spondeus quiddam sedatum ac stabile: anapaestus motu vegeto, magnifico daetylus incedit. *Iambus* (υ—), *trochaeus* (—υ), *tribrachys* (υυυ), in quibus pars pedis alteram partem duplo superat, nimis celeriter incitantur. Itaque iambs & trochaei cursus est vulgaris & humilis: tribracheos volubilitas multo longius abest a dignitate. *Paeon*, qui partem pedis altera parte sesqui maiorem habet, admittit quatuor varietates, prout longa syllaba est vel prima, vel secunda, vel tertia, vel quarta. (—υυυ | υ—υυ | υυ—υ | υυυ—)

Harum varietatum prima & vltima sunt insigniores. Omnino autem *paeon*, & caeterorum huius proportionis pedum *creticus* (—υ—), dignitate iambo & trochaeo praestant, sed cedunt heroï.

Ista maximam partem hausimus ex ipso Aristotele *Rhet.* 3, 8. Cicero hunc locum tractans in *Oratore* §. 188 sqq. trochaeum appellat, quem nos tribrachyn, & choreum, quem nos trochaeum vsitatus diximus. Paeonem pedem quare Aristoteles metricum esse neget, ignoramus causam: Hephæstion quidem numerat in metris etiam Paeonicum, & exempla eius affert Eupolidea & Aristophanea.

νητικόν. καὶ τρίτων οἱ μὲν, Φορητικώτερας ἔχουσι
ταῖς κινήσεις· οἱ δὲ, ἑλευθεριώτερας.

37 Ἐκ μὲν ἔν τῶν Φανερόν, ὅτι δύναται
ποιῶν τι τὸ τῆς ψυχῆς ἠθος ἢ μουσικὴ παρασκευ-
άζειν. εἰ δὲ τῶτο δύναται ποιεῖν, δῆλον ὅτι
προσακτέον καὶ παιδεύτεον ἐν αὐτῇ τῆς νέου.

38 ἔστι δὲ ἀρμότισσα πρὸς τὴν Φύσιν τὴν τηλι-
καύτην ἢ διδασκαλία τῆς μουσικῆς. οἱ μὲν γὰρ
νέοι, διὰ τὴν ἡλικίαν, ἀνήδυντον ἔθεν ὑπομένουσιν
ἔχόντες· ἢ δὲ μουσικὴ Φύσει τῶν ἠδυσμένων ἐστὶ·
καί τις ἔοικε συγγένεια ταῖς ἀρμονίαις καὶ τοῖς
ῥυθμοῖς εἶναι. * διὸ πολλοὶ φασὶ τῶν σοφῶν,

οἱ

38 ἔστι δὲ ἀρμότισσα] ἔχη δὲ ἀρμοζόντως, Aldus.

38 καί τις ἔοικε συγγένεια ταῖς ἀρμονίαις καὶ τοῖς ῥυθ-
μοῖς εἶναι] Videtur addendum, inquit Conrin-
gius, μετὰ τῆς ψυχῆς. Hoc soloecum est: voluit
dicere, πρὸς τὴν ψυχὴν. Et sane aut hoc, aut
πρὸς ἡμᾶς, addendum, vel certe subaudiendum
esse, arguunt ea quae sequuntur. Atque ita &
Lambinus & Ramus acceperunt, etiam Victorius
in Commentario: licet idem prae nimia religione
verterit, *Quaedam videtur cognatio esse harmo-
niis cum rhythmis*, alio sensu, cui & locus & ver-
borum constructio aduersatur. Non enim pro,
συγγένεια ταῖς ἀρμονίαις πρὸς τοὺς ῥυθμούς, dici
potest, συγγένεια ταῖς ἀρμονίαις καὶ τοῖς ῥυθμοῖς.
Cicero

οἱ μὲν, ἀρμονίαν εἶναι τὴν ψυχὴν· οἱ δ', ἔχειν
ἀρμονίαν.

F 5

ΚεϞ.

Cicero de Oratore l. 3, §. 197. Nihil est tam cognatum mentibus nostris, quam numeri atque voces: quibus & excitamur, & incendimur, & lenimur, & languescimus, & ad hilaritatem & ad tristitiam saepe deducimur.

38 ἀρμονίαν εἶναι τὴν ψυχὴν] Opinionem hanc multis videri probabilem, non dissimulant qui eam refellunt, Plato in *Phaedone* §. 36 sqq. & Aristoteles de anima l. 4. Errat Victorius, qui quod Cicero *Tusc. Quaest.* I, 13. Aristoxenum scribit voluisse harmoniam corporis esse animum, id illum ait apud Platonem litteris proditum inuenisse. Aristoxenum istum Cicero aequalem & condiscipulum Dicaearchi appellat: fuit ergo discipulus Aristotelis: non igitur meminisse illius potuit Plato. Suidas refert hunc Aristoxenum laudibus mortui magistri petulanter obtrectasse, quod is in eligendo scholae successore Theophrastum ipsi praetulisset. Musicorum princeps olim habitus est, nec ullius eo antiquioris ad nos quidquam peruenit.

38 οἱ δ', ἔχειν ἀρμονίαν] Qui animum harmoniam esse dicunt, ii harmoniam effectam ex membrorum situ & corporis figura intelligunt, atque adeo animum vt naturam quandam tollunt. Qui autem animum volunt harmoniae participem esse, ii animum vt naturam quandam agnoscunt & ponunt. Sic Timaeus Platonicus & mundi & singulorum hominum animam duobus ait constare orbibus, altero simplici, altero harmonico &

Κεφ. 5.

Ἐπιτιμήσεως λύσις, ἣν τινες ἐπιτιμῶσιν, ὡς ποιήσεως
τῆς μουσικῆς βανύσεως.

Πότερον δὲ δεῖ μανθάνειν αὐτὰς ἄδοντάς τε
καὶ χειροεργῶντας, ἢ μὴ, καθάπερ ἠπο-
ρήθη πρότερον, νῦν λεκτέον. 2 ἔκ ἀδηλον
δὲ, ὅτι πολλὴν ἔχει διαφορὰν πρὸς τὸ γίνεσθαι
ποιῆς τινας, εἴαν τις αὐτὸς κοινωνῇ τῶν ἔργων. ἐν
γάρ τι τῶν ἀδυναίων ἢ χαλεπῶν ἐστὶ, μὴ κοινωνή-
σαντας τῶν ἔργων, κριτὰς γενέσθαι σπευδαίης.
3 ἅμα δὲ καὶ δεῖ τὰς παῖδας ἔχειν τινὰ διατρι-
βὴν· καὶ τὴν ἄρχυτα πλατῆρα οἶεσθαι γενέσθαι
καλῶς· ἢν διδῶσιν τοῖς παιδίοις, ὅπως κρώ-
μενοι ταύτῃ, μηδὲν καταγνύωσι τῶν κατὰ τὴν
οἰκίαν· ἔ γὰρ δύναται τὸ νέον ἡσυχάζειν. αὕτη
μὲν

& in septem partes distributo, mouentem ad nu-
meros & seipsam, & corpus cui annexa fit.
Quare ad quem usum adhiberi musica debeat, ita
docet 484, 10. ἢ δὲ ἁρμονία συγγενεῖς ἔχουσα φο-
ρεῖς ταῖς ἐν ἡμῖν τῆς ψυχῆς περιόδους, τῆ μετὰ νῦν
προσχωμένῃ μουσικῇ, οὐκ ἐφ' ἡδονὴν ἄλογον (καθά-
περ νῦν εἶναι δοκεῖ) κρήσιμος, ἀλλ' ἐπὶ τὴν γεγο-
νοῖαν ἐν ἡμῖν ἀνάρμοστον ψυχῆς περίοδον εἰς κατακό-
σμησιν καὶ συμφωνίαν ἑαυτῇ σύμμαχος, ὑπὸ μουσικῶν
δέδοται. καὶ ῥυθμὸς αὐτὸς διὰ τὴν ἀμετρον ἐν ἡμῖν καὶ
χαρίτων ἐνδεῶς γιγνομένην ἐν τοῖς πλείστοις ἔξιν, ἐπί-
κρος ἐπὶ ταῦτα ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἐδόθη.

μὲν ἔν ἐσι τοῖς νηπίοις ἀρμότιστα τῶν παιδιῶν·
 ἢ δὲ παιδεία, πλαταγή τοῖς μείζοσι τῶν νέων.
 4 ὅτι μὲν ἔν παιδευτέον τὴν μουσικὴν ἕτως, ὡς τε
 καὶ κοινωνεῖν τῶν ἔργων, φανερόν ἐκ τῶν τοιούτων.

5 Τὸ δὲ πρέπον καὶ τὸ μὴ πρέπον ταῖς ἡλι-
 κίαις, ἔ χαλεπὸν διορίσαι, καὶ λύσαι πρὸς τὴν
 φάσκοντας βαναυσον εἶναι τὴν ἐπιμέλειαν.

6 πρῶτον μὲν γὰρ, ἐπεὶ τῷ κρίνειν χάριν μετέ-
 χειν δεῖ τῶν ἔργων, διὰ τῷτο χρῆ, νέες μὲν ὄντας
 χρῆσθαι τοῖς ἔργοις· πρεσβυτέρους δὲ γινομένους,
 τῶν μὲν ἔργων ἀφείσθαι, δύνασθαι δὲ τὰ καλὰ
 κρίνειν, καὶ χαίρειν ὀρθῶς διὰ τὴν μάθησιν τῆς
 γενομένην ἐν τῇ νεότητι.

7 Περὶ δὲ τῆς ἐπιτιμήσεως ἦν τινες ἐπιτιμῶ-
 σιν, ὡς ποιήσης τῆς μουσικῆς βαναύσης, ἔ χαλε-
 πὸν λύσαι, σκεψαμένους μέχριτε πόσος τῶν ἔργων

κοι-

3 ἀρμότιστα τῶν παιδιῶν] Sylburgius mauult, παι-
 διῶν. Vt sit constructio, τοῖς νηπίοις τῶν παιδιῶν,
puerulis infantibus, & pronomen αὐτῆ referatur
 ad πλαταγὴν, vel διατριβὴν. Sed mihi magis placet,
 αὐτῆ τῶν παιδιῶν, pro, αὐτῆ ἢ παιδιά, haec
lusio. Nam opponuntur inter se ἢ παιδιὰ & ἢ
 παιδεία. Quod apud Camerarium legi ait Con-
 ringius, παιδικῶν, apertum est mendum scriptu-
 rae, non varia lectio.

κοινωνητέον τοῖς πρὸς ἀρετὴν παιδευομένοις πολιτι-
κῆν, καὶ ποίων μελῶν, καὶ ποίων ῥυθμῶν κοινω-
νητέον· ἔτι δ' ἐν ποίοις ὀργάνοις τὴν μάθησιν ποιη-
τέον· καὶ γὰρ τῆτο διαφέρειν εἰκός. ἐν τέτοις
γὰρ ἡ λύσις ἐστὶ τῆς ἐπιτημῆσεως. 8 ἔθ' ἐν
γὰρ κωλύει τρόπος τινὰς τῆς μουσικῆς ἀπεργά-
ζεσθαι τὸ λεχθέν. 9 Φανερόν τοίνυν, ὅτι
δεῖ τὴν μάθησιν αὐτῆς, μήτε ἐμποδίζειν πρὸς
τὰς ὑπερον πράξεις, μήτε τὸ σῶμα ποιεῖν βάνου-
σον καὶ ἀχρηστον πρὸς τὰς πολεμικὰς καὶ πολι-
τικὰς ἀσκήσεις· πρὸς μὲν τὰς χρήσεις ἤδη, πρὸς
δὲ τὰς μαθήσεις ὑπερον. 10 συμβαίνοι
δ' ἂν περὶ τὴν μάθησιν, εἰ μήτε τὰ πρὸς τὰς
ἀγῶ-

9 πρὸς μὲν τὰς χρήσεις ἤδη] Ramus haec verba ita
intelligit, quasi Aristoteles dicat, musicam ita
discendam esse, ut in pueritia iam nunc usum
quidem sui praebeat, scientiam autem & iudicium
aetati grauiori postea reseruet. Non inquiremus,
quam vera haec sententia sit: illud mirum est,
quibus eam fidiculis Ramus ex his verbis potuerit
extorquere. Sed nec Victorius in Commentario
fatis recte hunc locum explicat. Hoc dicit Ari-
stoteles, pueri corpus inutile fieri posse ad exer-
citationes bellicas & ciuiles, ad bellicas iam nunc,
ad ciuiles posterus. Alteras hic dicit χρήσεις,
alteras μαθήσεις.

10 συμβαίνοι δ' ἂν περὶ τὴν μάθησιν] συμβαίνοι δ' ἂν
μὴ γίνεσθαι τὸ σῶμα βάνουσον περὶ τὴν τῆς μουσικῆς
ἀσκήσιν.

ἀγῶνας τὰς τεχνικὰς συντείνοντα διαπονοῖεν, μήτε
τὰ θαυμάσια καὶ περιττὰ τῶν ἔργων, ἀ νῦν ἐλή-
λυθεν εἰς τὰς ἀγῶνας, ἐκ δὲ τῶν ἀγῶνων εἰς
τὴν παιδείαν.

II ἀλλὰ καὶ τὰ τοιαῦτα
μέχρι

IO πρὸς τοὺς ἀγῶνας τοὺς τεχνικοὺς] Certamina mu-
fica intelligit, qualia Pythia, & Athenis festo
Panathenaeorum, Corinthi festo Bacchi Melanae-
gidis, alibi alia. Theatralis haec musica paul-
tim veterem artis simplicitatem corrumpit, & vim
infregit. Nam cum admirabilitatis causa noui-
tati studerent, factum est, ut alius alio & in mo-
dulationibus plus mollitudinis, & in sonorum in-
flexionibus plus varietatis & artificii inducerent.
Plutarchus *de musica* p. 2091. e Pherecratis Co-
mici fabula quadam locum affert, in quo Musica
apud Iustitiam de suis corruptoribus queritur:
qui locus historiam quandam eius rei continet.
Itaque cum, ut ait Plutarchus *ibid.* p. 2089, apud
antiquiores Graecos musica theatralis ne nota
quidem fuisset, quippe apud quos tota haec ars
adhiberetur deorum venerationi, virtutum lau-
dationi, & adolescentum institutioni: mox tan-
tum discrimen esse coepit, ut omnes qui ad mu-
ficam accederent, Musam theatralem amplecte-
rentur; nec amplius vlla memoria esset aut cura
eius generis, quod ad iuventutem instituendam
valet.

II ἀλλὰ καὶ τὰ τοιαῦτα] Immo etiam quae propria
sunt institutionis puerilis, modo haecenus discere
oportet, ut possint delectari honestis modis &
numeris. Tantum abest, ut illa mirabilia & lu-
xuriantia opera musicae liberalibus adolescenti-
bus discenda sint.

μέχρι περ ἂν δύνωνται χαίρειν τοῖς καλοῖς μέλεσ,
καὶ ῥυθμοῖς, καὶ μὴ μόνον τῷ κοινῷ τῆς μουσι-
κῆς, ὡσπερ καὶ τῶν ἄλλων ἔνια ζώων, ἔτι δὲ
καὶ πλῆθος ἀνδραπόδων καὶ παιδίων.

12 Δῆλον δὲ ἐκ τούτων καὶ ποίοις ὄργανοις
χρητέον. ἔτε γὰρ αὐτὰς εἰς παιδείαν ἀκτέον,
ἔτ' ἄλλο τεχνικὸν ὄργανον, οἷον κιθάραν, καὶ
εἴ τι

11 τῷ κοινῷ τῆς μουσικῆς] Editionem Cameraria-
nam Conringius ait habere κοινῶν Ipse nihil
referre putat: sed est vitium evidens. τὸ κοινὸν
τῆς μουσικῆς, est vel communis & vulgaris musica,
vel id quod omnis musica, & bona & mala,
commune habet. Nam utraque habet sonos, eo-
rumque modos & numeros, quibus qualibuscun-
que delectari videmus etiam vulgus imperitorum,
nonnullasque animantes.

12 τεχνικὸν ὄργανον, οἷον κιθάραν] κιθάρα, instru-
menti genus fidibus intenti, quod Aristoteles ad
ea refert, quae τεχνικὰ sunt, i. e. artificum pro-
pria, nempe quia eorum usus desiderabat studium
singulare. Pueri *lyram* docebantur, quod instru-
mentum ipsum quoque fidibus constabat, sicut
alia multa, quorum Aristoteles infra §. 17. no-
minat *peclides*, *barbitos*, *heptagona*, *trigona*,
sambucas. Qualia haec instrumenta fuerint, nos
quidem ignoramus. Lyra dicebatur etiam *κιθάρις*:
multoque usitata sunt *κιθαρίζων* & *κιθαριστής*,
quam *λυρίζων* & *λυριστής*. Ergo *citharista* & *citha-
roedus* hoc differunt, quod alter lyra canit, alter
cithara. Hoc discrimen etiam ex Aristoxeno Am-
monius

εἴ τι τοῖσ' ἑτέρον ἐστίν· ἀλλὰ ὅσα ποιήσει αὐ-
τῶν ἀκροατὰς ἀγαθὸς, ἢ τῆς μουσικῆς παιδείας,
ἢ τῆς ἄλλης. 13 ἔτι δ' ἔκ' ἐστίν ὁ αὐλὸς

ἠθικόν, ἀλλὰ μᾶλλον ὀργιαστικόν. ὥστε πρὸς
τὰς τοιαύτας αὐτῷ καιρῶς χρῆστέον, ἐν οἷς ἡ θεω-
ρία κάθαρσιν μᾶλλον δύναται ἢ μάθησιν.

14 προσθεῶμεν δὲ, ὅτι συμβέβηκεν ἐναντίον αὐτῷ
πρὸς παιδείαν, καὶ τὸ κωλύειν τῷ λόγῳ χρῆσθαι
τὴν αὐλήσιν. 15 διὸ καλῶς ἀπεδοκίμασαν

αὐτῶ

monius annotavit. Illud non credimus, quod
ab Ammonio additur, si ab eo additum est, ci-
tharistam esse qui tantum psallat, citharoedum
autem qui & psallat & canat. Effet hoc verum,
si utriusque idem instrumentum fuisset.

14 τῷ λόγῳ χρῆσθαι] Lambinus, *ratione uti*. Ra-
mus aliis verbis eodem sensu. Iam Victorius
monuit, falli eos qui putent hic λόγον *rationem*
valere. Significatur *oratio*, quae a psallente ac-
cinitur. Plato *de Rep.* 3. p. 396, 14. τὸ μέλος
ἐκ τριῶν ἐστὶ συγκείμενον, λόγῳ τε, καὶ ἁρμονίας,
καὶ ῥυθμῶ. Et paullo post meminit ibi τῶ μὴ
ἀδομένῳ λόγῳ. Solebant autem pueri, cum a ci-
tharista instituerentur, doceri non modo pulsare
lyram, sed etiam carmina bonorum poetarum
accinere. Idem Plato *Protag.* p. 289, 19. ἐπι-
δὴν κιθαρίζων μάθωσιν, ἄλλων αὖ ποιητῶν ἀγαθῶν
ποιήματα διδάσκουσι μελοποιῶν, εἰς τὰ κιθαρίσματα
ἐνλείνοντες.

15 διὸ καλῶς ἀπεδοκίμασαν] Etiam tibiae usus iu-
disciplina puerili erat: sed apud Athenienses re-
iectionis

αὐτῶ οἱ πρότερον τὴν χρῆσιν ἐκ τῶν νέων καὶ τῶν ἐλευθέρων· καὶ περὶ χρησάμενοι τὸ πρῶτον αὐτῶ.
 16 χολασικώτεροι γὰρ γιγνόμενοι διὰ τὰς εὐπορίας καὶ μεγαλοψυχότεροι πρὸς ἀρετὴν, ἔτι τε πρότερον καὶ μετὰ τὰ Μηδικὰ Φρονηματοφέντες ἐκ τῶν ἔργων, πάσης ἤπλουντο μαθήσεως, ἔδδεν διακρίνοντες, ἀλλ' ἐπιζητῶντες. διὸ καὶ τὴν αὐλητικὴν ἤγαγον πρὸς τὰς μαθήσεις. καὶ γὰρ ἐν Λακεδαιμονίᾳ τις χορηγὸς αὐτὸς ἠύλησε τῷ χορῶ, καὶ περὶ Ἀθήνας ἔτως ἐπεχωρίασεν, ὥς τε σχεδὸν οἱ πολλοὶ τῶν ἐλευθέρων μετεῖχον αὐτῆς. δῆλον δὲ ἐκ τῶ πίνακος, ὃν ἀνέθηκε Θρασίππος Ἐκφαντίδῃ χορηγῆσας. ὕστερον δ' ἀπεδοκι-

iectus est, cum Alcibiades puer tibiae cantum discere noluiſſet, eo quod tibiam inflantis os ita & corrumpereſtur & obſtrueretur, vt neque facies ipſius a quoquam facile agnoſci poſſet, neque vox ab ipſo emitti. Dixit & aliam cauſſam, quae ad Athenienſes modo attinebat. Hoc rumore inter pueros celeriter ſparſo, factum eſt, vt omnino tibia e liberalibus diſciplinis excluderetur, & ignominiam ſubiret. Narrat haec Plutarchus in principio vitae Alcibiadis.

16 Ἐκφαντίδῃ] Sic omnes legunt: ſed alii aliter accipiunt. Ramus Ἐκφαντίδῃ refert ad ἀνέθηκε, vertens, quam tabulam Thraſippus cum ludos feciſſet, Ecphantidae deuotam & ſacram ſuſpendit. Male hoc: nam qui choro vicerant, quidquid victoriae cauſſa dedicabant, id ſolebant diis
 in

δοκιμάσθῃ διὰ τῆς πείρας αὐτῆς, βέλτιον δυνα-
μένων

in eorum templis dedicare. Ita qui Thargeliis cyclico choro vicerant, ii dedicabant Apollini tripodes in Pythio, quod illius templum Athenis erat. Lambinus & Victorius Ἐκφαντίδῃ ad χορηγίας referunt: sed non vno modo vertunt hoc participium χορηγίας. Lambinus, qui Ecphantidae ludorum sumtum suppeditarat. Victorius, cum choragi munere functus esset Ecphantidae: quod ipse in Commentario suo etiam aliis verbis ita repetit, cum chorum duxisset dignitatis causa Ecphantidis. Utramque harum interpretationum falsam esse, ostendere possumus ex Atticorum usu vocabuli χορηγός, qui usus notatus est ab Hemsterhusio ad Aristophanis Plutum p. 332. Scilicet apud Atticos nemo alius ita dicitur, nisi qui sumtum ornando suae tribus choro sumministrat. Igitur si Thrasippus chori sumtum Ecphantidi suppeditasset, χορηγός fuisset ac tabulam dedicasset non Thrasippus, verum Ecphantides. Chori autem dux & praeful, variis nominibus dicitur, ἡγεμῶν χορῶν, κορυφαῖος χορῶν, χορολέκτης, χοροστάτης, χοροποιός, Dorum lingua etiam χοραγός, cum apud Atticos inusitata sit haec significatio χορηγός. Si ergo Aristoteles diceret, Ecphantidae chorum a Thrasippo ductum esse, Attice loquens doriffaret. Egit sane Thrasippus etiam chori praefultorem, cum Aristoteles innuat, cum etiam tibia modos praecinuisse, quod qui faciebat, eiusdem erat praefultorem agere: sed hoc aliunde intelligi debet, non significatur participio χορηγίας. Quomodo igitur Aristotelis verba interpretabimur? Nominis casus dativus cum verbo χορηγεῖν

μένων κρίνειν τὸ πρὸς ἀρετὴν καὶ τὸ μὴ πρὸς ἀρε-
τὴν

γεῖν constructus, varias habet significationes, pro
diversitate ipsius nominis. χορηγεῖν ἀνδράσι, παισὶ,
κνυλλίῳ χορῶ, πυρρῆχιασαῖς ἀγενελοῖς, est *sumtum*
facere in chorum virilem, puerilem &c. Sed *Ec-*
phantides nomen proprium est, non collectivum.
χορηγεῖν τῇ αὐτῆ φυλῇ, quod Plutarchus in An-
docidis vita extrema dicit, est *sumtum ornando*
choro sumministrare in suae tribus gratiam. Sed
Ecphantides non est nomen tribus Atticae. Apud
Lysiam Orat. 21. p. 699 sq. legimus, κωμικοῖς
χορηγῶν Κηφισοδότῳ, ἐνίκων, καὶ ἀνήλωσα σὺν τῇ
τῆς σκευῆς ἑναδέσει ἑκκαίδεκα μναῖς. Quod inter-
pretor, *sumtum in chorum comicum feci, adhibi-*
to Cephisodoto chori praesule, vel magistro. Si
ergo vera est lectio apud Aristotelem, hoc dicit,
qui suo sumtu chorum Ecphantide praesule vel
magistro exhibuerat. Quis fuerit Ecphantides iste,
nostra nihil refert. Alius certe videtur a Satyro-
rum scriptore, de quo Fabricius in Comico-
rum deperditorum notitia. Sed magna suspi-
cio nobis est, falsam esse hanc lectionem,
Ἐκφαντίδῃ. Primum dubitamus, an moris fue-
rit, ut choregi qui vicissent, adscriberent in mo-
numento etiam nomen eius praesultoris, cuius
opera victoriam reportassent. Deinde, ut hoc
moris fuerit, non tamen alio, sed seipso praesule
vicisse Thrasippus existimandus est, qui, ut ab
Aristotele significatur, ipse tibicinem egerit, &
chorum sit moderatus. Quamobrem etsi nulla
est in libris varietas, nisi quod margo Isengrinia-
nue offert, ἐν Φαρτίδῃ, quae lectio etiam obscu-
rior est quam altera: non videtur esse reprehenden-

den-

τὴν συντεῖνον. 17 ὁμοίως δὲ καὶ πολλὰ τῶν ὀργάνων τῶν ἀρχαίων, οἷον πεκλίδες καὶ βάρβιτοι· καὶ τὰ πρὸς ἡδονὴν συντείνοντα τοῖς ἀκέραις τῶν χρωμένων, ἐπιτάγωνα, καὶ τρίγωνα, καὶ σαμβύκα· καὶ πάντα τὰ δεόμενα χειρουργικῆς ἐπιστήμης. * 18 εὐλόγως δ' ἔχει καὶ τὸ περὶ τῶν αὐλῶν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων μεμυθολογημένον. Φασὶ γὰρ δὴ τὴν Ἀθηναῖαν εὐεῖσαν ἀποβαλεῖν τὰς αὐλὰς. ἢ κακῶς μὲν ἔν ἔχει Φάναξ, καὶ διὰ τὴν ἀχρημοσύνην τῆ προσώπῃ τῆτο ποιῆσαι, δυσχεράνασαν τὴν θεόν· ἢ μὴν ἀλλὰ μᾶλλον εἰκὸς, ὅτι πρὸς τὴν διάνοιαν ἔθεν ἔστιν ἡ παιδεία τῆς αὐλήσεως· τῇ δὲ Ἀθηναῖ τὴν ἐπιστήμην περιτίθεμεν καὶ τὴν τέχνην.

19 Ἐπεὶ δὲ τῶν τε ὀργάνων καὶ τῆς ἐργασίας ἀποδοκιμάζομεν τὴν τεχνικὴν παιδείαν· (τεχνικὴν

G 2

κὴν

dendus, qui tentauerit aliquam emendationem. Leuissima erit, si legas Ἐκφαντίδης, casu genitiuo, vt intelligatur *Ecphantidis filius*. Alia paullo audacior, sed non minus probabilis est, Κυδαντίδης, e demo *Cydantidarum*. Stephanus: Κυδαντίδα, δῆμος τῆς Αἰγυπτίου φυλῆς. Ita simul indicaret inscriptio, cuius tribus choro victoria data sit.

17 χειρουργικῆς ἐπιστήμης] Videtur Conringio verbum deesse. Nullum deest, sed repeti debet e priore paragrapho, ἀπεδοκιμάθησαν.

κὴν δὲ τίθεμεν τὴν πρὸς τὰς ἀγῶνας· ἐν ταύτῃ
 γὰρ ὁ πρῶτος, ὃ τῆς αὐτῆς μεταχειρίζεται χά-
 ριν ἀρετῆς, ἀλλὰ τῆς τῶν ἀκρόντων ἡδονῆς, καὶ
 ταύτης Φορτικῆς· διόπερ ὃ τῶν ἐλευθέρων κρινό-
 μεν εἶσα τὴν ἐργασίαν, ἀλλὰ θητικωτέραν· καὶ
 βαναύσης δὲ συμβαίνει γίνεσθαι· * 20 πο-
 νηρὸς γὰρ ὁ σκοπὸς πρὸς ὃν ποιῶνται τὸ τέλος·
 ὁ γὰρ Θεατῆς, Φορτικὸς ὢν, μεταβάλλειν εἴωθε
 τὴν μουσικὴν· ὥς τε καὶ τὰς τεχνίτας τὰς πρὸς
 αὐτὸν μελετῶντας, αὐτὰς τε ποιῶντας τινὰς πειεῖ,
 καὶ τὰ σώματα, διὰ τὰς κινήσεις·)

Κεφ.

19 διόπερ ὃ τῶν ἐλευθέρων] Hanc & Lambinus &
 Ramus putant esse ἀπόδοσιν. Victorius eam statuit
 principio sequentis capituli. Recte. Non enim
 potest redditioni feruere articulus postpositivus
 ὅς, cuius vim retinent compositae diclio-
 nes, διὸ, διόπερ, διότι. Deinde nunquam Aristo-
 oteles ita inferret, *Quoniam hoc improbatum, id-
 circo iudicamus id seruile ac sordidum esse.* At
 haec est illatio necessaria, *Quoniam hoc improba-
 tum, illud videndum est.* Nos igitur parenthesin,
 quae incipit a verbis, τεχνικὴν δὲ τίθεμεν, clausi-
 mus demum in ipso capituli fine. Quod post σκε-
 πτόν sequitur particula δέ, neminem id turbare
 debet: nam ea particula etiam in membro con-
 sequente habet locum, ut iam Deuarius mo-
 nuit.

19 καὶ βαναύσης δὲ συμβαίνει γίνεσθαι] Certe nec
 hic deest quidquam: subintelligas facile, τοὺς ἐρ-
 γασ-

Κεφ. ζ'.

Πότερον πάσαις χρητέον ταῖς ἀρμονίαις καὶ πᾶσι τοῖς
ῥυθμοῖς, ἢ διακριτέον.

Σκεπτέον δὲ τὰ περὶ τε τὰς ἀρμονίας καὶ τὰς
ῥυθμῶν, καὶ πρὸς παιδείαν. Πότερον
πάσαις χρητέον ταῖς ἀρμονίαις, καὶ πᾶσι τοῖς
ῥυθμοῖς, ἢ διακριτέον; 1 ἔπειτα τοῖς πρὸς
παιδείαν διακρινέσθαι, πότερον τὸν αὐτὸν διορι-
σμὸν

γασσομένης ταύτην τὴν ἐργασίαν, vel breuius, τοὺς
τεχνίτας. Ramus haec verba tanquam superua-
cana omisit.

1 *σκεπτέον δὲ τὰ περὶ τε τὰς ἀρμονίας*] Ita nos cor-
reximus lectionem vulgarem, *σκεπτέον δ' ἔτι περὶ
τε τὰς ἀρμ.* Primo superuacanea & molesta hic
est particula *ἔτι*. Deinde non dicitur, *σκεπτεσθαι
περὶ τι*, sed, *περὶ τίνος*, vel, *τὰ περὶ τι*. Deni-
que illud, *καὶ πρὸς παιδείαν*, quomodo construi
poterit, nisi loco ita emendato?

1 *πότερον πάσαις χρητέον ταῖς ἀρμονίαις*] Huius pri-
mae quaestionis duae sunt partes, vna de harmo-
niis, altera de rhythmis. De harmoniis respon-
det Aristoteles paullo post § 4 & 5. De rhyth-
mis autem quae dixit, ea cum huius libri parte
reliqua & libris aliquot insequentibus interci-
derunt.

2 *τοῖς πρὸς παιδείαν διακρινέσθαι*] Recte Lambinus in-
telligit eos, qui in institutione puerorum elaborant.
Sed quis est iste διορισμός, de quo locutum se
modo

σμὸν θήσομεν, ἢ τρίτον δεῖ τινα ἕτερον; ἐπειδὴ τὴν μὲν μουσικὴν ὀρῶμεν διὰ μελοποιΐας καὶ ῥυθμῶν ἔσαν· τρίτων δὲ ἐκάτερον ἢ δεῖ λεληθέναι τινα ἔχει δύναμιν πρὸς παιδείαν· καὶ πότερον προαιρετέον μᾶλλον τὴν εὐμελῆ μουσικὴν, ἢ τὴν εὐρυθμον;

3 Νομίσαντες ἔν πολλὰ καλῶς λέγειν περὶ τρίτων, τῶν τε νῦν μουσικῶν ἐνίχς, καὶ τῶν ἐκ φιλοσοφίας, ὅσοι τυγχάνουσιν ἐμπείρως ἔχοντες τῆς περὶ τὴν μουσικὴν παιδείας, τὴν μὲν καθ' ἕκαστον ἀκριβολογίαν ἀποδώσομεν ζητεῖν τοῖς βυλομένοις παρ' ἐκείνων· νῦν δὲ νομικῶς διέλωμεν, τῆς τύπης μόνον εἰπόντες περὶ αὐτῶν.

4 Ἐπεὶ

modo esse indicat Aristoteles, dicens, τὸν αὐτὸν διαρισμόν; Illud apparet, intelligendum esse terminum duplicem; nam quem ei opponit, hunc tertium quendam alium appellat. An duplex terminus ponitur, cum definiuntur utraque genera & harmoniarum & rhythmorum? Et an tertius ponitur, cum definitur, utra potior sit musica, ea quae modorum, an ea quae numerorum habet concinnitatem? Desideratur etiam huius quaestionis tractatio, ex qua ipsam quaestionem facilius intelligeremus.

3 νῦν δὲ νομικῶς διέλωμεν] Victorius vertit νομικῶς, ex opinione multorum. Nec dubitamus, quin haec significatio adverbii huius esse possit. Aristoteles

4 Ἐπεὶ δὲ τὴν διαίρεσιν ἀποδεχόμεθα τῶν μελῶν, ὡς διαίρεσίν τινες τῶν ἐν Φιλοσοφίᾳ, τὰ μὲν ἠθικά, τὰ δὲ πρακτικά, τὰ δ' ἐνθουσιαστικά τιθέντες, καὶ τῶν ἁρμονιῶν τὴν φύσιν πρὸς ἕκαστα τῶν οἰκείαν ἄλλην πρὸς ἄλλο μέρος τιθέασιν. Φαμὲν δ' ἕ μίᾳς ἕνεκεν ὠφελείας τῇ μυσικῇ χρῆσθαι δεῖν, ἀλλὰ καὶ πλειόνων χάριν· καὶ γὰρ παιδείας ἕνεκεν καὶ καθάρσεως (τί δὲ λέγομεν τὴν καθάρσιν, νῦν μὲν ἀπλῶς, πάλιν δὲ ἐν τοῖς

G 4

περὶ

stoteles *de Soph. El.* c. 12. §. 11. cum duplicem repugnantiam posuisset, alteram κατὰ φύσιν, alteram κατὰ νόμον, sic pergit: ὁ μὲν γὰρ νόμος, δόξα τῶν πολλῶν· οἱ δὲ σοφοί, κατὰ φύσιν καὶ κατὰ ἀλήθειαν λέγουσιν. At hoc loco ista significatio minime apta est: nam etsi vult Aristoteles modo rudibus formis genera haec adumbrare, tamen eas veras & rei naturae consentaneas vult esse. Lambinus ita vertit, quasi scriptum inuenisset, γενικῶς. Atque id habet margo Isengrinianus, qui huius totius loci hanc varietatem offert, γενικῶς διέλωμεν τὰς τρέπας, τύπων μόνον εἰπόντες. Forsitan dixit νομικῶς pro νομοθετικῶς, & significare voluit, ut legumscriptorem decet, a quo non ἀκριβολογία, sed rerum summarum descriptio expectatur.

- 4 φαμὲν δ' ἕ μίᾳς ἕνεκεν ὠφελείας] Nequem error Conringii moueat, particulam δὲ hic abundare dicentis. Est haec altera pars antecedens: illa consequens, φανερόν ὅτι χρῆστέον.
- 4 τί δὲ λέγομεν τὴν καθάρσιν] Quid animi purgationem dicat, ait se in libris de poetica planius demon-

περὶ ποιητικῆς ἐρῶμεν σαφέστερον·) τρίτον δὲ πρὸς
 διαγωγὴν, πρὸς ἀνεσίμ τε καὶ πρὸς τὴν τῆς συν-
 τόνιας

demonstraturum esse. Horum librorum vnus modo ad nos peruenit, in quo id non est factum. — Lambinus κἀδαρσον vertit *lustrationem seu expiationem*. Sane Graeci κἀδαρσον dicunt, non modo curationem & sanationem, sed etiam expiationem & lustrationem. Sed expiari & lustrari dicuntur ii duntaxat, qui polluti sunt aliquo scelere, tum qui mysteriis initiandi, aut qui rem sacram faciuri sunt; non etiam ii quorum animus ab aliqua perturbatione tanquam morbo purgatur & liberatur. De his autem loquitur Aristoteles, non de illis. — Omnis omnino cantus habet aliquid morale: nam aut contrahit animum, aut dilatatur, aut commouet, aut in tranquillitatem perducit. Hoc autem loco videntur proprie appellari cantus morales, qui animum contrahunt; actiui, qui dilatant; instinctiui, qui commouent; exorgiazontes & cathartici, (§. 6 & 8.) qui tranquilliant. Nam cantus morales adhibendos ait esse ad puerorum disciplinam; caeteros, ad otium & ad animi purgationem. Causam facile intelligas: puerorum enim animus ad cupiditatem nimius, est cohibendus, ne voluptatibus abstrahatur; virorum animus contentione fessus, relaxandus, ne in moerorem & aegritudinem prolabatur; mens asperior & rigidior, salutaris motu concitanda; quae autem facile motu aliquo agitur, sedatior constantiorque reddenda.

4 τρίτον δὲ πρὸς διαγωγὴν] Haec est ὠφέλιμη tertia, propter quam vti musica oportet. Eius pars est id,

τονίας ἀνάπαυσιν· Φανερόν ὅτι χρητέον· μὲν· πάλ-
 G 5 σαις

id, quod sequitur, ad animi remissionem & ad requiem a contentione. Voluptas enim eadem & oblectat animum, & recreat. Lambinus aliter in hoc loco tractando versatur. Nam primum ad id quod Aristoteles ait, ἕ μιάς ἕνεκεν ὠφελείας, ἀλλὰ καὶ πλεόνων χάριν, hoc duntaxat refert, καὶ γὰρ παιδείας ἕνεκεν καὶ κατάρσεως, non etiam hoc, τρίτον δὲ πρὸς διαγωγὴν. Hanc Lambini mentem perspicias tum ex eo, quod haec verba, καὶ γὰρ παιδείας ἕνεκεν καὶ κατάρσεως, usque ad initium horum, τρίτον δὲ πρὸς διαγωγὴν, signis parentheseos inclusit omnia; tum ex eo, quod illud τρίτον quasi vitiosum non agnoscit, sed eius loco fidenter aliud ponit, *deinde*. Alterum, in quo diuerse ab eo sentimus, illud est, quod verba haec, πρὸς ἀνεσιν & quae sequuntur, a praecedentibus ut rem genere disiunctam significantia separavit, adhibita particula *postremo*. — Forsitan aliquis miretur, quod Aristoteles musicae hic tribuit non unam ὠφέλειαν, qui supra capite tertio §. 11 & 12. negarit musicam ὡς χρήσιμον introductam esse. Sed aliud est χρήσιμον, aliud ὠφέλιμον, si recte intelligimus horum duorum vocabulorum discrimen ab Aristotele seruatum. χρήσιμον est, quod non propter se ipsum expetitur, sed propter id ad quod est utile: ὠφέλιμον autem, quod cum utile sit ad alias res, non tamen propter has, certe non propter solas, sed maxime propter se ipsum expetitur. Saepe tamen id, quod expetitur propter se ipsum, ut omne bonum animi, etiam χρήσιμον appellari solet. Sed Aristoteles, cum ipse in quadam comparatione utilitatis bonorum animi

animi

σαις ταῖς ἀρμονίαις, ἔ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον πά-
σαις χρηστέον· 5 ἀλλὰ πρὸς μὲν τὴν παι-
δείαν, ταῖς ἠθικωτάταις· πρὸς δὲ ἀκρόασι, ἐτέ-
ρων χειρουργῶντων, καὶ ταῖς πρακτικαῖς καὶ ταῖς
ἐνθουσιαστικαῖς. 6 ὁ γὰρ περὶ ἐνίας συμ-
βαίνει πάθος ψυχᾶς ἰχυρῶς, τῆτο ἐν πάσαις
ὑπάρχει· τῷ δὲ ἤτηλον διαφέρει, καὶ τῷ μᾶλλον·
οἶον ἔλκος καὶ φόβος· ἔτι δ' ἐνθουσιασμός. καὶ
γὰρ

animi & fortunae, supra 7, 1. §. 7., illud vo-
cabulum ad animi bona transtulisset, continuo
subiicit, εἰ δεῖ καὶ τούτοις ἐπιλέγην, μὴ μόνον τὸ
κακὸν, ἀλλὰ καὶ τὸ χρήσιμον.

6 ἐτι δ' ἐνθουσιασμός] Furorem definiunt esse motum
animi, positum in eius parte rationali. Qui mo-
tus a corporis morbo excitatus, appellatur sim-
pliciter *furor* & *insania*. Diuinitus immissum,
appellant *furorem diuinum*, *enthusiasmum*, *in-*
stinctum, *afflatum*, *inspirationem*. Genera eius
Plato in *Phaedro* p. 209. ponit quatuor, *furorem*
vaticinum, *bacchicum*, *poeticum* & *amatorium*.
Plutarchus in *Erotico* p. 1350. etiam *furoris bellici*
meminit. Omnia haec genera videntur existere
ad hunc modum, si homines quorum est maior
vis imaginandi, quaedam visa in animo altius
impressa omni studio persequuntur. Itaque phi-
losophus in rebus diuinis contemplandis occupa-
tus, & ad exempla diuina se componens, est so-
lus, quem vere ac proprie dicas ἐνθουσιάζειν. Plato
in eodem dialogo p. 203 extrema, διὸ δὴ δικαίως
μόνη πλεῖστον ἢ τῆ φιλοσόφου διάνοια. πρὸς γὰρ ἐκεί-
νοισ

γὰρ ὑπὸ ταύτης τῆς κινήσεως κατακώχιμοί τινές
 εἰσιν. ἐκ δὲ τῶν ἱερῶν μελῶν ὁρῶμεν τῆς, ὅταν
 χησωνται τοῖς ἐξοργιάζουσι τὴν ψυχὴν μέλεσι,
 καθισαμένους, ὡσπερ ἰατρίας τυχόντας καὶ κα-
 θάρσεως. 7 ταῦτό δὴ τῆτο ἀναγκαῖον
 πάχεν καὶ τῆς ἐλεήμονας, καὶ τῆς φοβητικῆς,
 καὶ τῆς ὀλως παθητικῆς· τῆς δ' ἄλλης, καθ'
 ὅσον ἐπιβάλλει τῶν τοιούτων ἑκάστῳ· καὶ πᾶσι γί-
 γνεσθαι

νοῖς αἰεὶ ἐστὶ μνήμη κατὰ δύναμιν, πρὸς οἷς περὶ ὁ θεὸς
 ὦν, θεῖός ἐστι. τοῖς δὲ δὴ τοιούτοις ἀνὴρ ὑπομνήμασιν
 ὁρῶς χρώμενος, τελέος αἰεὶ τελετὰς τελούμενος, τέ-
 λeos ὄντως μόνος γίγνεται. ἐξιστάμενος δὲ τῶν ἀνθρώ-
 πίνων σπυδασμάτων, καὶ πρὸς τῷ θεῷ γιγνώμενος,
 νηθετεῖται μὲν ὑπὸ τῶν πολλῶν, ὡς παρακινῶν, ἐν-
 θεσιάζων δὲ λέλῃθε τῆς πολλῆς.

6 κατακώχιμοί τινές εἰσιν] *Victorius, oppressi sunt;*
Lambinus, concitati feruntur. Similiter & Ra-
mus. Debebant vertere, opprimi vel concitari
facile possunt. Hoc orationis membrum Conrin-
gius ut interiectionem signis concluderat, nexu
rupto qui est inter haec & sequentia. — ὅταν χη-
σωνται, hic subaudias, ὅταν κατεχόμενοι χη-
σωνται.

7 καθ' ὅσον ἐπιβάλλει τῶν τοιούτων ἑκάστῳ] *Nempe*
τῶν τοιούτων παθῶν. Constructio est, κατὰ τὸ μέρος
ὅσον τῶν τοιούτων παθῶν ἐπιβάλλει ἑκάστῳ. Pro ma-
gnitudine commotionum huiusmodi, quibus quisque
perturbatur. Graecismus est, habens tralatio-
nem a distributione, cum sua cuique obtingit por-
tio. Non corrupisset locum hunc Ramus, nisi
cum iste Graecismus fefellisset.

γινεσθαι τινὰ κάθαρσιν, καὶ κηφίζεσθαι μετ'
 ἡδονῆς. 8 ὁμοίως δὲ καὶ τὰ μέλη τὰ κα-
 θαρτικά, παρέχει χαρὰν ἀβλαβῆ τοῖς ἀνθρώ-
 ποις. διὸ ταῖς μὲν τοιαύταις ἀρμονίαις καὶ τοῖς
 τοιούτοις μέλεσι θετέον τὴν θεατρικὴν μουσικὴν
 μεταχειριζομένους ἀγωνιστάς. 9 ἐπεὶ δ' ὁ
 θεατῆς διτλὸς, ὁ μὲν ἐλεύθερος καὶ πεπαιδευ-
 μένος, ὁ δὲ φορητικὸς ἐκ βαναύσων καὶ θητῶν,
 καὶ ἄλλων τοιούτων συγκείμενος, ἀποδοτέον ἀγῶ-
 νας καὶ θεωρίας καὶ τοῖς τοιούτοις πρὸς ἀνά-
 παυσιν. 10 εἰσὶ δ' ὥσπερ αὐτῶν αἱ ψυ-
 χαὶ παρεστραμένα τῆς κατὰ φύσιν ἕξεως, ἕτω
 καὶ τῶν ἀρμονιῶν παρεκβάσεις εἰσὶ καὶ τῶν με-
 λῶν τὰ σύντονα, καὶ παρακεχρωσμένα. ποιεῖ
 δὲ τὴν ἡδονὴν ἐκάστοις τὸ κατὰ φύσιν οἰκεῖον.
 11 διόπερ ἀποδοτέον ἕξασίαν τοῖς ἀγωνιζομένοις
 πρὸς

8 θετέον — ἀγωνιστάς] Omnes libri, θετέον, &
 interpretes omnes eam lectionem sequuntur. No-
 stro iudicio legendum est, θετέον, quomodo etiam
 Victorius ait veterem interpretem videri legisse.
 Certe lectio haec & faciliorem dat constructionem,
 & fundit aptiorem sententiam. διὸ τὴν θεα-
 τρικὴν μουσικὴν μεταχειριζομένους θετέον ἀγωνιστάς ταῖς
 τοιαύταις ἀρμονίαις καὶ τοῖς τοιούτοις μέλεσι. Quare
 hi qui musicam theatralem tractant, committendi
 sunt certamine huiusmodi harmoniarum & can-
 tuum.

πρὸς τὸν Θεατὴν τὸν τοιῶτον, τοιῶτω τινὶ χρῆσθαι
τῷ γένει τῆς μουσικῆς. **12** πρὸς δὲ παι-

δείαν, ὡσπερ εἴρηται, ταῖς ἠθικαῖς τῶν μελῶν χρῆ-
σέον, καὶ ταῖς ἀρμονίαις ταῖς τοιαύταις.

13 τοιαύτη δ' ἡ Δωρισί, καθάπερ εἴπομεν πρότε-
ρον. δέχεσθαι δὲ δεῖ καὶ τινὰ ἄλλην ἡμῖν δο-
κιμάζωσιν οἱ κοινῶν τῆς ἐν Φιλοσοφίᾳ διατριβῆς,
καὶ τῆς περὶ τὴν μουσικὴν παιδείας. **14** ὁ

δ' ἐν τῇ Πολιτείᾳ Σωκράτης, ἔ καλῶς τὴν Φρυγισί
μόνην καὶ ἀλείπει μετὰ τῆς Δωρισί· καὶ ταῦτα
ἀποδοκιμάσας τῶν ὀργάνων τὸν αὐλόν. ἔχει γὰρ
τὴν αὐτὴν δύ' αμιν ἡ Φρυγισί τῶν ἀρμονιῶν, ἣν περ
αὐλὸς ἐν τοῖς ὀργάνοις· ἄμφω γὰρ ὀργιαστικά
καὶ παθητικά. **15** δηλαῖ δ' ἡ ποίησις·

πᾶσα γὰρ βακχεία, καὶ πᾶσα ἡ τοιαύτη κίνη-
σις, μάλιστα τῶν ὀργάνων ἐστὶν ἐν τοῖς αὐλοῖς.

τῶν δ' ἀρμονιῶν ἐν τοῖς Φρυγισί μέλεσι λαμβάνει
ταῦ-

14 δ' ἐν Πολιτείᾳ Σωκράτης] Vide Platonem de
Rep 3. p. 396. Quod sequitur, ἔ καλῶς, Con-
ringius ait alios legere, καλῶς, citra negationem,
& id esse certo sensu tolerabile. Non capio. Re-
prehenditur Socrates ab Aristotele duobus nomi-
nibus, & quod solam Phrygiam & Doriam har-
moniam probavit, & quod tibiae usu damnato,
Phrygiam tamen harmoniam retinuit, eum propter
similem utriusque in suo genere vim, debuerit aut
nec Phrygiam harmoniam probare, aut nec tibiae
usum improbare.

ταῦτα τὸ πρέπον· οἷον, ὁ διθύραμβος ὁμολογῶ-
 μένως εἶναι δοκεῖ Φρύγιον. 16 καὶ τέτθ
 πολλὰ παραδείγματα λέγουσιν οἱ περὶ τὴν σύνε-
 σιν ταύτην· ἀλλά τε, καὶ διότι Φιλόξενος ἐγ-
 χειρήσας ἐν τῇ Δωρισί ποιῆσαι διθύραμβον τῶν
 μύθων, ἔχ' οἷός τ' ἦν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς φύσεως αὐτῆς
 ἐξέπεσεν εἰς τὴν Φρυγισί τὴν προσήκουσαν ἀρμο-
 νίαν πάλιν. 17 περὶ δὲ τῆς Δωρισί πάντες
 ὁμολογῶσιν, ὡς γασσιμωτάτης ἕσης, καὶ μάλισ'
 ἠθος ἐχέσης ἀνδρεῖον. 18 ἔτι δὲ, ἐπεὶ τὸ
 μέσον μὲν τῶν ὑπερβολῶν ἐπαινεῖμεν, καὶ χρῆναι
 διώκειν φαμέν· ἡ δὲ Δωρισί ταύτην ἔχει τὴν φύσιν
 πρὸς τὰς ἄλλας ἀρμονίας· φανερὸν ὅτι τὰ Δώρια
 μέλη πρέπει παιδεύεσθαι μᾶλλον τοῖς νεωτέροις.

19 Εἰσι

16 καὶ διότι Φιλόξενος] διότι posuit loco τῆ ὅτι.
 Nisi, ut inspicor, scripsit, ἀλλά τε, καὶ δὴ ὅτι
 Φιλόξενος. — Quod sequitur, διθύραμβον τοὺς
 μύθους, Lambinus vertit, *in fabulis Doria har-*
monia Dithyrambum facere conatus. Id est, ut
 nos quidem intelligimus, in iis fabulis quarum
 erat Doria harmonia. Ramus videtur legisse,
 διθύραμβικὸς μύθος. Victorius omisit in versione
 τοὺς μύθους, & in Commentario ait, non satis cla-
 rum esse, unde id aptum sit. An forte illius
 dithyrambi, quem Philoxenus Doria harmonia
 facere tentavit, hoc fuit nomen, vel simile aliud,
 ex quo id corruptum est?

19 Εἰσὶ δὲ δύο σκοποὶ τό, τε δυνατόν, καὶ τὸ πρέπον. καὶ γὰρ τὰ δυνατὰ δεῖ μεταχειρίζεσθαι μᾶλλον, καὶ τὰ πρέποντα ἐκάστοις. ἔστι δὲ καὶ ταῦτα ὠρισμένα ταῖς ἡλικίαις. 20 οἷον, τοῖς ἀπειρηκόσι διὰ χρόνον ἢ ῥάδιον ἄδειν τὰς συντόνους ἀρμονίας, ἀλλὰ τὰς ἀνειμένας ἢ Φύσις ὑποβάλλει τοῖς τηλικύτοις. 21 διὸ καλῶς ἐπιτιμῶσι καὶ τῷτο Σωκράτει τῶν περὶ τὴν μουσικήν τινες, ὅτι τὰς ἀνειμένας ἀρμονίας ἀποδοκιμάσειεν εἰς τὴν παιδείαν, ὡς μεθύτικὰς λαμβάνων αὐτάς, ἢ κατὰ τὴν τῆς μέθης δύναμιν. Βακχευ-

19 Εἰσὶ δὲ δύο σκοποὶ] *Significat, non omnes cantilenas, etsi e genere earum sint quae iuvent mores, sine ullo discrimine usurpandas: Quae servanda sint ostendit, ut peccati nihil in hoc admittatur. Victorius.*

19 τό, τε δυνατόν] *Arbitratur oportere singulos ea persequi, quae facile tractare valent; non quae omnino illius generis sunt, ut a quibusdam efficiantur, intelligit autem quae illis ipsis facilia sunt: valde namque ardua, perinde ac si effici non possint, habenda. Victorius.*

21 διὸ καλῶς ἐπιτιμῶσι] *Notat Zuingerus, legere alios, ἢ καλῶς, cum negatione. Quod apertum vitium est.*

21 ὡς μεθύτικὰς λαμβάνων αὐτάς] *μεθύτικόν, proprie quod vim habet inebriandi, & implendi animum bacchico furore. Sed hoc non faciunt harmoniae remis-*

βακχευτικὸν γὰρ ἢ γε μέθη ποιεῖ μάλλον· ἀλλ' ἀπειρηκυίας. 23 ὥς τε καὶ πρὸς τὴν ἐσο-

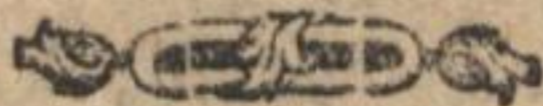
μένην ἡλικίαν, τὴν τῶν πρεσβυτέρων, δεῖ καὶ τῶν τοιαύτων ἀρμονιῶν ἀπλεῖσθαι, καὶ τῶν μελῶν τῶν τοιαύτων.

24 ἔτι δ' εἴ τίς ἐστὶ τοιαύτη τῶν ἀρμονιῶν, ἢ πρέπει τῇ τῶν παίδων ἡλικία, διὰ τὸ δύνασθαι κόσμον τ' ἔχειν ἅμα καὶ παιδείαν· οἷον ἢ Λυδισὶ φαίνεσθαι πεπονθέναι μάλιστα τῶν ἀρμονιῶν. * δῆλον ὅτι τρίτος ὅρος τρεῖς ποιητέον εἰς τὴν παιδείαν· τὸ, τε μέσον, καὶ τὸ δυνατὸν, καὶ τὸ πρέπον. * *

remissae. Itaque cum eas dixit μεθυστικὰς, non veram temulentiae vim & potestatem spectavit, sed languorem & defectum, qui sequitur ebrietatem. Vbi Plato ita locutus sit, non reperio locum: nam *de Rep.* 3. p. 396. aliis utitur verbis: Τίνας ἔν μαλακαί τε καὶ συμποτικάι τῶν ἀρμονιῶν; Ἰασὶ, ἢ δ' ὄς, καὶ Λυδισὶ, αἱ τινες χαλαραὶ καλεῦνται.

23 μάλιστα τῶν ἀρμονιῶν] *Quae sequuntur, plane aliena sunt a prioribus: itaque multa videntur intercidisse.* Conringius. Immo quae sequuntur, non sunt a prioribus aliena. Scopus tertius, quem Aristoteles *medium* vocat, hic est, ut harmonia quam pueri discant, ea fit, quae non modo per se, verum etiam propter facultatem ornamentum & doctrinae illos deceat.

23 καὶ τὸ πρέπον] Vide supra §. I. not. 2.

ADDEN-

ADDENDA ET CORRIGENDA

VII, 13. §. 3. ὁ μὲν σκοπὸς ἐκκέταται καλῶς. Zuingerus; καλός. Et ita vertunt Victorius & Lambinus. Vtrumque bonum. Statim dixerat; τὸν σκοπὸν κείδομαι ὀρθῶς. Et statim dicet, τὸ τέλος ἐγέντο φαῦλον.

§. 13. ᾧ διὰ τὴν ἀρετὴν ἀγαθὰ ἐσι τὰ ἀπλῶς ἀγαθὰ. Sic legendum est, vt hic scripsimus, ἀγαθὰ ἐσι, sine articulo τὰ, qui sententiam variat. Hoc enim dicit Aristoteles, cui propter ipsius virtutem bona sunt ea, quae simpliciter bona sunt, vt honor & opes. Nam bona corporis & fortunae Aristoteles appellat simpliciter bona, quod bona sunt peritis vtendorum ipsorum. Stoici ea malunt neutra dicere, quod his homo abuti potest. Sed bona cithara non ideo est minus bona, quod nescit aliquis ea bene canere.

§. 16. διὸ κατ' εὐχὴν εὐχόμεθα τὴν τῆς πόλεως σύστασιν ἐξ ᾧν ἡ τύχη κυρία. Non videtur praepositio ἐξ abesse posse.

§. 24. τὴν μὲν τοίνυν φύσιν οἷός ἐστιν δεῖ, sine commate post φύσιν.

14. §. 2. ἔδὲ ἐσιν, ὥσπερ ἐν Ἰνδοῖς φησι Σκύλαξ. Annon pro ὥσπερ, legendum est ὅπερ?

§. 4. νεωτερίζαν βελλόμενοι. Sine dubio legendum est, βελομένων.

§. 16. Locus potest corrigi sola interpunctione, vt opus non sit particulam δε alio transferre. ὡσούτως ἐν ἀνάγκῃ διηρηθῆσαι καὶ τοῦτο τὸ μέρος δηλονότι καὶ τὰς πράξεις δ' ἀνάλογον ἐρῶμεν ἔχον. Venit hoc in

H

men-

mentem nobis mox postea, & nunc videmus Camera-
rium annotasse, hanc esse scripturam libri veteris.

§. 17. καὶ πόλεμον καὶ εἰρήνην. Prius καὶ
censemus delendum esse.

§. 27. ὅτι κρατεῖν ἤσκησεν ἐπὶ τὸ τῶν πέλας
ἔρχαν. Videtur eiiciendum esse κρατεῖν.

§. 30. not. Victorii versio apud Conringium
sicubi alia est quam apud Zuingerum, a Conringio est
mutata, qui profitetur ipse in praefatione, *se pauca
nonnulla, quae visa essent librarii, non auctoris ipsius-
met culpa, nimis esse obscura, aut a Graeco abhorren-
tia, mutavisse.* Harum nos mutationum passim aliquas
deprehendimus, fere in peius factas illas. — Illud
etiam hic notandum est, solere a Conringio nominari
Lambinum, vbi Zuingerus nominandus erat. Huius
enim sunt, non istius, breues illae notulae, quae ad
capita singula Commentario Victoriano subiectae sunt:
etli maximam earum partem Zuingerus videtur e Lam-
bini versione hausisse.

15. §. 3. Ante verba, καὶ κερτερικὴν, excidit
errore typographi, καὶ ἀνδρείαν.

16. §. 7. καὶ θελύτοκα μᾶλλον. Ita scribendum
Camerarius monet, θελύτοκα, προπαροξυτόνως, *feminei
partus*, non θελυτόκα, παροξυτόνως, *femelliparae ma-
tres*. Istiusmodi enim duplicatorum nominum signi-
ficationes accentu ita distinguuntur, vt προπαροξύτονον
significet personam quae patitur; παροξύτονον, perso-
nam quae agit. Sic θεότοκος, a deo natus; θεοτόκος,
dei genetrix. πρωτότοκος, *primigenitus*; πρωτοτόκος,
primipara.

§. 13.

§. 13. πρὸς ὑγίαν καὶ τεκνοποιίαν. — For-
sitan κακοπονητικὸς ab Aristotele dicitur, qui otio &
desidia languens, ad laborem ignavus est, & ἕξις κακο-
πονητικὴ, habitus mollis, tener, delicatus.

§. 20. not. Ista constructio quam Homericam
diximus, a Lesbonaeste περὶ χημάτων, quem Valkena-
rius Ammonio adiunctum edidit, p. 186. dicitur *At-
tica figura*.

§. 25. πόσις non est sponsus, ut Victorius
vertit, sed maritus.

17. §. 4. ὅσας ἐνδέχεται, ποιεῖσθαι τηλικύτων συμ-
φέρει.

§. 12. γίνεται γὰρ τρόπον τινὰ γυμνάσια τοῖς
σώμασιν. Verius puto esse γυμνάσια, quam γυμνασία.

§. 15. ὥσπερ ἄλλό τι. Annon, εἶπερ ἄλλό τι?
Lambinus quidem sic vertit.

VIII, 3. §. 1. καὶ τέταρτον ἐνιοὶ γραφικὴν] Ut e
Plinio 35, 36. §. 8. discimus, Aristotelis demum ae-
tate, auctore Pamphilo, qui Apellem docuit, factum
est, ut Graphice, h. e. pictura in buxo, reciperetur in
primum gradum liberalium artium, puerisque ingenuis
traderetur. Hunc Pamphilum, qui Sicyone quidem
vixit, sed natione Macedo fuit, Winkelmannus *H. A.*
p. 681. ed. nouae per errorem facit patria Sicyonium.

5. §. 38. not. Aristides Quintilianus de Mus. lib.
2. p. 102 sq. non putat fieri posse, ut eius necessitatis,
quae cogit animum tam facile melodia organica moueri
& capi, alia causa melior afferatur, quam haec vetus
& sapientum virorum opinio, esse animum harmoniam
quandam, eamque numerosam. Itaque colligit, opi-
nionem hanc, etsi alioqui sit improbabilis, tamen hoc
argumento demonstrari veram esse.

6. §. 6. πρεσβυτέρως δὲ γιγνομένως. γενομένως
puto legendum esse.

§. 17. πηκίδες, ποη πεκίδες.

7. §. 7. καὶ τὰς ὅλως παθητικές. Legendum sine
dubio, καὶ ὅλως τὰς παθητικές.

ARISTOTELES
DE MORIBVS AD NICOMACHVM
LIB. II. CAP. III.

Σημεῖον δὲ δεῖ ποιεῖσθαι τῶν ἔξεων, τὴν ἐπιγινομένην
ἡδονὴν ἢ λύπην τοῖς ἔργοις. ὁ μὲν γὰρ ὑπεχόμενος τῶν
σωματικῶν ἡδονῶν, καὶ αὐτῶ τούτῳ χαίρων, σάφρων· ὁ δὲ
ἀχθόμενος, ἀκόλατος. καὶ ὁ μὲν ὑπομένων τὰ θανά καὶ χαίρων, ἢ
μὴ λυπούμενός γε, ἀνδρεῖος· ὁ δὲ λυπούμενος, δειλός. περὶ
ἡδονᾶς γὰρ καὶ λύπας ἐστὶν ἡ ἡθικὴ ἀρετή. διὰ μὲν γὰρ τὴν
ἡδονὴν, τὰ φαῦλα πράττομεν· διὰ δὲ τὴν λύπην, τῶν κα-
λῶν ὑπεχόμεθα. διὸ δεῖ ἡχθαί πως εὐθὺς ἐκ νέων, ὡς ὁ
Πλάτων φησὶν, ὡς τε χαίρων τε καὶ λυπεῖσθαι οἷς δεῖ. ἢ
γὰρ ὀρθῇ παιδείᾳ αὕτη ἐστίν.

Lit. Grae. B. 3089.

